OVIDIU ALEXANDRU RAEŢCHI
ANTI-DUGHIN

Civilizaţia Creştin-democrată şi un proiect pentru Rusia

Introducere

Pentru a înţelege Rusia ai nevoie, înainte de toate, de un efort geografic şi istoric – cultura sau ideologia vin abia pe urmă. Şi asta pentru că Rusia a fost, la începuturile sale, un teritoriu expus, încercuit, încleştat, nesigur – ba chiar vagant". Totalitatea religioasă şi comunista a Rusiei a revenit mereu la sentimentul acesta de lipsă de apărare în pădurea din apropierea stepei, care le-a inculcat, la rândul lui, ruşilor nevoia de cucerire", scrie Robert Kaplan.

Centrul iniţial rus, novgorodian şi kievian, a fost sufocat de mongoli, fapt care a obligat tânăra putere de la marginea Europei să-şi repoziţioneze centrul spre Asia – la Moscova. De-acolo, ruşii au privit o vreme, cu teamă, atât spre răsăritul tătar, cât şi spre apusul puternicilor vikingi, fiind obligaţi să reziste simultan acestor inamici atât de diferiţi: unii mai degrabă mici, uscaţi, gregari, vicleni, cu chipuri aspre şi ochi asiatici; alţii uriaşi, individualişti, nestăpâniţi, blonzi şi cu ochi albaştri.

Lupta împotriva acestui cleşte al civilizaţiilor nu putea fi una firească, accesibilă conducătorilor comuni: era nevoie de o voinţă disproporţionată, nevrotică, pentru a înfrunta o astfel de provocare geografică. Iată de ce Rusia sa dezvoltat, constat, în logica salturilor uriaşe, impuse de lideri excepţionali şi exotici, urmate de nesfârşite reculuri şi toropeli în care poporul – epuizat de efort şi reforme – devenea inert şi evada din istorie:

Sviatoslav cel Mare (942 – 972) – cel care, poziţionându-se ca aliat major al Bizanţului, îi învaţă pe ruşi să gândească ca o mare putere zonala, învingându-i atât pe khazari în flancul stâng, cât şi pe bulgari în cel drept. Talentul sau de geostrateg e dovedit de încercarea de a muta capitala statului rus de la Kiev la Preslavets, în România de azi, pe braţul Sfântu Gheorghe al Dunării (Nufărul, Tulcea); este, de altfel, genul de salt geografic şi

identitar despre care vorbeam mai sus – o mutare brusca a centrului de greutate kievian, care păstra vie amintirea varega a Balticii îngheţate, tocmai în zona Mării Negre – mare calda şi tradiţional greceasca. Urmaşul său, Vladimir cel Mare (958 – 1015) a impus, la rândul său, un mare salt civilizaţional în baza unui proiect atent chibzuit: după ce a trimis cercetători să studieze plusurile şi minusurile iudaismului, catolicismului, Islamului, a renunţat la păgânism în favoarea ortodoxiei bizantine – atât de importanta şi azi pentru identitatea rusă.

Ivan cel Groaznic (1547 – 1584) – personaj bizar, sângeros şi cultivat, remarcabil polemist, şahist şi asasin, excepţional modernizator în materie militară, instituţionala şi culturala, Ivan a reuşit o expansiune implauzibila. A cucerit Kazanul şi Astrahanul, deschizând un drum stabil pentru eurasianimul rus. A forţat, fără succes, accesul la Baltica, lăsându-i lui Petru cel Mare o orientare strategica limpede. A oprit ofensiva copleşitoare a Hanatului din Crimeea, care era sprijit de un Imperiu Otoman aflat la apogeu. În sfârşit, cu eforturi minime, a cucerit Siberia – centrul puterii economice a Rusiei de azi.

Petru cel Mare (1682 – 1725) – cel care a adus, în sfârşit, Rusia la Baltica şi a împins-o spre Marea Neagră, care a construit de la zero flota rusa (nu exista, pe atunci, nici măcar un steag al Rusiei cu care vasele să fie identificate, Petru împrumutând pur şi simplu steagul Olandei, tara de la care cumpără corăbii), care a organizat o armată moderna şi a construit o Capitala noua, cu fata spre Amsterdam şi Londra, care a încercat să europenizeze cultura şi moravurile ruseşti şi, mai ales, care a forţat o industrializare a ţării în raport cu posibilităţile şi nevoile vremii.

Ecaterina cea Mare (1762 – 1796) – nemtoaiaca inteligenta şi educata care a adus Rusiei Letonia, Lituania, Belarus, Noua Rusie şi Ucraina centrala, Crimeea şi nordul Caucazului, stabilizând accesul la Marea Neagră şi la Marea Baltica şi care a continuat procesul de europenizare şi industrializare început de Petru.

Iosif Vissarionovici Stalin (1922 – 1953) – georgianul placid care a dus Rusia până în Afghanistan şi Berlin, transformând-o într-o super-putere militară, industriala şi nucleară.

Ceea ce vom observa, urmărind marile salturi înainte impuse de aceste personaje speciale, sunt două principii tari ale istoricităţii ruse, aparent paradoxale, totuşi fecunde şi vizibile chiar şi astăzi:

a. Despotismul militarist şi ştiinţific

Salturile evolutive ale Rusiei urmează un anumit ritual: nu se produc organic, venind dinspre societate spre stat, ci au ca punct de plecare voinţa excesiva, aparent absurda, a unui lider de a schimba total chipul şi drumul societăţii. De azi suntem creştini, nu păgâni; de azi suntem marinari, nu mai suntem oameni ai ţărmurilor; de azi suntem gentilomi raşi, nu boieri cu bărbi pana în pământ; de azi suntem oameni ai muncii în fabrica, nu mai suntem ţărani; de azi capitala e la Marea Neagră, ba la Marea Baltica, ba în centrul ţării. Toate aceste răsuciri ideologice ale liderilor reformişti au la baza convingeri cu caracter ştiinţificsau filosofic: Vladimir cel Mare, să ne amintim, nu a trecut oricum la ortodoxie, ci numai după o cercetare migăloasă a fiecărei religii în parte, respingând Islamul din cauza interdicţiei privind alcoolul şi iudaismul pentru ca pierderea Ierusalimului dovedea o relaţie cam rece cu Dumnezeu; Petru cel Mare şi Stalin ştiau ca o mare putere armata are nevoie de o forţă industiala ultramodernă şi de acces imediat la ultimele inovaţii ştiinţifice.

În al doilea rând, acest „scientism” al marilor reformişti era întotdeauna pus în slujba unei mari armate, menite să cucerească grabnic „teritoriul de lângă” – oricare ar fi el. Şi asta pentru ca, cum spuneam, fiind aşezată la începuturile sale istorice într-un spaţiu deschis şi ameninţat, Rusia caută mereu o „extindere preventiva”, fiind confruntata frecvent cu „o mare oportunitate istorică”. Aceasta oportunitate implica, în fapt, momentul de slăbiciune al oricărui vecin – moment în care, printr-o forţare a propriilor resurse, Rusia se va înfrupta fără

remuşcare din teritoriul sau: otomanii, persanii, polonezii, nemţii sunt doar câteva exemple.

Scientismul militarist este însă, invariabil, unul despotic. Masele sunt întotdeauna „rămase în urma”, pentru ca progresele Rusiei nu sunt organice, nu urmează parcursul creşterii lente de jos în sus, cu o acumulare progresiva de prosperitate şi civilizaţie care, după un punct, se revărsă şi asupra statului. Ruşii sunt storşi de resurse în cadrul marilor eforturi militariste, industriale şi ştiinţifice – când totul e pus în slujba statului „iluminat” – civilizaţia şi prosperitatea fiindu-le oferite numai de sus în jos şi numai în răgazuri în care statul se afla într-un moment de respiro îmbelşugat între două mari salturi înainte. Ori, pentru a gestiona un astfel de popor – foarte numeros, cu educaţie inegala, cu serioase lipsuri economice – şi a-l putea pune oricând în slujba unui nou proiect uriaş de tara, ai nevoie de un aparat despotic eficient şi rodat.

Rusia trebuie înţeleasă, aşadar, în logica acestui cvadruplu mecanism de funcţionare, care aminteşte poate de primele mari civilizaţii (Babilon, Egipt):

I. Elite politice care, în mod regulat, impun salturi „faraonice” înainte şi proiecte revoluţionare care pulverizează structurile aşezate ale societăţii (Petru cel Mare, Stalin).

II. O autentica vocaţie modernizatoare şi ştiinţifică care anima proiectul revoluţionar al liderului – e căutat accesul la cele mai moderne tehnologii.

III. O punere a saltului înainte în slujba obiectivului militarist al defensivei prin ofensiva iv. O înţelegere a poporului ca masa de manevra care, nefiind pregătită intelectual pentru astfel de proiecte majore şi complicate, poate fi sacrificată pe termen scurt, urmând să fie „luminata” şi „ridicata” pe termen lung.

Problema este ca, în fapt, marile salturi înainte nu sunt urmate de creşteri durabile în nivelul de trai, ci de lungi perioade de prăbuşire, epuizare şi imobilism – pana când următorul lider impune un mare proiect de

recuperare a timpului pierdut.

Aşa rămâne Rusia, inexorabil, o mare putere cu oameni săraci şi controlaţi.

b. Cosmopolitismul agresiv

Modernizările Rusiei au fost, întotdeauna, importuri de civilizaţie. Ortodoxia a fost preluata din Bizanţ; Petru a încercat să impună imperialismul capitalist anglo-saxon; Ecaterina a adus iluminismul; Stalin industrializarea. Constant, marii tari şi-au început revoluţiile prin a se ridica împotriva Rusiei „vechi", organice, moscovite, „primitive". Numai ca imitaţia nu s-a făcut niciodată armonic, ci ostil: întotdeauna formele civilizaţionale importate au fost metabolizate de un spirit revanşard. Sinteza care trebuia obţinută prin amestecul de suflet rus şi instituţii europene s-a dovedit a fi doar o antiteza optimizata. „Va copiem tehnicile doar pentru a vă veni de hac" – spune, la sfârşitul procesului de modernizare, reformistul de ieri. Sau, în versiunea lui Hruşciov: Mi vas pokhoronim! We will bury you! Şi asta pentru ca „vocaţia unicităţii" ruse nu permite funcţionarea în cadrul unui areopag al naţiunilor, în limitele unui concert cu interese diverse şi antagonice.

II

O mare parte din procesele descrise mai sus caracterizează şi Rusia de azi: Rusia lui Putin. O tară care – exprimându-se ideologic prin vocea lui Dughin – a pornit din nou pe drumul unui proiect militarist, izolaţionist şi agresiv.

Este – istoria o doveste – o cale care duce doar la eşec.

Am încercat să explic anatomia acestui eşec în cartea de fată. Mi-am propus, de asemenea, să indic o alternativa fecunda la vechea ispita rusească a saltului înainte. Capitolele care urmează au fost scrise în urma invitaţiei de a participa la o conferinţă dedicata Rusiei şi crizei din Ucraina. Au fost schiţate aşadar pe fuga, fiind gândite mai degrabă ca suport oratoric; nu le modific în niciun fel fluenta iniţială şi nu le încarc cu un aparat critic.

Bucureşti, 10 august 2014

Capitolul I. Eroarea lui Huntington şi deconstrucţia „civilizaţiei Ortodoxe”.

Civilizaţiile sunt unităţi culturale (incluzând aici limba sau religia), ideologice, politice sau etnice.

Unele dintre datele de identificare civilizaţionala sunt relativ statice: elementul **etnic,** de pildă. Pe chinezi îi vom găsi chinezi şi la începuturile istoriei, şi în lumea contemporana. Alte date, precum **religia,** sunt static-adaptative, modificându-şi continuu interpretările şi conturul teologic, însă păstrându-şi fix nucleul „istorisirii sacre”. Creştinismul îşi poate schimba viziunea despre avort, homosexualitate, feciorie în funcţie de epoca, Hristos poate fi – după context – un rege nemilos sau un *hippie* blând, Islamul poate fi mistic sau războinic în raport cu provocările istorice la care este supus – însă marile „naraţiuni exemplare” ale celor două religii (Cina cea de Taină, crucificarea, învierea, revelaţia arhanghelului Gabriel, Călătoria peste noapte a Profetului) rămân neschimbate, păzite cu stricteţe de sacerdoţi (aceasta este funcţia de baza a corpului sacerdotal şi motivul pentru care acesta trebuie să fie rezistent la reforma: altfel ar accepta să reformuleze istoriile sacre în coniventa cu corectitudinea politica a fiecărei epoci).

Elementele **politice** sau **ideologice** care intervin în înţelegerea şi definirea unei civilizaţii au un caracter mai fluid, mai arbitrar, mai puţin determinat socio-cultural. Aici îşi face loc uneori opţiunea – opţiunea unei elite sau poate chiar a unui singur om; opţiune care, nuanţând brusc un impuls intern existent deja în magma intima a civilizaţiei, poate determina repoziţionarea sau chiar redefinirea acesteia.

Decizia de a muta Capitala Imperiului la Constantinopole, de pilda – moment care redesenează destinul unui mănunchi de civilizaţii şi da naştere uneia dintre acestea – reprezintă, în fapt, opţiunea unei elite politice restrânse, conduse de Constantin cel Mare. Alegerea lui Lenin de a denunţa logica marxista a

revoluţiei în ţara capitalismului avansat şi de a forţa aceasta revoluţie în arhaica Rusie a influenţat decisiv contururile civilizaţiei occidentale – supusa unei provocări grave de Uniunea Sovietică. Dacă, să presupunem, opţiunea păgână a unor regi goţi sau franci ar fi fost la fel de solida precum cea a căpeteniilor baltice – care au evitat creştinismul până spre Renaştere – o mare parte din moştenirea romană s-ar fi estompat din trăsăturile noii civilizaţii occidentale. În sfârşit, Israelul nu ar fi astăzi, *de facto,* un membru al civilizaţiei occidentale (deşi toate determinaţiile clasice – limba, religia, rasa, geografia spun altfel) dacă elita politică americană şi, parţial, europeană, nu şi-ar asuma constant – gratie în primul rând unui imperativ moral – această idee. (Bergson ar spune: „Este cu adevărat un salt înainte care este făcut numai când societatea s-a decis să încerce un experiment; asta înseamnă ca societatea şi-a dat voie să fie convinsa sau, până la un punct, să fie „cutremurata"; iar „cutremurul" e întotdeauna produs de **cineva.")**

Scopul acestor exemple frugale nu este de a potenta „rolul individului în istorie" în contrast cu determinaţiile statice ale unor civilizaţii (pentru ca, aşa cum vom vedea, opţiunile politice nu pot fi relevante şi durabile în contra unui impuls intern al civilizaţiei), ci de a lumina următoarea idee: ***definirea unei civilizaţii este un act riscant, pentru ca aceasta constituie o unitate conceptuala „mare", compusa din subunităţi dinamice, cu evoluţii tectonice care, uneori – din cauza unor opţiuni politice sau ideologice – se pot dovedi imprevizibile.***

Cel mai bine vom traduce acest principiu făcând referire la „civilizaţia ortodoxă", pe care Huntington o descrie în 1997 ca fiind „centrată în Rusia şi separată de creştinătatea occidentala ca rezultat al ascendentei sale bizantine, religie distincta, cu 200 de ani de dominaţie tătara, despotism birocratic şi limitata expunere la Renaştere, Reforma, Iluminism şi alte experienţe occidentale fundamentale". Plecând de la aceasta formula,

Huntington credea, în urmă cu mai puţin de două decenii, ca „Europa se termina acolo unde creştinătatea occidentala se termina şi încep Islamul şi ortodoxia. Aşa cum argumentează Michael Howard, este necesar a cunoaşte distincţia (...) între Europa Centrala sau Mitteleuropa şi Europa de Est propriu-zisă. Europa Centrala include acele teritorii care formau odinioară parte a creştinătăţii occidentale; vechile teritorii ale Imperiului Hasburgic, Austria, Ungaria şi Cehoslavacia, împreună cu Polonia şi granitele estice ale Germaniei. Termenul de Europa de Est ar trebui să fie rezervat regiunilor care s-au dezvoltat sub egida Bisericii Ortodoxe: comunităţile de la Marea Neagră ale Bulgariei şi României care s-au desprins de dominaţia otomana de-abia în secolul XIX şi „părţile europene ale Uniunii Sovietice" (...) Pierre Behar comenta doi ani mai târziu ca o „noua linie de falie" este pe cale de a se naşte, „o diviziune în general culturala între Europa, marcată de creştinismul occidental (romano-catolic sau protestant), pe de o parte, şi o Europa marcată de creştinismul estic şi tradiţiile islamice, pe de altă parte (...) Un proeminent englez era de acord, afirmând ca aceasta a fost „marea diviziune religioasă dintre bisericile estice şi vestice: vorbind mai pe larg, între acele popoare care au receptat creştinismul direct din partea Romei ori prin intermediari celtici sau germani şi cele din est sau sud-est, la care creştinismul a fost receptat prin intermediul Constantinopolului (Bizanţului)".

Pe baza acestui profil civilizaţional, Huntington face şi o serie de predicţii: „În primăvara anului 1994, Uniunea (Europeană) a decis provizoriu să excludă toate fostele republici sovietice, cu excepţia statelor baltice. Ea a semnat, de asemenea, „acorduri de asociere" cu patru state central-europene

(Polonia, Ungaria, Republica Ceha şi Slovacia) şi cu două state est-europene (România, Bulgaria). Totuşi, nu este posibil ca vreunul din aceste state să devină membru cu drepturi depline al UE până în secolul XXI, iar statele central-europene vor dobândi acest statut înaintea

României şi Bulgariei, ***în cazul în care acestea din urma îl vor dobândi vreodată (...)*** Logica civilizaţiilor dictează un rezultat similar în ceea ce priveşte extinderea NATO (...***) o extindere NATO limitata la ţările care sunt, din punct de vedere istoric, parte a creştinătăţii occidentale garantează, de asemenea, Rusiei excluderea Serbiei, Bulgariei, României, Moldovei, Belarus şi Ucrainei,*** atâta timp cât Ucraina va rămâne unita. Extinderea NATO limitata la ţările occidentale ar sublinia, de asemenea, ***rolul Rusiei ca stat de nucleu al unei civilizaţii separate, ortodoxe şi deci o tară care ar fi responsabila pentru ordinea dinăuntrul şi de-a lungul frontierelor ortodoxiei".*** *(Samuel P. Huntington, The Clash of Civilizations and the Ramaking of World Order, Simon & Schuster, 1997).*

Erorile mari de predicţie pe care Huntington le face pentru un orizont de timp extrem de scurt îşi au originea într-o eroare metodologica şi culturala greu de înţeles: ***ideea ca o confesiune poate fi mai puternica identitar decât religia însăşi;*** premisa – incorenta cu propria teorie şi lipsită de simt al devenirii – ca fractura teologic-istorica dintre Occident şi Ortodoxie este mai puternica decât capacitatea creştinismului însuşi de a unifica civilizaţional.

În cazul Islamului, de pildă, Huntington nu procedează la fel: Islamul constituie pentru el o singură civilizaţie, deasupra clivajelor confesionale sau etnice (deşi între Indonezia, Iran, Egipt şi Sudan, să spunem, exista diferenţe etnice, rasiale, istorice, confesionale infinit mai mari decât între Serbia şi Polonia).

Să urmărim, pentru a înţelege mai bine eroarea lui Huntington, clivajele care despart şi apropie lumea Occidentala de cea Ortodoxă:

Clivajul etnic şi cultural – Nu exista o coerenta funcţională în ruptura etnica şi culturala dintre occidentali şi ortodocşi. Nucleul civilizaţiei ortodoxe este grecesc; şi chiar dacă grecii nu au un afin etnic în Occident, vestul se revendica intelectual atât de puternic de la greci încât nu

va părăsi niciodată Grecia. Smerenia vechilor barbari germanici fata de Socrate, Platon şi Aristotel este nelimitata şi – de la Churchill la Merkel – va tolera politicienilor contemporani greci orice exotism – refuzând să se despartă de ei.

În al doilea rând, cezura confesionala dintre slavii ortodocşi şi cei occidentali e vădit nenaturala: legăturile de sânge, istorie, limba dintre aceştia sunt mult prea puternice pentru a-i plasa în cadrul unor civilizaţii diferite. Războiul din Iugoslavia a fost, la scara istoriei lungi, mai degrabă un război inter-tribal întârziat – precum nenumăratele războaie, uneori mondiale, între Franţa, Anglia şi Germania – în niciun caz o ciocnire a civilizaţiilor. Oricât de mare ar fi rivalitatea fosila inter-tribala dintre slavi, aceştia nu îşi vor regla niciodată rivalităţile locale asumându-şi o identitate civilizaţionala diferita.

În al treilea rând, pe lângă slavi şi greci, romanii complica mult structura etnica şi culturala a ortodoxiei, constituind un mix traco-latino-slav care, printr-un mic miracol istoric, a reuşit o etnogeneza de limba latina şi care şi-a impus din 1848 un proiect politic exclusiv Occidental.

Provocarea Islamului – La o lectura atenta a modului în care Huntington defineşte Ortodoxia vom observa o asociere relevanta cu Islamul. Lumea estica, altfel spus, e modelata de contactul cu ***Ortodoxia şi Islamul***

(care par a lucra cumulativ), în contrast cu Occidentul catolic şi reformat. E totuşi greu de înţeles de ce reacţia ortodoxă la Islam ar trebui înţeleasă în mod diferit de cea iberica. Cele două porţi ale Europei creştine care s-au confruntat cu Islamul şi l-au ţinut departe de miezul romano-germanic – estul ortodox şi vestul hispanic – au preluat şi sintetizat o serie de elemente culturale ale lumii islamice (arabe, otomane), definindu-se însă constant în raport de adversitate religioasă şi civilizaţionala cu Islamul. Spre deosebire de germani, de pildă, a căror viziune despre turci sau arabi era una platonica –

alteritatea în raport cu ei fiind aşadar pur teoretica, intelectuala – spaniolii, grecii, sârbii, romanii s-au confruntat nemijlocit cu aceştia, luptând în mod direct pentru a supravieţui identitar. Reuşita le-a întărit identitatea, nu le-a alterat-o, lăsând urme puternice, dar nu definitorii civilizaţional. În ciuda influentelor suferite înainte şi în timpul Reconquistei, spaniolii au rămas o parte importantă a lumii occidentale; elemente politico-culturale otomane („corupţia”) care marchează încă lumea ortodoxă (confruntarea balcanica cu Islamul fiind mai îndelungată şi mai proaspătă decât cea iberica) pot modela pe termen lung întruchiparea politică a acesteia, dar nu redefinesc civilizaţia însăşi.

Spre deosebire de nucleul „protejat” al unei civilizaţii (uneori geografia permite un astfel de lux – ca nucleul să fie relativ ferit de izbiri exterioare masive) care se poate dedica dezvoltării principiilor tari ale civilizaţiei respective, zonele de falie, de ciocnire cu o alta civilizaţie vor fi în mod constant suprasolicitate politico-militar şi provocate cultural. Dacă funcţia nucleului este „excelenta” şi inovaţia, funcţia zonei de falie va fi „rezistenta” conservatoare şi filtrarea influentelor care pot modifica structura civilizaţiei.

Atunci când occidentalii, în maniera lui Huntington, tind să definească Europa de Est, în opoziţie cu sine, ca un spaţiu al ***Ortodoxiei şi Islamului,*** ei fac nu doar o eroare epistemologica, ci şi una morala, pentru că se decuplează de o zonă de falie care şi-a îndeplinit funcţia în raport nucleul. Islamul gândeşte, la rândul său, ca lumea creştină, opozabila, este compusa din ***Occident şi Ortodoxie.***

E evident ca Islamul – nu Huntington – are dreptate.

Rolul Rusiei – În definirea civilizaţiei Ortodoxe, statutul Rusiei pare unul esenţial. Lumea ortodoxă, aşadar, este una al cărei nucleu este rusesc, care îşi extrage reperele din Rusia şi priveşte spre aceasta cu speranţă. În realitate, lucrurile nu stau aşa – dacă nu cumva stau chiar pe dos.

Nimic din structura esenţială a Ortodoxiei nu este rusesc. Absolut nimic: totul este grecesc – iar eventualele nuanţe adăugate ulterior sunt *generic slave,* nu *anume ruseşti.* Teologia ortodoxă era definita de greci cu mult înainte de emergenta Rusiei în marea istorie. Ostura instituţionala, teoria puterii, motivele rupturii cu Roma, direcţiile de căutare mistica, conceptele, slujba, imagologia, arta – totul este esenţialmente bizantin în Ortodoxie. Marea cultura rusa – probabil cea mai mare între culturi – este una de conformaţie occidentala (romanul, de pilda; teatrul; cinematograful – forme de expresie vestica); asta în timp ce cultura rusa de tip ortodox, oricât de importanta, e mai degrabă una de reflex bizantin, de dezvoltare a unor tipare predefinite. Rusia, altfel spus, e un reper cultural occidental, nu un nucleu civilizaţional ortodox.

În al doilea rând, ideea ca statele ortodoxe privesc spre ruşi ca spre un reper dezirabil este, cel puţin parţial, falsa. Grecia, nucleul lumii ortodoxe, nu îşi permite asta fie şi din orgoliul creatorului de civilizaţie. România, stat latin agresat în mod repetat de Rusia, este cel puţin rece în raport cu Moscova, a cărei limba nu o înţelege şi a cărei cultura o recepţionează de două secole prin intermediul Occidentului; pe termen lung, ea va trage Moldova după sine. Ucraina vestica este declarat ostila Rusiei. Bulgaria şi Serbia, în ciuda afinităţii slave, au optat politic pentru Occident.

Rusia nu reprezintă un nucleu civilizaţional – în contrast cu ceea ce credea Huntington – decât pentru state şi spaţii ruseşti ori pseudoruseşti precum Ucraina estica, Crimeea, Belarus, Transnistria.

În lumina aplicării acestor trei criterii – care pot fi extinse după voie, ducând însă la acelaşi rezultat – putem delimita o serie de concluzii.

Prima dintre acestea, şi cea mai importantă, este ca ideea existentei unei civilizaţii Ortodoxe, diferita de cea Occidentala şi asociata unui nucleu rus, este greşită. Creştinismul – cu toate dezvoltările sale filosofice şi

ideologice târzii – are o capacitate unificatoare prea puternica incatsa poată fi spart în două civilizaţii distincte. O astfel de ruptura nu a funcţionat între catolici şi reformaţi (în ciuda unor războaie sângeroase) şi nici între continente (America, Australia, Europa) – ar fi bizar să producă efecte tocmai asupra rădăcinilor profunde ale civilizaţiei creştine.

„În întreaga serie de credinţe şi mişcări ce poarta acelaşi nume şi în fiecare din ele luate separat, scrie Lovejoy în esenţială *The Great Chain of Being – A study of the history of an Ideea,* trebuie să trecem dincolo de aparenta unităţii şi identităţii, să spargem învelişul care le ţine strâns, dacă vrem să vedem ***adevăratele unităţi, adevăratele idei operante care sunt prezente în fiecare caz”.*** Iar unitatea profundă a civilizaţiei creştine o găsim în ceea ce Heidegger ar numi „incipientul” sau, momentul originar, iniţial, anteschismatic: „Acel ceva care astfel preceda istoria şi o determina ca atare este numit de către noi „incipientul”. Ceea ce este incipient se dăruie pe sine în chip expres fiecărei epoci, şi asta tocmai din cauză că el nu zace undeva în urma în trecut, ci se afla înaintea a tot ceea ce sta sa vina” *(Martin Heidegger, Parmenides).* Adevărata unitate a civilizaţiei creştine, „incipientul” sau perpetuu este primul mileniu creştin, care nu concepe o ruptura geografica sau civilizaţionala.

Nu cred că are rost să tratez aici raportul dintre importanta culturala, teologica, spirituala, istorica a lumii occidentale în corelaţie cu cea ortodoxă şi viceversa. Forţa intelectuala a celor două mari şi vechi registre creştine e covârşitoare – orice încercare de a le „cântări” fiind caraghioasa; e îndeobşte acceptat ca spaţiul Oriental a dus greul muncii spirituale creştine pana spre secolul al XIV-lea, când Occidentul a preluat ştafeta – dar e doar o simplicare utila. Vorbim adesea despre „înaintarea” Bizanţului în raport cu Occidentul barbar pana în buza Renaşterii – dar, din nou, e doar un schematism academic. Comensurarea aportului ortodox sau occidental la configuraţia civilizaţiei creştine e o operaţiune inutila – e

suficient a spune ca „ambii plămâni” ai Creştinătăţii au participat definitoriu şi decisiv.

O mare civilizaţie cu durata lunga cunoaşte perioade de schisma şi fragmentare internă, când se divide singura (pentru a nu se prăbuşi sub propria greutate) în mai multe subunităţi civilizaţionale. Civilizaţia chineza, de pildă, experimentează şi astăzi direcţii de dezvoltare economică diferite, fiind sparta în grupuri statale aparent conflictuale, care îşi vor regăsi finalmente unitatea. Islamul şi-a trăit propria ruptura confesionala. Diviziunea însăşi dintre Occident şi Ortodoxie s-a desenat pe contururile creionate iniţial de Imperiul Roman, care a fost nevoit să accepte propria sa schisma est-vest pentru a supravieţui mai bine uriaşelor provocări impuse de revoluţia creştină şi de migraţii. ***Acestea sunt însă clivaje istorice, nu civilizaţionale; subunităţi interne ale unei lumi comune.***

Eroarea lui Huntington vine dintr-o lunga tradiţie academica şi consta, în fapt, în refuzul de a deschide ochii asupra realităţii imediate. Ca şi Toynbee, pe care îl moşteneşte, Huntington preia de la creatorii istoriei culturii şi civilizaţiei conceptul de civilizaţie Ortodoxă fără a-l supune unei deconstrucţii la zi. Dacă ar fi mers pe firul intelectual care a forjat acest concept, ar fi înţeles că ajunge, pas cu pas, la acei gânditori care au făcut posibila Marea Schisma în 1054 şi care au respins tentativele unioniste ale Conciliului Ferrara-Florenta din 1438 – 1439. Că este, altfel spus, sub influenţa unei paradigme intelectuale „separatiste” care, după anul 1989, putea fi în sfârşit depăşită.

În al doilea rând – şi poate mai important – conceptul de civilizaţie Ortodoxă este o importantă concesie ideologica pe care Rusia o solicita după 1989 şi pe care Huntington, spre deosebire de decidenţii politici occidentali ai vremii sale, era dispus să o facă. Un soi de neo-Yalta academica prin care Rusia primea dreptul de a avea propria „civilizaţie”.

Spuneam la început ca ***definirea unei civilizaţii***

este un act riscant, pentru ca aceasta constituie o unitate conceptuala „mare", compusa din subunităţi dinamice, cu evoluţii tectonice care, uneori – din cauza unor opţiuni politice sau ideologice – se pot dovedi imprevizibile. Exact asta s-a întâmplat în lumea creştină în jurul anilor 2000. Atunci, elita politică occidentala şi cea a unor state estice a ales să refuze tradiţia intelectuala care accepta schisma dintre Occident şi Ortodoxie şi să integreze progresiv spaţiul ortodox în cadrul instituţiilor occidentale (UE şi NATO). Decizia preşedintelui roman Emil Constantinescu, de pildă, de a permite NATO bombardarea Serbiei ortodoxe folosind spaţiul aerian romanesc – şi refuzul de a permite Rusiei un survol similar – a constituit una din acele opţiuni politice (asumate iniţial de o singură persoană sau o minoritate) prin care o întreagă civilizaţie se limpezeşte şi se redefineşte. Serbia însăşi profita astăzi de pe urma ei, clarificându-şi drumul spre civilizaţia creştină.

O civilizaţie care – vom vedea asta în următorul capitol – se reuneşte nu într-o logica religioasă, ci ideologica (ideologia democraţiei şi a drepturilor omului).

Împotriva acestei realităţi civilizaţionale lupta astăzi noii ideologi ai remarcabilului „excepţionalism" rusesc. Care, prin vocea lui Dughin şi a eurasianiştilor influenţi la Kremlin, preiau ideea academica „occidentala" a conflictului civilizaţional dintre Ortodoxie şi Occident şi o transforma în ideologie opusa celei vestice a democraţiei şi drepturilor omului. În al treilea volum din *A study of history (The growths of civilizations),* Toynbee scrie despre Lenin: „Here, we feel is a prophet of Holy Russia who has been great enough to gather up into his own career and personality the whole reaction of the Russian soul against the Western Civilization – a reaction which had been gathering momentum during the two centuries that had passed since the ordeal of Westernalization was first forced upon Russia by Peter. And yet, when Lenin casts about for a creed to express this spiritual revolt, he does not fiind an anti-Western creed of Russian origin. There is

a significant touch of irony in the fact that he is construined to arm Russia for the fight against the West with a borrowed Western weapon, and to take his indictment of the Western Civilization at second-hand from a Western critic: the German Jew Karl Marx". *(Oxford University Press, 1934).*

După eşecul „reacţiei sufletului rus împotriva Civilizaţiei Vestice" pe filiera occidentala a marxismului propusa de Lenin, sufletul rus cauta, prin eurasianişti, „un crez anti-vestic de origine rusa" în presupusa „Clash of Civilizations" – un alt concept occidental născut, aşa cum spuneam, din ecourile umaniste ale vechii rivalităţi Bizant-Occident, ecouri care s-au perpetuat prin tradiţie academica vestica până la Huntington.

„La Huntington în general, scrie Dughin, se observa o tentativă de a face conceptul „civilizaţie" drept element principal al analizei politice, istorice şi strategice. ***Ne îndreptăm în mod evident spre a gândi în termenii civilizaţiilor (***…) Altfel zis, Huntington a propus introducerea noţiunii de „civilizaţie" în calitate de concept ideologic fundamental, menit să înlocuiască nu doar analiza în termeni de clasa, dar şi, în egală măsură, utopia liberala, care a perceput la modul prea serios şi non-critic demagogia propagandei „războiului rece" (…) ***Capitalismul, piaţă, liberalismul, democraţia par universale şi general-umane doar la suprafaţă. Fiecare civilizaţie reinterpretează conţinutul lor în funcţie de propriile scheme ale inconştientului, unde religia, cultura, limba şi psihologia joaca un rol enorm, uneori chiar decisiv"*** *(Aleksandr Dughin – „Civilizaţia" în calitate de concept ideologic).* Un artificiu ideologic pe care îl vom discuta într-un al treilea capitol – dedicat posibilităţii unei civilizaţii eurasiatice distincte.

Capitolul II. Civilizaţia Creştin – democrata şi reunificarea sa pe cale ideologica

Nu exista, spuneam, o civilizaţie Occidentala şi una Ortodoxă. Simpla lor concepere constituie o „afacere interna" a creştinismului, care a moştenit pe filiera

academica şi sacerdotala (fără să o mai vadă limpede astăzi) logica schismatica a secolului al XI-lea. Aşa cum noi, creştinii, observam la rece existenta unei singure civilizaţii a Islamului, aşa vad şi cei din afara spaţiului nostru identitar o singură civilizaţie Creştină. Pentru un european, toţi chinezii arata la fel; pentru un necreştin, toţi creştinii sunt aceeaşi poveste.

Şi e firesc să fie aşa: forţa centripeta exercitată de o mare religie nu este data nici de teologie, nici de epifenomenele culturale sau tehnologice pe care le produce, ci de istoriile sacre, de poveştile exemplare pe care le oferă. Ca şi în Islam, ***viaţa creştinului este atât de ritmata şi îmbibată de aceste inserţii ale sacrului*** (chiar şi în cazul lumii desacralizate – a se vedea *Sacrul şi profanul* lui Eliade) ***încât capacitatea sa de coeziune nu poate fi înlocuită de nicio alta forma civilizaţionala.*** Meditaţia asupra întrupării şi învierii (care nu apar în alte religii majore) şi marile sărbători creştine asociate acestora (Naşterea şi învierea) constituie forte civilizaţionale atât de puternice şi de univoce, încât ele nu pot genera decât ***o singură civilizaţie,*** indiferent de decalajele economice sau culturale care survin, temporar sau durabil, alternativ ori concomitent, la nivelul subunităţilor sale.

Nu numai „istoriile sacre" oferă civilizaţiei creştine o unitate imbatabila, ci şi instituţia sa de baza – *incipient*ul său, în termenii lui Heidegger. „Dacă nu ar fi existat o Biserică, scrie Guizot în minunata sa *Histoire de la Civilisation en Europe,* nu ştiu, domnilor, ce s-ar fi întâmplat în timpul căderii Imperiului Roman; (…) dacă creştinismul nu ar fi fost, ca în timpurile de început, decât o credinţă, un sentiment, o convingere individuală, ne-am fi putut aştepta ca el să se prăbuşească în mijlocul disoluţiei Imperiului şi al invaziei barbarilor (…) Era necesara o societate puternic organizata, puternic guvernata, pentru a lupta împotriva unui asemenea dezastru, pentru a ieşi victorioasa dintr-un asemenea uragan. Nu cred că exagerez afirmând ca la sfârşitul

secolului al IV-lea şi la începutul secolului al V-lea Biserica creştină a fost cea care a salvat creştinismul; Biserica, împreună cu instituţiile, magistraţii, puterea ei, s-a apărat cu vigoare împotriva disoluţiei interne a Imperiului, împotriva barbariei, i-a cucerit pe barbari, a devenit legătura, mijlocul, ***principiul de civilizaţie între lumea romană şi lumea barbara".***

În aceasta formula – Biserica fiind „principiul de civilizaţie între lumea romană şi lumea barbara" – Guizot rezuma marea sinteza creştină, clasica şi barbara care constituie ***incipientul*** civilizaţiei Creştine. Diversitatea vechiului şi noului, a centrului şi exoticului, a fost deja integrata într-o construcţie intelectuală omogena. Pierre Riche *(Education et culture dans l'Occident barbare)* explica mai limpede procesul: „În timpul secolului al V-lea, creştinii luptaseră cu curaj pentru a salva Imperiul şi civilizaţia lui. Totuşi, unii dintre ei au acceptat intrarea barbarilor în *România* (n. În – spaţiul imperiului roman), sperând ca acest lucru va oferi posibilitatea convertirii lor la catolicism. Stabilirea barbarilor aici ar fi putut face Biserica sa organizeze pe baze noi învăţământul creştin, fie şi numai pentru a combate propaganda ereziei ariene. ***La drept vorbind, aceasta „convertire" la o cultură exclusiv religioasă nu s-a făcut imediat. Atâta timp cât educaţia de tip antic continua, aristocraţii creştini nu-şi închipuie că exista vreo alta cultura decât cultura creştină clasica".*** Îndelung deplânsa „pierdere" a culturii clasice nu a fost, de fapt, decât o revalorificare şi o „traducere" a acesteia într-o formă relativ accesibila barbarilor care, altfel, fără medierea creştină, ar fi distrus-o. Fiind „o cultură esenţialmente literara, întemeiată pe gramatica şi retorica şi care năzuia spre realizarea tipului ideal de orator" *(Henri-Irenée Marrou – Saint Augustin et la fin de la culture antique)* aceasta nu reprezenta decât o reminiscenţă relativ anchilozata a marii culturi greco-romane şi avea nevoie oricum de impulsul creator al creştinismului şi al întâlnirii cu lumea barbară.

Incipientul civilizaţiei creştine este aşadar Biserica. Biserica în ansamblu, nedivizata încă în logica est-vest, ci prinsă în lupta sud-nord de integrare a barbarilor – care aveau propriile nevoi schismatice şi care ţinteau şi Bizanţul. O Biserică supusa şi în est – chiar dacă în alt ritm – aceloraşi procese de criza şi disoluţie. O Biserică pe care o înţelegem doar parţial privind la corespondentul sau de astăzi, pentru ca sarcinile sale după căderea Imperiului acopereau practic toate nevoile unei societăţi pulverizate: ***Biserica-biserica, Biserica-scoala, Biserica-municipala, Biserica-cancelarie, Biserica-spital.*** În interiorul acestui efort s-au definit trăsăturile de bază ale civilizaţiei Creştine: sinteza atipica între raţionalismul clasic şi individualismul barbar-totul grevat pe solul fertil al istoriilor sacre creştine.

În ciuda celor spuse mai sus, două complexe de inferioritate-superioritate au reuşit să ţină în viaţă atât de mult reziduul intelectual al civilizaţiei creştine „sfâşiate”, clişeul existentei a doua civilizaţii creştine. În primul rând, complexul de inferioritate-superioritate al clerului ortodox în raport cu Roma. Care, indeniabil, deţine toate argumentele scripturale şi canonice pentru a pretinde poziţia de „cap al Bisericii”. Pentru a pune în umbra aceste argumente care le stăteau mereu în faţa ochilor, sacerdoţii ortodocşi au fost nevoiţi fie să se limiteze la o logică a „civilizaţiei separate”, care rezolva comod şi împăciuitor problema întâietăţii Bisericilor, fie să argumenteze (plecând în general de la Apocalipsa după Ioan) ca Roma s-a transformat în „târfa Diavolului” – cu întreaga eschatologie uzuala în cazuri de gen – Bizanţul devenind astfel, firesc, noul centru de coordonare şi rezistenta creştină. Ecourile acestui mod de gândire, născut la sfârşitul primului mileniu, sunt încă extrem de vii în rândul corpului sacerdotal ortodox, blochează durabil reunificarea Bisericilor şi pot uneori – mai ales în Rusia, Grecia şi

Serbia, tari cu o percepţie mai ridicata a propriului „excepţionalism” – să genereze şi mişcări socio-politice relevante (dar pasagere).

Al doilea complex de inferioritate-superioritate care a perpetuat clişeul dublei civilizaţii creştine este cel al culturii occidentale în raport cu Bizanţul. Secolele (aproape mileniul!) în care Occidentul „barbar" a privit pios spre Levant pentru a recepta cultura clasică sau elementele de bază ale civilizaţiei au generat în rândul umaniştilor o sete naturala de revanşa. Ori umaniştii lui Erasm sunt creatorii modernităţii occidentale şi ai eşafodajului ideatic pe care se sprijină mediul intelectual şi academic al lumii vestice. Ei sunt cei care au generat în mod direct Renaşterea şi în mod mediat **Reforma *după ce au reuşit performanta de a-i face inutili în vest pe învăţaţii greci.*** Eliminarea monopolului pe care intelectualul bizantin îl avea în Occident a fost pentru umanişti nu doar o problemă de orgoliu, ci, în primul rând, una de supravieţuire pe „piaţa muncii": atâta timp cât în fişa postului unui învăţat elina şi Aristotel erau domenii esenţiale, grecii beneficiau de un avantaj care a blocat o perioadă naşterea unei clase de intelectuali occidentali.

Umaniştii au răspuns acestei provocări în trei moduri:

1. Impunând progresiv imaginea caricaturala a învăţatului grec leneş, puhav, mieros şi predispus la trădare. E un motiv recurent în întreaga literatură umanista.

2. Izbutind să înveţe greaca şi să înţeleagă cultura elina mai bine decât grecii. E marele – aparant bizarul – proiect al lui Erasm, care a reuşit performanta uluitoare de a transmuta moştenirea socratică în Occident înainte ca statul bizantin să se prăbuşească în faţa Islamului.

3. Pregătind – pentru ca proiectul „grecizării" era totuşi copleşitor – emergenta culturilor şi limbilor naţionale în Occident.

Efortul umanist de a-i elimina pe greci de pe „piaţa de munca" a învăţaţilor şi dascălilor a început, deloc întâmplător, după un moment uluitor (un soi de 11 septembrie al epocii) din istoria relaţiilor Bizant-Occident. În anul 1204, o armată occidentala (germano-venetiana)

prinsă iniţială, prin contract, în luptele interne ale Levantului, a avut ideea năstruşnică de a ataca Constantinopolele. Prestigiul oraşului în epoca era neegalat – el nefiind cucerit vreodată de la întemeiere, de aproape 900 de ani. Totuşi, oraşul a căzut în faţa a numai 20.000 de occidentali care, încă ameţiţi de succesul lor disproporţionat, şi-au proclamat rapid propriul imperiu latin al estului.

Cucerirea şi metabolizarea militară şi intelectuala a Bizanţului – spaţiul de nucleu al civilizaţiei creştine în epoca – a fost marele proiect vinovat, ascuns, „incestuos" al lumii occidentale post-barbare. Pentru a izbândi în acest proiect care concentra nelimitatele resurse de trufie şi frustrare ale barbarului, Occidentul a construit o veritabilă ideologie a adversităţii cu lumea ortodoxă, a diferenţei civilizaţionale, a schismei radicale. Prin intermediul umaniştilor, reziduurile acestei ideologii s-au perpetuat în spaţiul academic european (fiind confirmate constant de atacurile clerului ortodox şi de interesele geostrategice ale Rusiei) ajungând de la Hegel şi Guizot până la Toynbee şi Huntington. De unde, cum spuneam, este preluata ca „legitima" de ideologii eurasianismului.

Cât despre criteriul economic-capitalist, care funcţionează uneori tacit (ca rest al complexului de inferioritate-superioritate occidental) pentru a postula o diferenţă de proprortii civilizaţionale între Ortodoxie şi Occident, mă voi mulţumi să arăt, odată cu Kenneth Pomeranz, ca el funcţionează la fel de bine în cadrul lumii Occidentale, cu propriile sale decalaje şi întârzieri, după cum spiritul protestant „weberian" care a moşit capitalismul nu este o realitate specifica întregului Occident, ci numai unui spaţiu de nucleu al acestuia: „Europa Occidentala este un construct social, economic şi politic, şi nu o entitate geografica reala: Irlanda, sudul Italiei şi mare parte din Peninsula

Iberica, de exemplu, nu au beneficiat prea mult de dezvoltarea economică considerata de obicei o trăsătură

europeană sau vest-europeană” (*The great Divergence: China, Europe and the Making of the Modern World Economy*).

Ei bine, regăsirea civilizaţiei Creştine unice – care a început prin decizia politica de extindere a NATO şi UE în zonele „oferite” până atunci civilizaţiei Ortodoxe – ***nu este în niciun caz, în ciuda substratului său, una de tip religios, ci are loc în termeni ideologici.*** E o idee de o importantă decisiva nu doar pentru destinul Creştinătăţii, ci al oricărei civilizaţii care se doreşte competitiva.

Alături de revoluţia capitalista şi tehnologica, lumea creştină a mai înfăptuit, prin reinterpretarea continua a gândirii greceşti de către occidentali, o a treia revoluţie, la fel de importanta: revoluţia filosofică. Aceasta revoluţie a reuşit, plecând de la imperative precum dubitaţia metodică, coerenta logica, refuzul premiselor transcendente, să analizeze critic resorturile ultime ale societăţii şi să afirme faptul ca trăinicia unei civilizaţii sta, între altele, în separarea religiosului de politic. ***În mod excepţional, civilizaţia Creştină, prin intermediul unor filosofi creştini, a deconstruit creştinismul însuşi şi a înţeles slăbiciunile unei civilizaţii care se legitimează şi se defineşte politic prin religie.***

Este o reuşită magistrala – doar aparent masochista sau suicidara – care a oferit şi încă oferă spaţiului euro-atlantic un important avantaj civilizaţional. Şi asta pentru ca, în mod evident, o civilizaţie care se legitimează religios îşi impune voluntar o dubla presiune (interna şi externa) care va sfârşi fie distrugând-o, fie epuizând-o.

O civilizaţie care se defineşte religios va fi, în primul rând, emaciata de erezii, schisme şi mişcări laice interne. Creştinătatea însăşi a cunoscut în detaliu nenumăratele forme de ruptura care survin într-o civilizaţie esenţialmente religioasă: ereziile teologice plasate pe axa geografica nord-sud şi est-vest, Marea Schisma, Reforma, Inchiziţia, crizele bisericilor naţionale, persecuţiile, războaiele religioase ale tuturor împotriva tuturor – o calamitate sociala şi umanitara.

În orice alta civilizaţie religioasă a trecutului sau prezentului (Islamul e exemplul cel mai uşor de utilizat, dar ne putem gândi şi la revoluţiile religioase din Egiptul clasic) vom observa aceeaşi tendinţă: ***creativitatea şi nevoia de diferenţa aplicate unui univers de referinţă politico-religios generează confruntare şi – pentru ca nu poţi face compromisuri cu lucruri sfinte – conflict.*** În plus, pentru ca orice societate religioasă tinde în mod natural spre forma sa ideala – teocraţia, şi pentru ca teocraţia generează pe termen mediu un spirit laic revoluţionar care i se opune (vezi evoluţiile recente din Iran şi chiar Egipt), o astfel de societate va fi mereu în pragul unui război civil intern.

Impulsul conflictual al unei civilizaţii care se defineşte religios se manifesta şi în exterior: o mare religie care are la îndemână mijloacele militare ale unei civilizaţii îşi va exprima prin război nevoia de universalizare, ducând adevărul revelat tuturor, ceea ce, pe termen lung, îi va epuiza resursele. Şansa creştinismul este de a fi înţeles acest lucru în urmă cu câteva secole, după nenumărate Cruciade şi războaie religioase, în timp ce Islamul încă mai meditează la el prin Jihad. Evreii – care formau o civilizaţie prin excelenta religioasă – au cunoscut exilul pentru că nu au acceptat nicio clipă compromisuri politice pe marginea Dumnezeului unic.

Sunt doar câteva dintre motivele pentru care, după 1989, reunirea civilizaţiei Creştine unice a avut loc, prudent, pe cale ideologica, nu nemijlocit religioasă. Ideologia în sine nu constituie un instrument magic şi nu este superioara religiei: nazismul şi comunismul au reprezentat, în fond, tentative de a genera noi civilizaţii ideologice din centrul lumii creştine, pe ruinele acesteia. Însă, cu aceste lecţii învăţate, apelul politic la o doctrină raţională se dovedeşte astăzi, la proba practica, mai eficient decât cel la religie: civilizaţia Chineza şi cea Creştină, cele mai puternice ale momentului, sunt civilizaţii care se definesc ideologic, în timp ce Islamul, care mizează pe religie, e sfâşiat de revoluţii şi conflicte.

E decisiv pentru viitorul Rusiei să înţeleagă acest lucru – şi vom dezvolta această idee la momentul potrivit. Mizând, prin Dughin de pildă, pe edificarea unei ideologii a ciocnirii civilizaţiilor în care Rusia conduce o civilizaţie ortodoxă definita religios, marea putere slava pariază pe un instrument ineficient, riscând să mai irosească un secol de partea ideologiei înfrânte în loc să se alăture „vagonului triumfal".

Vagon în care se afla deja civilizaţiile ideologizate Sino-socialista şi Creştin-democrată. Adăugarea declinării ideologice („democrata") la cea profund identitara („creştină") are scopul de a înlătura orice exces în lectura cuvântului „creştin". Ideologicul „democrat" ne asigura că sunt în eroare atât creştinii militanţi care aşteaptă de la civilizaţia Creştină o aprofundare religioasă interna şi externa, cât şi agnosticii, ateii şi anti-creştinii care nu înţeleg ca lucram cu un concept identitar, nu cu unul religios.

Vorbeam mai sus despre revoluţia filosofică a civilizaţiei Creştine – revoluţie prin care aceasta a făcut pasul dinspre o auto-definire religioasă către una ideologica. Două sunt, în rezumat extrem, momentele-cheie ale acestei revoluţii – şi ambele ţin de munca unor filosofi creştini care – ar spune azi Dughin sau islamiştii radicali – au formulat o doctrină „universalista" şi „imperialista" unde „Dumnezeu" sau „dreptul la diferenţa" nu mai au loc.

Primul este John Locke, care, în 1689, în *Al al doilea tratat despre guvernare,* a realizat experimentul mental uzual în epoca de a reaşeza omul în starea sa naturala, presociala, şi de a observa apoi, pas cu pas, alegerile politice raţionale („constituţionale") pe care acesta le-ar face. Din experimentul lui Locke au rezultat o serie de idei vizând controlul societăţii civile asupra statului, spaţiului mare de libertate individuala pe care îl păstrăm după ce oferim statului o parte limitata din aceasta pentru a ne fi asigurata securitatea, delegării limitate a puterii ş.a.

Al doilea filosof este Kant care, în 1784, în

întemeierea metafizicii moravurilor, îşi propune să identifice un principiu etic universal, absolut – un imperativ moral al oricărei voinţe. În a treia formulare kantiana acest imperativ este: „Fiecare fiinţă raţională trebuie înţeleasă ca una care trebuie să se privească pe sine ca o voinţă universal legislatoare prin toate maximele sale" (Aşa încât: „Acţionează ca şi când maxima ta poate servi în acelaşi timp ca maxima universala pentru toate fiinţele raţionale"). Importanta demersului kantian este evidenta: în primul rând căutarea sa are o valoare universala – nu se aplică unui spaţiu moral anume, unei religii sau unei civilizaţii. Şi rusul, şi chinezul, şi hindusul ar trebui să ajungă, pe cale raţională, la acelaşi imperativ categoric – indiferent de codul etic pe care îl practica. Implicit, actul kantian de căutare a principiului etic suprem e unul perfect autonom, accesibil oricărei persoane – nu doar unui prusac sau unui londonez.

Punând laolaltă ideile formulate de Locke şi Kant putem contura, *grosso modo,* liniile de forţă ale ***doctrinei universale şi liberale care constituie aspectul ideologic al civilizaţiei Creştine.*** Democraţia, drepturile omului, puterea societăţii civile, statul de drept, libertăţile individuale – toate sunt prezente, prin deducţie, într-o formă universala, accesibila fiecărui individ, fără intermedierea unui grup etnic anume sau unui sistem moral de referinţă. *Aceste valori* sunt rezumate în declinaţia ideologica „democrata" a civilizaţiei Creştin-democrate. Prin intermediul *acestor valori* s-a reunificat civilizaţia Creştină pe măsură ce statele ortodoxe (Grecia, Bulgaria, România, în timp Serbia sau Moldova) devin membri ai UE şi NATO. Şi de caracterul universal al *acestor valori* se simt ameninţate civilizaţiile care aleg să se auto-defineasca religios în loc să o facă ideologic.

Să-l ascultam pe Dughin:

„În ce consta liberalismul iniţial? Eliberarea individului de toate formele de identitate colectiva. Acesta era sensul liberalismului. Dar care sunt aceste forme de identitate colectiva? În primul rând naţională şi religioasă.

Religioasă. Asta înseamnă ca tu poţi să te închini lui Dumnezeu, însă doar în calitate de individ. Drept consecinţă, Biserica a fost lipsită de dimensiunea sociala, politica. De aici a pornit şi procesul secularizării.

Naţională. Tu trebuie să te eliberezi te apartenenta naţională, tu eşti om, eşti cosmopolit, să treci peste hotar şi să trăieşti oriunde. Şi te reprezinţi doar pe tine, nu reprezinţi poporul tău. Deci, sunt înlăturate toate identităţile colective şi te eliberam de identitatea colectivă a naţiunii". *(Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea din Chişinău, 17 iunie 2013).*

Să privim atent: argumentul lui Dughin (liberalismul nu gândeşte individul din perspectiva identităţilor colective), argument utilizat şi de reacţionarii francezi post-Bastilia, funcţionează aici nu anume împotriva „liberalismului", ci împotriva oricărei construcţii logice, deci universale. Zborul unui avion, de exemplu, vine în urma unei suite de operaţiuni logice cu concepte fizice universale. Un avion nu zboară ruseşte, creştineşte, franţuzeşte – ci reprezintă rezultatul unui raţionament universal accesibil (aşadar fiecărui individ în parte, fie el şi francez). La fel se întâmplă cu experimentele filosofice propuse de Kant şi Locke: un rus, un creştin, un roman tot la principiile celor doi occidentali vor ajunge, pentru ca logica nu funcţionează nici etnic, nici religios. Dacă te temi de libertate sau autonomie morala – atunci tot ceea ce poţi face este să fugi de cele două experimente; altfel ele sunt legice, necesare şi valide.

În al doilea rând, atribuirea unor gânditori precum Kant sau Locke – creştini loiali ţarilor lor – intenţia de a nega religia sau naţiunea e incompatibila cu întreaga lor opera; e suficient să o consultam.

În al treilea rând, cel mai bun garant al faptului că democraţia liberala este compatibila cu religia tine chiar de originea creştină a acesteia: ***civilizaţia Creştină este cea care, filtrând moştenirea clasica şi producând o revoluţie filosofica, a inventat democraţia liberala şi,***

mai mult, a reuşit să se reunifice (dincolo de clivajul Occident-Ortodoxie) chiar în logica acestei ideologii.

Capitolul III. Mutările clasei securizatoare ruse şi principiile fixe ale unei ideologii imperiale „à la carte”.

Puterea pe care Rusia a atins-o prin intermediului constructului ideologic numit URSS a fost uluitoare. Gratie posibilităţilor nelimitate oferite de halucinaţia ideologica şi capacităţii totalitarismului de a impune şi atinge obiective pe care o societate libera nu le-ar accepta, Rusia a ajuns şi a rămas o perioadă îndelungată pe „acoperişul lumii”. În acest timp, însă, marile goluri de infrastructura economică şi de eficienta managerială îşi pregăteau revanşa – iar căderea de pe „acoperişul lumii” direct în braţele sărăciei, haosului şi umilinţei trebuie să fi fost dureroasa. Anii lui Elţîn sunt, pentru solidul „excepţionalism” rusesc, printre cei mai întunecaţi şi stingheritori ai istoriei.

Ceea ce Rusia trăieşte începând cu Putin – şi probabil o lungă perioadă după acesta – este şi va rămâne profund marcat de „complexul Elţîn”. Deschizând porţile ţării pentru democratizare, aflux de capital străin, colabore în plan militar şi de *intelligence* cu parteneri vestici, Elţîn a împins Rusia într-o perioadă naturala de anomie, turbulenta, confuzie şi vulnerabilitate – ***turmoil*** e termenul folosit de politologii anglo-saxoni.

Pe lângă efectele distructive obiective ale unei asemenea anomii asumate, aceasta dezordine nu putea să nu fie văzută şi folosita de marile puteri ca o oportunitate de a desluşi rapid secretele militare, economice, strategice ale fostului colos. Când primeşti pe neaşteptate cheile magazinului cu dulciuri, cu toate ispitele interzise care se ascundeau aici cândva, nu te poţi abţine să nu arunci o privire prin sertare. Ori, pentru elita militară şi de *intelligence* a Rusiei, o astfel de situaţie era inacceptabila.

Din raţiuni de simplificare (FSB, GRU, SVR, FAPSI, GUSP, plus o întreagă casta militară rusa sunt obositor de repetat) vom numi casta militară şi din zona serviciilor secrete însărcinată să asigure siguranţa naţională a Rusiei

grup securizator. Un astfel de grup a existat şi exista la nivelul oricărui stat – iar termenii în care este educat să gândească sunt relativ similari: ***apărarea graniţelor şi a suveranităţii, teritoriul naţional „sacru" şi „inviolabil", prezervarea proactiva a intereselor de securitate naţională, păstrarea secretelor strategice, protejarea şi dezvoltarea resurselor de putere*** ş.a. Cu astfel de noţiuni operează, în egală măsură, grupul securizator american, cel rus sau cel chinez, ideologia politica oferind doar limitările sau forţând excesele.

Casta securizatoare germana, de pildă, şi-a păstrat o oarecare autonomie (şi un vag impuls critic) chiar şi atunci când direcţiile politice fixate de Hitler păreau că îi exprima în cea mai înaltă măsură interesele. Casta securizatoare sovietică a fost total dominată politic de Stalin, dar, după moartea acestuia, a reuşit să-şi dezvolte continuu influenta şi, de la un punct, să rebalanseze raportul de putere cu politicienii. În SUA, grupul securizator, deşi extrem de puternic, a fost întotdeauna loial *leadership-ului* politic (deşi exista şi aici, de pildă, mitul urban – sau cult, dacă ne gândim la Oliver Stone – al asasinării lui Kennedy de grupul securizator îngrijorat de compromisurile acestuia pe fondul deteriorării stării de sănătate).

În Franţa, având în vedere eşecul asumat de politicieni în faţa Germaniei naziste, grupul securizator s-a auto-divizat funcţional, primind atât misiunea tactica de a asigura continuitatea naţională franceza prin compromisul lui Philippe Pétain, cât şi de a denunţa strategic acest compromis prin Charles de Gaulle. În ciuda conflictului politic dintre Pétain şi de Gaulle, cei doi au îndeplinit, din perspectiva obiectivelor de fier ale castei securizatoare, funcţii deopotrivă necesare pentru prezervarea intereselor Franţei: Pétain a salvat prin compromis diplomatic statalitatea franceza şi o parte din resursele puterii acesteia, câştigând timp, în timp ce Charles de Gaulle a recuperat suveranitatea şi teritoriul naţional „sacru" în integralitatea sa.

În Turcia, grupul securizator a realizat şi păstrat o

revoluţie laica, anti-otomana şi anti-Islamică, dovedindu-se un factor de stabilitate şi progres socioeconomic. Oarecum urmând acest *pattern,* deşi cu evoluţii imprevizibile, Islamul pare a se pregăti în zilele noastre de un clivaj între ***grupurile islamiste*** (religioase şi cu vocaţie transnaţionala) şi ***grupurile securizatoare*** (laice şi naţionale). Avem în Egipt un astfel de conflict şi e posibil ca revoluţia siriană, iniţial una politica şi democratica, să sfârşească conformându-se aceluiaşi tipar, pentru ca în Islam doar taberele amintite pot susţine un conflict pe termen lung: terţul este exclus rapid.

În sfârşit, cel mai interesant şi mai util exemplu este cel al grupului securizator din Israel. Fiind probabil statul care cunoaşte, în mod constant, cel mai ridicat nivel de ameninţare în termeni de securitate, Israelul a generat, în practica, un sistem prin care ***grupul securizator se autocontrolează prin intermediul politicului.*** Deciziile importante se afla întotdeauna aici în mâinile clasei politice – iar grupul securizator este loial şi sensibil la nevoile opiniei publice. Totuşi, în practica, liderii politici care supervizează activitatea securizatorilor sunt ei înşişi membri de elita ei castei securizatoare. Să privim, de pildă, la câţiva reprezentanţi ai unităţii de ultraelita Sayeret Matkal, care asigura misiunile de risc maxim – în teritoriul inamic sau în contexte de ameninţare terorista imediata – pentru forţele armate israeliene: Baniamin Netanyahu, Moshe Yaalon, Danny Yatom şi, desigur, Ehud Barak (care va rămâne faimos pentru operaţiunea Spring of Youth, în care a condus în Beirut, deghizat în femeie, cu sutienul plin de explozibil – ba chiar prefăcându-se în momente critice ale operaţiunii că se sărută cu colegul sau Muki Betzer – o forţă operativa Sayeret Matkal care a ucis liderii organizaţiei Septembrie Negru şi a distrus sediul Organizaţiei pentru Eliberarea Palestinei); pe legendarul lider militar Ariel Sharon doar o problemă tehnica, de organizare internă, l-a ţinut departe de Sayeret Matkal.

Deşi urmează un parcurs politic firesc şi se supun regulilor partinice, liderii politici ai Israelului sunt aşadar,

în fapt, aleşi dintre membrii cei mai importanţi şi mai specializaţi ai grupului securizator (un *cursus honorum sui generis:* luptător în forţele speciale – şef politic al unui minister de forţă – prim-ministru). Am folosit exemplul Sayeret Matkal şi Ehud Barak pentru a arăta cât de adânc şi de sensibil este acest grad de specializare – care solicita luptători cu experienţa combativa directa şi extrema, trecuţi prin cele mai riscante misiuni. Motivul e uşor de înţeles: în condiţiile în care deciziile de securitate se afla în mâinile decidenţilor politici – iar provocările de securitate ale Israelului sunt multiple, asimetrice, urgente şi grave – grupul securizator trebuie să aibă în liderul politic un partener capabil să înţeleagă imediat necesitatea unor operaţiuni pe care, să spunem, un politician paraşutat aici din tihnita lume scandinava nu le-ar înţelege în ruptul capului şi le-ar bloca constant. Asta nu înseamnă, în mod evident, ca liderul politic este „captivul" clasei securizatoare – de foarte multe ori luptătorii-politicieni refuzând să aprobe acţiuni pe care grupul securizator le recomanda. Înseamnă doar ca, prin intermediul politicienilor cu formaţie militară, grupul securizator are garanţia ca „NU" (atunci când el apare) este opţiunea strategica adecvata, căreia i se poate supune fără tensiuni, nu rezultatul ignoratei.

Având în minte aceste exemple, putem privi de pe poziţii analitice mai solide situaţia cu care, la începutul anilor '90, se confrunta grupul securizator rus. Acesta era obligat – prin vocaţia şi programarea oricărui grup securizator, aşa cum am explicat – să reacţioneze la criza prelungita şi, mai cu seamă, la periclitarea secretelor sale militare. Ne putem imagina discursul pe care orice membru al unei caste securizatoare (nu neapărat rus) l-ar fi rostit în faţa catastrofei:

„Tara mea îşi pierde accelerat din putere – iar datoria mea este prezervarea acestei puteri. Tara mea pierde teritorii şi zone de influenta tradiţionale – iar datoria mea este apărarea acestora. Tara mea îşi devoalează secretele strategice şi este compromisa

informaţional – iar datoria mea este să împiedic acest lucru. Tara mea îşi iroseşte – din cauza corupţiei – resursele militare. Tara mea, pe scurt, este mai vulnerabila ca niciodată – ori eu sunt unul din cei care trebuie să îi asigure siguranţa".

Confruntaţi efectiv cu o provocare pe care o vedeau în aceşti termeni, membrii grupului securizator rus au luat, încă din perioada lui Elţîn, o decizie fundamentala pentru istoria contemporană a Rusiei: aceea de a interveni în societate şi de a opri procesul anomic de tranziţie. Nu vom şti niciodată – ar fi istorie contrafactuala – dacă a fost o decizie corecta: dacă Rusia putea ieşi transfigurata, democratizata şi competitiva economic după două-trei decenii de turbulente – sau dacă ea se îndrepta în mod categoric spre dezastru şi anarhie. Cert e ca, spre deosebire de momentul similar când KGB a forţat o lovitură de stat şi Elţîn l-a înfruntat pe tancuri, acum grupul securizator era parţial reformat, scuturat de ideologia sovietică şi obişnuit deja să gândească în termenii comunicării de masa şi relaţiilor publice.

N-am avut, aşadar, nicio criza vizibila, nicio lovitura de stat condusa de rămăşiţe comuniste demodate şi inadecvate; pur şi simplu ne-a fost livrat un lider (Puţin) care, reprezentând grupul securizator şi în acord cu acesta, va conduce Rusia în următoarele decenii. Urma să o facă, pe cât era posibil, respectând formal ritualurile democratice (e mai simplu aşa), dar urmărind înainte de toate şi dincolo de orice interesele de securitate şi putere ale ţării.

Primele misiuni asumate de grupul securizator prin Puţin aveau o ***dimensiune reactiva:*** trebuia oprit declinul – haosul social în interior, hemoragia de capacitate militară, de informaţii şi de prestigiu în exterior. Iar acest lucru nu se putea face decât printr-un puternic *influx deauctoritas, potestas* ori *imperium* în jurul lui Putin: orice formă de prestigiu sau putere efectiva era utila şi trebuia stoarsă de semnificaţii. În al doilea rând, resursele strategice urmau a fi recuperate din mâinile „hazardului

capitalist" şi controlate sau folosite în acord cu intensele generale de mare putere ale Rusiei. În al treilea rând, forţele militare urmau să se regrupeze, redescopere şi retesteze în jurul unor conflicte zonale care le puteau asigura şi refacerea prestigiului pierdut.

După bifarea acestor puncte, noua elita rusa – în care liderii politici şi grupul securizator lucrează sincronizat, formând în esenţă un corp comun unde fiecare e partenerul şi prizonierul celuilalt – a înţeles ca trecerea planului de „renaştere rusească" în faza proactiva solicita ***apariţia unei oferte ideologice*** în lipsa căreia o mare putere acţionează improvizat şi incoerent.

„Principalul imperialism pe care îl exercita americanii este imperialismul atracţiei", spunea Max Lerner în 1957 *(America as a Civilization);* în fapt, orice mare civilizaţie exercita, înainte de toate, o puternica forţă de seducţie prin intermediul culturii şi al proiectului sau ideologic şi moral: instituirea Împărăţiei lui Dumnezeu, a păcii eterne, a libertăţii şi drepturilor omului, a omului nou, a rasei absolute, a iluminării sau egalităţii depline. Societăţile care au ales să se dezvolte exclusiv militar şi pentru cucerire, fără a investi resurse în auto-definirea culturala şi ideologica (mongolii, hunii) s-au limitat la succese scurte, perisabile, care nu au lăsat urme în istorie. Civilizaţiile care, dimpotrivă, şi-au asumat o mare misiune spirituala (evreii – păzitorii Dumnezeului unic) au supravieţuit chiar şi celor mai aberante proiecte menite să-i distrugă.

Proiectul ideologic necesar Kremlinului pleacă de la o serie de condiţionări obiective. El trebuie să asigure, în mod imperativ, pentru a satisface obiectivele strategice ale Rusiei:

a. O forţă de seducţie importanta, care să topească rezervele şi animozităţile acumulate la adresa Rusiei în perioada comunista şi chiar ţarista;

b. Satisfacerea „excepţionalismului" rusesc – element specific „sufletului rus" şi la care un stat care a stat pe „acoperişul lumii" nu poate renunţa;

c. Promovarea intereselor de mare putere ale Rusiei şi asigurarea unui rol special între state.

Pe lângă aceste condiţii tari, care ţin de modul în care se auto-defineste orice naţiune importanta în termenii realismului politic, ruşii par să mai opteze pentru o a patra condiţie, care ţine mai puţin de necesitatea realista cât de „elanul" specific statelor cu irepresibila vocaţie imperiala:

d. Ideologia căutată trebuie să asigure premisele unei Ruşii***într-o continuă expansiune*** **de putere şi influenta** (am evitat cuvinte sensibile precum „teritorial", ele nu trebuie însă excluse).

Acestea sunt coordonatele temei primite de intelectualii ruşi – şi nimic altceva nu e fundamental şi inevitabil în efortul de a forja Noua Doctrina a Marii Ruşii. E foarte important să înţelegem acest lucru – ca doar cele patru sunt direcţii impuse – atunci când vom începe să deconstruim oferta ideologica propusa de „câştigătorul" acestei competiţii intelectuale – filosoful Aleksandr Dughin. Care, trebuie spus, reprezintă în fapt a doua expresie (şi faza – cea ideologica) a efortului clasei securizatoare ruse de a genera renaşterea puterii naţionale (după Puţin – faza politica).

Şi asta pentru ca, aşa cum vom vedea în capitolul următor, după ce bifează jaloanele necesare, prestabilite ale noii ideologii, Dughin îşi foloseşte libertatea creativa pentru a face o serie de opţiuni filosofice şi politice hazardate, exotice, care pe termen mediu şi lung se pot dovedi riscante şi ineficiente chiar pentru atingerea obiectivelor naţionale fixate de clasa securizanta:

1. Optează pentru o abordare adversativa la adresa Occidentului şi foloseşte în acest sens o strategie a „hackerului", concentrându-se pe punctele vulnerabile ale vestului – aşa cum procedau cândva marxiştii şi neo-marxiştii. Dughin nu foloseşte însă argumentele stangii („descompunerea capitalista") ci împrumuta tot aparatul argumentativ ai dreptei europene (de la conservatori pana la extrema dreapta). Totuşi, deşi multe din argumentele sale sunt doar expresii tari ale unor poziţii conservatoare

şi creştin-democrate europene sau americane, Dughin ignora total existenta acestei familii politice (nu exista pentru el decât liberalism, fascism, socialism), proclamând ca Occidentul înseamnă exclusiv „liberalism” cu vocaţie imperialista.

2. Optează pentru a definire religioasă a civilizaţiei Ortodoxe din jurul Rusiei, deşi – aşa cum am arătat în capitolul anterior – acest tip de definire se dovedeşte la proba practica cea mai riscanta şi ineficienta (în raport cu definirea ideologica, prin valori politice, aşa cum procedează civilizaţia Creştină şi civilizaţia Chineza)

3. Optează pentru o civilizaţie Ortodoxă care conceptual nu a existat niciodată cu adevărat (fiind doar o subunitate a civilizaţiei Creştine, ca şi America) şi care, în fapt, nu mai exista după ce ţările ortodoxe au început accesul în NATO şi UE.

Capitolul IV. Anti-Dughin

Trei argumente se aduc, de obicei, împotriva unui demers articulat anti-Dughin.

Primul spune ca filosoful rus e de o calitate îndoielnică: prolix, inconsistent, excesiv, incoerent. La fel s-a spus, însă, şi despre Alfred Rosenberg – despre ideologii nazişti în general: că au numai baliverne în cap.

Şi chiar aşa era; dar, după cum spune o formula clasica, *începând cu Marx filosofia coboară în strada şi devine ideologie* – iar strada poate avea gusturi intelectuale bizare. Faptul ca Rosenberg sau Dughin sunt gânditori îndoielnici nu îi face deloc irelevanţi. Ideile pot avea efecte serioase chiar şi atunci când sunt străvezii – se cer preventiv tratate cu seriozitate şi fără pic de prezumţie academica.

Al doilea argument: Dughin e fascist, radical, extremist – deci un marginal cu care nu are rost să-ţi baţi capul. Un minunat optimism respira din acest argument: extremismul şi fascismul sunt fenomene depăşite, lumea contemporana e sigura, duioasa, calina. Tot ce se poate: totuşi, în această lume sigura evreii din Ucraina estica tocmai au fost invitaţi să se înscrie pentru a plăti o taxa

etnica; un bătrân din SUA a ucis trei evrei strigând Heil Hitler; Iranul – stat curtat de Dughin – vrea să şteargă Israelul de pe faţa pământului; forte neonaziste şi revizioniste din estul şi centrul Europei culeg, stabil şi semnificativ, pana la o treime din voturi; granitele se schimba peste noapte, de la o lună la alta, fără antecedente diplomatice elementare. Oricât de *garantat-sigura* pare lumea în care trăim, o oarecare vigilenta intelectuala – caracteristica unei inteligente intrepide – e totuşi o formă de igiena morala.

Al treilea argument: Dughin e irelevant pentru Rusia politica, el nu exprima obiectivele Kremlinului şi gândirea lui Putin. Pare util, din acest punct de vedere, un interviu pe care Alex Cautis l-a realizat cu filosoful:

„**Reporter:** Domnule Dughin, care este rolul dumneavoastră în politica de azi a Rusiei?

Aleksandr Dughin: Este o întrebare destul de dificila, pentru ca din punct de vedere formal nu ocup niciun post politic. Sunt consilierul preşedintelui Parlamentului Rusiei, dar funcţionez ca expert independent. Din punct de vedere formal, influenta mea în politica rusească este zero. Dar, în acelaşi timp, pentru ca în spatele acţiunilor politice este câmpul de luptă al ideilor politice, al conceptelor politice, pot spune ca în acest domeniu ocup poziţia centrala în Rusia. Ideile mele geopolitice, despre spaţiul eurasiatic le observam azi în curs de implementare în politica Rusiei.

Rep.: Îl sfătuiţi deseori pe preşedintele Putin?

A.D.: Am o relaţie speciala cu Puterea. Dar nu sunt legături formale, nu ocup oficial postul de consilier al preşedintelui. Dar dacă veţi compara acţiunile lui Putin cu ideile mele veţi vedea o coincidenţă aproape perfecta.

Rep.: Bun, dar haideţi să luăm un caz concret: Crimeea. L-aţi influenţat pe preşedintele Putin să intervină aşa cum a făcut-o, în forţă?

A.D.: Repet, nu sunt consilierul oficial al lui Putin. Dar se poate constata cum ideile mele, în special cele legate de Uniunea Eurasiatica, care este conceptul meu,

sunt realizate de Putin. Ucraina în întregime nu poate fi în acelaşi timp în Uniunea Europeană şi în Uniunea Eurasiatica. Am dezvoltat această idee în anii ’90, când prevedeam ca Ucraina se va dezintegra, iar parţi din ea vor fi în Uniunea Eurasiatica. Este ceea ce vedem astăzi că se întâmplă cu sudul şi estul Ucrainei. Dar ce trebuie subliniat este ca ideile mele personale sunt puse în aplicare de acţiunile personale ale preşedintelui Putin. Ideile, la nivel filosofic, reprezintă ceva, acţiunile politice sunt alt domeniu. Afinitatea dintre cele două domenii, cel conceptual cu cel al acţiunilor politice, nu trebuie privit ca fiind rodul unor acţiuni personale, ci mai degrabă ca fiind structura, destinul poporului rus. Nu sunt reuşitele mele, nu sunt realităţi individuale, e identitatea poporului rus cea care lucrează”. (*Alex Cautis, Interviu cu Aleksandr Dughin, Kamikaze, martie 2014*)

Este foarte posibil să nu existe nicio relaţie nemijlocita între Dughin şi Putin. Poate nici măcar o cauzalitate directa între ideile primului şi acţiunile celui de-al doilea. Totuşi, aşa cum spuneam în capitolul trecut, Puţin şi Dughin reprezintă momente legice în proiectul grupului securizator rus de a bloca declinul de putere şi a asigura renaşterea Imperiului Rus.

Acest grup securizator are nevoie presanta de un ideolog, aşa cum – în urmă cu câţiva ani – avea nevoie de un lider politic relativ tânăr, educat în propriile rânduri şi în propria logica. Şi, tocmai pentru ca nevoia este presanta, riscul ca Dughin să fie acceptat ***nefiltrat şi integral,*** cu fraude şi erori, de către elita politică rusa este disproporţionat.

Pentru a înţelege aceste fraude şi erori, trebuie să urmam cele două direcţii de forţă ale muncii lui Dughin: ***discursul filosofic-ideologic*** şi ***construcţia geostrategica şi civilizaţionala.***

Cea de a doua direcţie, aşa cum spuneam în capitolul anterior, face parte din condiţionările obiective ale grupului securizator rus: cine doreşte să devină ideolog al Kremlinului trebuie să legitimeze discursiv ambiţiile de

mare putere dinamica ale Rusiei şi să fundamenteze interesele ei locale şi globale. *Totuşi, aşa cum voi arata, Dughin alege aici un drum înfundat, pariind pe ortodoxie ca element-cheie al spaţiului cultural şi strategic rusesc.*

Prima direcţie, filosofica şi ideologica, are în schimb un caracter mai liber; condiţionările sunt aproape absente, pentru ca grupul securizator solicita doar o concluzie anume – Rusia trebuie să fie o mare putere – nu şi calea spre aceasta, privind probabil cu onesta curiozitate modul în care se ajunge la ea. Aici, cu alte cuvinte, Dughin se poate exprima în voie, plenar, fără a atinge o listă de ţinte prestabilite (să fiu înţeles corect: nu îl acuz pe Dughin de oportunism intelectual, mi se pare de la sine înţeles ca el se sincronizează onest cu obiectivele Kremlinului; spun doar ca aceasta sincronizare era necesara – fără ea Dughin nu mai era util, relevant şi nu am fi auzit de el).

Aici apare, în fapt, pericolul intelectual pe care Dughinil aduce cu sine – atât pentru Europa, cât şi pentru Rusia; şi motivul real pentru care am insistat să scriu această lucrare: ***calea pe care el alege să meargă pentru a atingele obiectivul geostrategic rusesc e mai riscanta decât obiectivul însuşi.*** În fond, oricum ar sta lucrurile, cu ideologie sau fără ea, cu Dughin sau fără, Rusia tot ca un actor global major se va purta. Spiritul, logica, limitele în care o face sunt însă decisive.

Sunt multe moduri în care poţi argumenta în sprijinul ideii ca Rusia trebuie să fie o mare putere, cu spaţii arondate şi rol special între state; anti-occidentalismul şi anti-liberalismul hrănite din existenţialismul anilor ’30 e cel mai păcătos dintre ele. E un drum seducător, care conferă o oarecare nobleţe intelectuala (Heidegger), care nu a fost niciodată exploatat ideologic până la capăt (naziştii au fost ocupaţi cu războiul) – dar care tot în buza celui de Al Treilea Reich conduce. Şi exista riscul real ca elita securizatoare rusa să-şi asume, odată cu scopul necesar (Rusia puternică) şi o cale stranie, nesigura şi agresiva spre acesta.

Să ne aplecam însă, înainte de toate, asupra ideilor

importante (şi relevante!) ale gânditorului rus (am evitat deliberat zonele exotice sau conspiraţioniste – miza nu este polemica la nivel personal, ci vizează suitele ideatice care pot deveni ideologie oficiala).

O primă astfel de idee postulează exista unui grup de trei teorii politice „occidentale”:

„Există trei ideologii politice sau teorii politice ale epocii moderne: liberalismul, socialismul (în sensul larg, care include şi comunismul) şi naţionalismul (care include fascismul, nazismul sau naţional-socialismul). Sunt, de fapt, nu trei ideologii, ci trei grupuri de ideologii. Am putut să observam ca în secolul XX, acestea au constituit esenţa istoriei. În secolul XX s-a produs deznodământul luptei dintre aceste trei ideologii ale modernismului, care au fost concepute încă în secolul XIX. A fost, de fapt, lupta pentru dreptul de a da sens istoriei, pentru a da sens epocii moderne. Fiecare dintre cele trei ideologii pretindea că este adevărata expresie a modernităţii”.

Cea mai veche dintre acestea – şi cea mai trainica – este liberalismul:

„Liberalii afirmau ca individul este culmea civilizaţiei umane. Iar debarasarea de toate formele identităţii colective este cea mai înaltă treapta de dezvoltare a omenirii. Aceasta este ideologia liberala a progresului – ideologia individualismului. În replica, comuniştii declarau: nu, noi suntem purtătorii spiritului modernităţii. Noi vom succeda capitalismul şi liberalismul. Iar fasciştii spuneau ca: nu, noi, reprezentanţii unei rase sau ai unui stat, suntem purtătorii viitorului, noi vom construi cel de-al treilea Reich, care va arata lumii întregi calea spre adevăr”.

Fascismul a fost eliminat rapid din istorie de alianţă dintre liberalism şi comunism:

„Şi iată ca lupta pentru modernitate, care a fost cel de-al Doilea Război Mondial, a arătat ca prima ideologie (liberala) şi cea de-a doua (socialist-comunista) s-au coalizat împotriva celei de-a treia (nationalist-nazista) şi au distrus-o. După Al Doilea Război Mondial, fascismul a

dispărut. Au mai rămas nişte ecouri vagi, care nu sunt substanţiale. Dar odată cu căderea regimului lui Saddam Hussein şi Gaddafi, s-a terminat cu calea (ideologia) a treia".

Apoi, în intervalul 1989 – 1991, socialismul se prăbuşeşte, oferind liberalismului un veritabil monopol politic:

„Deci, după Al Doilea Război Mondial au rămas două ideologii: cea liberala şi cea socialista. Şi iată ajungem în anul 1991. Cade Uniunea Sovietică. Cade lagărul socialist (sovietic) şi rămâne o singură ideologie – cea liberala, care susţine ca noi am luptat pentru a da un sens epocii moderne, noi am arătat ca cea de-a doua ideologie politica – comunismul, nu e viitorul, ci trecutul, că nu e nici prezentul, ci, mai degrabă, o deviere de la prezent. Aşa ca acum existam doar noi, liberalii, şi noi am obţinut o victorie globală".

Liberalismul triumfal – a cărui anatomie a fost desenată de Fukuyama – este universal, are vocaţie imperialista şi controlează ideologic instituţiile internaţional:

„În 1992, Francis Fukuyama scrie lucrarea „Sfârşitul Istoriei". Liberalismul a biruit şi aici s-a terminat istoria. Nu mai exista politica, locul ei este preluat de economie, nu mai exista state, ele sunt înlocuite de lumea globală. Rămâne numai individul… Şi trebuie să recunoaştem ca, într-un anumit sens, noi trăim într-o astfel de realitate. Avem o lume unipolara. Avem ideologia liberala cu protocoalele ei. Şi care sunt acestea? În primul rând, drepturile omului. Dar prin om se înţelege individul în conceptul occidental. Societatea de piaţă şi dominaţia fundamentalismului de piaţă, a monetarismului, care sunt impuse, practic, prin decret, întregii lumi şi sub supravegherea Fondului Monetar Internaţional şi a Băncii Mondiale. Aceste instituţii urmăresc ca monetarismul, politica liberala în domeniul economic să domine peste tot, iar zona pe care nu o controlează este declarata drept anomalie. Drept urmare, ni se spune: aveţi o insuficienta

de democraţie, noi zburam către voi. Respectiv, democraţia liberala este o norma şi regimurilor care nu o recunosc şi nu o implementează li se refuza orice drept de către Uniunea Europeană. Pentru ca în toate actele sale, UE menţionează ca nu întreţine niciun fel de relaţii cu regimurile *nedemocratice”.*

Liberalismul a devenit, aşadar, o realitate de drept şi de fapt – nu mai e o simplă opţiune ideologica:

„Acesta este liberalismul învingător, noi trăim în aceasta teorie politica care chiar astăzi cunoaşte o schimbare esenţială. Rămasă fără duşmani, ea a ieşit din sfera ideologiei formale, teoretice, intrând în sfera lucrurilor reale. Astăzi liberalismul nu mai este o opţiune, nu mai este o alegere, liberalismul este toată lumea. Lumea este liberala. Nimic nu e posibil fără liberalism. În afara liberalismului, vă pierdeţi dreptul de a vă numi om, nu respectaţi drepturile omului şi, drept consecinţă, trebuie să fiţi pedepsit”.

(Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea Populara din Chişinău, 17 iunie 2013)

Pe lângă vocaţia imperialista, liberalismul mai are un viciu: e o doctrină care capătă sens numai în prezenţa unui inamic care trebuie „negat” şi „anihilat”. Este, aşa zicând, o ideologie negativa, a *eliberarii de* nu una pozitivă, a *edificării de:*

„În Occidentul modern, exista o ideologie dominanta – liberalismul. Are multe tipuri, versiuni şi forme, multe neclarităţi, dar esenţa sa e întotdeauna aceeaşi. Liberalismul conţine în structura sa fundamentala subtila următoarele principii axiomatice:

bullet individualismul antropologic (individul este măsura tuturor lucrurilor);

bullet progresismul (lumea se îndreaptă către un viitor mai bun, trecutul e întotdeauna mai rău decât prezentul);

bullet techniocraţia (dezvoltarea tehnică şi performanta efectiva sunt considerate drept maniera cea

mai importantă de a judeca natura societăţii);

bullet eurocentrismul (societăţile euro-americane sunt acceptate ca standarde de măsurare pentru restul umanităţii);

bullet economia e destin (economia libera de piaţa este unica forma a sistemului economic – toate celelalte tipuri trebuie reformate sau distruse);

bullet democraţia este regula a minorităţilor (autoapărarea împotriva majorităţii predispune mereu la degenerarea în totalitarism, „populism”);

bullet clasa de mijloc este singurul actor social real existent şi norma universala (independent de acest fapt – persoana a dobândit deja sau e pe cale să devină cu adevărat parte a clasei de mijloc, e reprezentata momentan ca fiind clasa de mijloc);

bullet o singură lume, globalism (fiinţele umane fiind în esenţă aceleaşi cu o singură distincţie – una individuala – lumea trebuie integrata pe o bază individuală, cosmopolitismul – cetăţenie a lumii).

Exista o prevedere a ideologiei liberale care este responsabila pentru actuala criza. Liberalismul este, în centrul său, profund nihilist. Setul valorilor aparate de liberalism este, în esenţă, legat de teza principala – libertate, eliberare. Dar libertatea, în viziunea liberala, este în esenţă o categorie negativa: prevede să fii liber de ceva (J.S. Mill), nu să fii liber pentru ceva. Nu este accesoriu, este însăşi esenţa problemei. Liberalismul înseamnă lupta împotriva tuturor formelor de identitate colectiva, împotriva tuturor tipurilor de valori, proiecte, strategii, scopuri, finalităţi şi aşa mai departe, orice ar aparţine colectivului, cel puţin ne-individualist. De aceea, unul din cei mai importanţi teoreticieni ai liberalismului, Karl Popper (urmându-l pe F. v. Hayek) a stabilit în importanta sa carte „Societatea deschisa şi duşmanii săi”, considerata de G. Soros ca Biblia sa personală) ca liberalii trebuie să lupte împotriva oricărei ideologii sau filosofii politice (de la Platon şi Aristotel la Marx şi Hegel) care ar propune societăţii omeneşti vreun scop comun, vreo

valoare comuna, vreun sens comun. Orice scop, orice valoare, orice înţeles al societăţii liberale (societate deschisa), trebuie să fie strict individual. Deci duşmanii societăţii deschise (actuala societate occidentala de după 1991 şi norma globală pentru tot restul lumii e considerată a fi precis acest model liberal al societăţii deschise) sunt concreţi. Inamicii principali sunt comunismul şi fascismul (ambele apărute din aceeaşi filosofie a Iluminismului cu concepte centrale non-individuale – clasa la marxism, rasa la naţional-socialism, Statul national – la fascism). Aşadar, sensul luptei liberalismului în faţa alternativei Moderne existente (fascism sau comunism) este destul de evident. Liberalii pretind ca eliberează societatea de fascism şi comunism, de cele două versiuni majore moderne (explicit non-individualiste) ale totalitarismului. Lupta liberalismului în procesul de lichidare a societăţilor non-liberale este destul de clară: dobândeşte acest sens din însăşi existenta ideologiilor care, în mod explicit, refuza să accepte individul drept cea mai înaltă valoare. Este destul de clar împotriva cui se îndreaptă aceasta lupta. Eliberare de ceva anume este stabilita ca o ţinta. Dar faptul ca libertatea (aşa cum e concepută de liberali) este în mod esenţial o categorie negativa – nu e clar perceput aici. Inamicul e aici şi este concret. Acest fapt conferă liberalismului conţinut concret. Nu exista societate deschisa iar existenta ei factuala este suficientă pentru a justifica procesul de eliberare”.

După distrugerea fascismului şi comunismului, aşadar, liberalismul a intrat în criza, în lenta disoluţie, pentru că nu mai are un inamic de care să ne elibereze:

„Acesta a fost în mod exact cel mai important moment al istoriei liberalismului. Şi-a învins duşmanii dar, în aceeaşi măsură, şi i-a pierdut. Liberalismul este în esenţă eliberare, lupta împotriva a ceea ce nu este liberal (încă sau deloc). Aşadar, tocmai de la duşmani liberalismul îşi extrage adevărata raţiune de a fi, conţinutul său. Atunci când alegerea nu e libertatea (lucru reprezentat, la modul concret, de societatea totalitara), fie libertatea poate alege

libertatea neluând în considerare libertatea pentru ceva, libertatea ca să faci ceva anume. Atunci când exista societate non-liberala, liberalismul este pozitiv. Începe să-şi arate esenţa negativa abia după victorie. După victoria din 1991, liberalismul a trecut la faza sa imploziva. După ce a învins şi comunismul, şi fascismul, a rămas singur. Fără niciun duşman cu care să lupte. Şi acesta a fost momentul de început al luptei sale lăuntrice, curăţătorul liberal al societăţilor liberale încercând să lichideze ultimele elemente non-liberale rămase – sexismul, incorectitudinea politica, inegalitatea dintre sexe şi rămăşiţele dimensiunii non-individuale a instituţiilor precum Statul, Biserica şi aşa mai departe. Aşadar, liberalismul are nevoie de un inamic de care să se elibereze. Altminteri, îşi pierde conţinutul, nihilismul sau implicit devine prea relevant. Triumful absolut al liberalismului este moartea sa”.

Dacă până acum am recunoscut multe din ideile schiţate ca aparţinând unui repertoriu relativ comun al extremei drepte, extremei stângi, euro-scepticilor, anti-globaliştilor şi chiar conservatorilor (vom analiza mai jos unde intervine frauda intelectuala a lui Dughin), de aici lucrurile devin mult mai originale şi creative. Şi asta pentru ca Dughin propune două idei tari:

a. Pentru a supravieţui, liberalismul muribund are nevoie de un nou inamic. Acest inamic – care reprezintă „diferenţa” – este Rusia lui Putin.

b. Pentru a supravieţui la rândul sau atacului liberal, Rusia lui Putin trebuie să exprime (exprima oricum prin instinct, însă instinctul trebuie ideologizat şi politizat) vocea celei de-a patra cai politice.

Să vedem întâi, printr-o citare larga, aproape integrala, care e logica agresiunii liberale împotriva Rusiei:

„Liberalismul a câştigat la scara globală. Acesta este un fapt din 1991. Şi a început totodată să implozeze. A ajuns la punctul terminus şi a început să se lichideze pe

sine. Migraţia de masa, ciocnirea culturilor şi a civilizaţiilor, criza financiară, terorismul virtual, ascensiunea conflictelor etnice sunt mărcile apropierii haosului. Aşadar, acest haos pune în pericol Ordinea. Orice fel de ordine, incluzând însăşi ordinea liberala. Cu cât liberalismul este mai de succes, cu atât e mai aproape de finalul său. Ca şi finalul lumii actuale. Aici ne ocupam de esenţă nihilista a filosofiei liberale, de nimic ca şi principiu interior (ego) ontologic a libertăţii de la ceva anume. Arnold Gehlen, antropolog german, a definit just individul ca „fiinţă privata de ceva", Mangelwesen… Omul în sine nu e nimic. Preia tot ceea ce îl alcătuieşte de la societate, istorie, popor, politica. Aşadar, dacă se întoarce la esenţa sa pura, poate să recunoască acolo nimicul. Abisul este ascuns în spatele fragmentelor de senzaţii, gânduri vagi, dorinţe obscure. Virtualitatea emoţiilor subumane este un val subţire îndărătul căruia e întunericul pur. Aşadar, descoperirea explicita a ultimelor baze nihiliste ale naturii umane este ultima realizare a liberalismului. Dar acesta este sfârşitul. Ca şi finalul celor care folosesc liberalismul în scop personal, beneficiarii expansiunii liberale, stăpânii globalizării. Orice ordine cade într-o astfel de stare de urgenta a nihilismului. Şi ordinea liberala, la rândul ei… Aşadar, pentru a-şi salva statutul, beneficiarii liberalismului au nevoie de un anume pas îndărăt. Liberalismul îşi va recăpăta sensul confruntându-se încă odată cu societatea non-liberala… Un pas înapoi reprezintă singura modalitate de a salva rămăşiţele unei lumi, de a salva liberalismul de el-insusi. Aşadar, apare la orizont Rusia lui Putin. Nu antiliberala, necomunistă. Întrucâtva nici prea liberala, nici pe deplin liberal-democrata, nici suficient de cosmopolita, nici atât de radical anti-comunista. Dar pe drumul devenirii liberale. Pas cu pas. În procesul de ajustare gramsciana a hegemoniei, transformismul… Dar în agenda globală a liberalismului (SUA, NATO) este nevoie de un alt actor, de o alta Rusie care ar justifica Ordinea în tabăra liberalilor, ajutând la mobilizarea Occidentului în afara problemelor sale interne,

amânând întrucâtva inevitabila erupţie a nihilismului lăuntric şi salvând astfel liberalismul de la logicul apropiat sfârşit. De aceea ei au nevoie disperată de Putin, Rusia, război. Este singura soluţie pentru a opri haosul Occidentului şi pentru a salva rămăşiţele Ordinii. În acest jos ideologic, Rusia trebuie să justifice însăşi existenta liberalismului, deoarece însuşi duşmanul este cel care da sens luptei în societatea deschisa şi cel care ajuta la consolidarea şi continuarea afirmării sale globale. Islamul radical (al-Qaeda) a fost un alt candidat la acest rol, dar unui astfel de inamic îi lipseşte statura. A fost folosit, dar la o scară locala. A justificat intervenţiile din Afghanistan, ocuparea Irakului, ajutorul dat răsturnării lui Kaddafi, începerii războiului civil din Siria. Dar a fost prea slab şi primitiv ideologic pentru a reprezenta confruntarea adevărată de care liberalii aveau nevoie. Rusia – inamici geopolitic tradiţional al anglo-saxonilor – este cu mult mai serioasa, ca duşman. Se potriveşte bine oricăror solicitări – istoria şi amintirea războiului rece sunt încă vii în memorie. Ură faţă de Rusia este lucrul cel mai uşor de provocat cu mijloace relativ restrânse. Aşadar cred că acest război cu Rusia este posibil. Este necesar ideologic, ca ultima tentativa de a întârzia implozia finala a liberalismului occidental. Un pas înapoi”.

Imperialismul liberal este împins în braţele războiului împotriva Rusiei de imperative practice de neevitat:

„1. Războiul cu Rusia ajuta la amânarea dezordinii comune la scara globală. Majoritatea ţarilor fiind implicate în economia liberala, împărţind axiome şi instituţii ale democraţiei liberale şi fiind direct controlate de SUA şi NATO, vor consolida o dată în plus latura Occidentului liberal în vânarea non-liberalului

Puţin. Poate servi drept reafirmare a liberalismului ca identitate pozitiva, atunci când identitatea-insasi este dizolvata de esenţă să nihilista

2. Războiul cu Rusia va întări NATO şi majoritatea covârşitoare a componentelor sale europene care vor fi obligate, odată în plus, să considere hiperputerea

americană ca pe ceva pozitiv şi util, rămăşiţa depăşită a Războiului Rece. În febra venirii ruşilor celor răi, Uniunea Europeană îşi va construi o nouă loialitate fata de Statele Unite, salvatorul său. Prin urmare, rolul conducător al Statelor Unite în NATO va fi reafirmat.

3. Uniunea Europeană se prăbuşeşte. Ameninţarea comuna a ruşilor îi poate împiedica eventuala scindare, mobilizând societăţile, insuflând o dată în plus popoarelor dorinţa de a-şi apăra libertăţile şi valorile aflate sub presiunea Imperiului lui Putin;

4. Junta din Ucraina – de la Kiev are nevoie de război pentru a-şi justifica toate fărădelegile puse la cale pe Maidan la nivel juridic şi constituţional, pentru a suspenda democraţia (care le-ar împiedica controlul în regiunile Sud-Estice majoritar proruse) şi pentru a-şi instala controlul şi ordinea naţionalistă prin mijloace externe".

Rusia, desigur, nu doreşte un astfel de război. Dar este obligată sa şi-l asume şi să-l câştige:

„Singura tara care nu doreşte acum războiul este Rusia. Dar Puţin nu-i poate lăsa pe radicalii anti-rusi să înrobească o tară cu jumătate din populaţie de origine rusa şi cu multe regiuni proruse. Dacă o face, va fi învins şi pe plan internaţional, şi intern. Astfel ca accepta, fără tragere de inimă, războiul. Şi, odată intrata în acest război, pentru Rusia nu este altă soluţie decât să-l câştige".

Războiul împotriva liberalilor este, desigur, înainte de toate unul ideologic. Rusia nu este un stat aflat pe drumul aparent obligatoriu către liberalism, care înregistrează însă întârzieri de parcurs (un stat preliberal), ci unul post-liberal, care a descoperit alternativa celei de-a patra ideologii politice:

„Trebuie să eliminam conştient orice tentaţia de încadrare a Rusiei ca putere preliberala. Trebuie să nu-i lăsăm pe liberali să se salveze de la apropiatul şi fatalul sfârşit. Nu trebuie să întârziem acest lucru, trebuie să-l acceleram. Ca să realizăm aceasta, trebuie să prezentăm Rusia nu ca pe o entitate preliberala, ci ca pe o forţă revoluţionară post-liberala care se lupta pentru o

alternativa de viitor a tuturor celorlalte popoare ale planetei. Războiul rus nu va fi pentru interesele naţionale ale Rusiei ci pentru o justa lume multipolara, pentru o demnitate reala şi o reală libertate pozitiva – nu libertate de ei libertate pentru. În acest război, Rusia va deveni exemplul de apărare a Tradiţiei, a valorilor conservatoare fundamentale, o eliberare reala exact de societatea deschisa şi de beneficiarii săi – oligarhia financiară globală. Acest război nu este unul împotriva Ucrainei sau a unei părţi a ucrainenilor. Nici împotriva Europei. Este împotriva (dez) ordinii liberale mondiale, iar noi nu vom salva liberalismul, ci-l vom ucide o dată pentru totdeauna. Modernitatea a fost, în esenţă, greşită. Noi suntem punctul terminus al Modernităţii. Celor care au croit Modernităţii destin propriu, starea sa de inconştienţă înseamnă că e adevăratul final. Dar pentru cei care sunt de partea eternului adevăr al Tradiţiei, al Credinţei, al esenţei spirituale şi nemuritoare a omului, acesta va fi Noul început… Cea mai importantă lupta acum este lupta pentru cea de-a Patra Teorie Politica. Aceasta este arma noastră, cu ea vom împiedica încadrarea lui Putin aşa cum o doresc liberalii şi reafirmarea Rusiei ca prima putere ideologica post-liberala luptând împotriva liberalismului nihilist de dragul unui viitor deschis, multipolar şi cu adevărat liber”.

(Aleksandr Dughin – Războiul împotriva Rusiei în dimensiunea sa ideologica-Vocea Rusiei, martie 2014)

Cea de a patra teorie politica propusa de Dughin este o ideologie deschisa, o *invitaţie-ideologica* mai degrabă decât un edificiu finalizat. Ea se adreseza tuturor adversarilor liberalismului care au ceva de adăugat în armura de idei care va ţine piept acestuia:

„Iată ca cea de-a patra teorie politica nu este nimic altceva decât o invitaţie de a construi o alternativa politica acestui nou liberalism, dar fără a face un pas înapoi, fără a recurge la comunism sau la fascism. Asta este a patra teorie politica. Deci, este o invitaţie la gândirea şi elaborarea unui model politic care ar constitui o

alternativa liberalismului, dar care nu are, deocamdată, identificat un conţinut. Este clar doar faptul ca noua ideologie trebuie să fie contrara liberalismului, inclusiv rădăcinilor lui, ceea ce înseamnă contrara modernităţii. Şi, aşa cum am spus, să nu recurgă nici la comunism, nici la naţionalism şi nici măcar la o formula care le-ar combina pe cele două. Şi ce e interesant, multe cercuri intelectuale au acceptat invitaţia de a participa la definitivarea celei de-a patra teorii politice şi au găsit-o ca fiind foarte oportuna, foarte actuală. Asta pentru ca liberalismul care înaintează peste noi este monstruos şi pentru ţările în care el este oarecum la el acasă, acolo unde el a fost plămădit, dar şi pentru ţările în care a fost exportat, impus, care au devenit nişte colonii ale lumii liberale, cum e lumea a treia. Dar, aşa cum am spus, chiar şi occidentalii sunt îngroziţi de ceea ce reprezintă liberalismul în formele lui actuale".

Poate ca cel mai important aspect filosofic al celei de-a patra teorii politice ţine de delimitarea subiectului acesteia:

„Noi am făcut câţiva paşi în dezvoltarea acestei teorii politice. Deja am determinat cine este subiectul celei de-a patra teorii politice. Dacă subiectul primei teorii politice (liberalismul) este individul, al celei de-a doua (socialismul) este clasa, al celei de-a treia (naţionalismul, fascismul) – naţiunea, rasa sau statul, în calitate de subiect al celei de-a patra teorii politice noi am propus

„Dasein"-ul. (Acesta este o noţiune formată din două cuvinte germane care literalmente înseamnă „a fi aici" (da – aici; sein – a fi). De fapt, este un concept al filosofiei existenţialiste a lui Martin Heidegger. Acest Dasein poate fi înţeles ca popor, ca prezenta spirituală. Respectivul concept a fost elaborat şi dezvoltat în prima jumătate a secolului XX. Este o categorie existenţială, nu este o abstracţiune, pe baza lui s-a dezvoltat întreaga filosofie occidentala din ultima perioadă. Deci, ideea Dasein-ului este subiectul celei de-a patra teorii politice. Ba mai mult, cea de-a patra teorie politica afirma ca Dasein-uri sunt sau pot fi mai multe. Dasein-urile ţin de cultura, ele exista într-

un spaţiu cultural concret. Aşa ca Dasein-ul romanesc este unul, altul este cel rusesc, altul e cel german, cel nipon ş.a.m.d. În felul acesta, cea de-a patra teorie politica nu mai este una universala, dar devine proprie, ţine de fiecare mediu cultural luat în parte. Şi asta deja face parte din filosofia eurasiatica, care afirma ca în diferite locuri ale lumii se formează şi se dezvolta diferite centre cu particularităţi culturale şi antropologice diferite (…) Iată marele filosof roman Lucian Blaga vorbeşte despre „spaţiul mioritic" pentru romani. „Spaţiul mioritic" înseamnă şi o anumită atitudine, o anumită percepţie a morţii de către etnia (neamul) romanesc. Iar atitudinea fata de moarte, raportarea la moarte, percepţia ei, este una dintre principalele categorii existenţiale ale Dasein-ului. Spaniolul Federico García Lorca defineşte specificul spaniol de raportare la moarte prin teoria „ducnde". „Ducnde" este o stare specifica care cuprinde fiinţă spaniolului, spre exemplu pe dansatoarele de flamengo înainte de a începe dansul sau pe toreadori înainte ca taurul să se năpustească asupra lor. În acel moment, potrivit lui Federico García Lorca, domnul Morţii pătrunde în ei şi acesta este, probabil, Dasein-ul spaniol. Ruşii au, la rândul lor, o alta percepţie a morţii. Nemţii, spre exemplu, au o percepţie eroica, sufletul neamţului e ca un cavaler care priveşte moartea drept în ochi… În fine, pornind de la aceste percepţii adânci şi specifice ale fiecărui neam, se vor defini, se vor crea sisteme politice diferite. Ca rezultat, vom obţine o lume formată din diferite culturi, o lume multipolara, o lume bogata, şi nu una uniformizanta. La baza acestor sisteme politice nu va sta nici individul, nici democraţia, nici liberalismul, nici capitalismul, nimic nu e obligatoriu. Ci vom avea un şir de construcţii economice, sociale, politice care pornesc din specificul cultural local al fiecărui neam.

(Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea Populara din Chişinău, 17 iunie 2013).

Să oprim aici prezentarea filosofiei politice a lui

Dughin şi să trecem la critica acesteia. În oferta ideologica a gânditorului rus apar trei fraude majore (ultimele două afine, asociate) care fraudează întregul mesaj:

Prima frauda (filosofica): Prezumţia ca „Dasein-urile" – noii actori ai lumii lui Dughin – nu au capacitatea de a construi un spaţiu de acord prin intermediul logicii – instrument universal care transcende Daseinul. Faptul că exista un „sentiment al fiinţei" specific rus, albanez sau francez nu înseamnă ca rusul, albanezul şi francezul reprezintă monade închise, incapabile să comunice între ele. Chiar limbile – forme culturale care ne „fereca" trainic în noi – sunt depăşite prin intermediul unor soluţii de comunicare (mimico-gestuale) accesibile atât colonialistului olandez, cât şi nativului african. Ori „vorbitul cu mâinile" constituie o forma elementara a diferitelor limbaje abstracte, comune, prin care un Dasein poate comunica cu altul. Dughin aminteşte, de exemplu, despre un simţ al spaţiului specific romanesc – idee propusa de Blaga; totuşi, aşa cum spuneam într-un capitol anterior, avioanele româneşti zboară utilizând concepte spaţiale universale, nu spaţiul ondulat al lui Blaga.

Extrem de sensibil la „intraductibil" şi la resursele profunde ale limbajului („Zilele trecute am recitit Luceafărul. Nu are pereche în toată literatura franceza (…) Ce limba avem! Nu cunosc alta mai poetica. Din păcate, e intraductibila. Tradus, Eminescu ar deveni aproape caraghios…") Emil Cioran se revolta în faţa abuzului pe care Heidegger îl face în beneficiul limbajului şi în dauna logicii universale: „Marea lui greşeală este, după mine, ca a abuzat de resursele limbajului. Cum poate un filosof să acorde atâta importanta cuvintelor?". Este motivul pentru care, la capătul lecturii „Sentimentului romanesc al fiinţei", Cioran afirma antologic că se putea numi la fel de bine şi „sentimentul paraguayan al fiinţei".

Dincolo de Dasein exista un teren comun, accesibil prin intermediul logicii universale, al „umanităţii". „Specificul" fiinţei noastre nu este şi „capătul" fiinţei

noastre. Nici măcar în domeniul absolut al „sentimentului” – care este iubirea – Dasein-ul nu rămâne blocat în sine: un rus poate să iubească o irlandeza, ba chiar şi un irlandez.

Dughin utilizează ideea „diferenţei” întocmai cum a fost aceasta folosita în cosmologie până mai ieri, când „Pământul” sau „omul” erau gândite ca realităţi excepţionale, unice. Ori e un raţionament relativ banal ca, atâta timp cât chimia funcţionează oriunde după aceleaşi principii, cu aceleaşi elemente, e doar o problemă de probabilitate ca, într-un spaţiu cvasi-infinit să avem mai multe „Pământuri” potenţiale şi chiar mai multe forme de viaţă care, de la un anumit punct, pot genera „inteligenta”. Chiar şi cu aceasta inteligenta extraterestra, cu acest superclasein am putea comunica prin limbajul universal al logicii – de fapt încercăm să o facem „strigând” către Univers, prin antene şi sateliţi, principiile de bază ale ştiinţei, în eventualitatea în care ne aude cineva.

Iar dacă exista posibilitatea ca, în ciuda barierei de limba şi „sentiment al fiinţei”, un spaniol şi un aztec să se intealeaga, să colaboreze, ba chiar să se iubească şi să întemeieze o familie cu Dasein-uri aglutinate, atunci putem presupune ca cei doi pot stabili şi principii morale comune. „Să nu abuzezi sexual un prunc” – iată un principiu moral la care adera orice societate, orice civilizaţie şi orice Dasein. Putem chiar presupune ca însuşi superclasein-ul extraterestru accepta o astfel de maxima practica.

Iar dacă acest lucru este posibil – să schiţăm un singur principiu moral universal, asupra căreia orice Dasein cade de acord – atunci efortul ontologic al lui Dughin se dovedeşte inutil şi invalid: exista un spaţiu comun al fiinţei, un spaţiu unde valorile pot fi dezbătute cu un limbaj – pe cât se poate – comun.

Ceea ce Dughin încearcă să facă apelând la Heidegger, în fapt, este să justifice o ruptura morale şi constituţionala între Dasein-uri, adică între civilizaţii: „E Dasein-ul meu, e treaba mea!”. Adică: „Ceea ce eu fac în Rusia, în Iran, în SUA, nu te priveşte pe tine, din China – pentru ca tu nu poţi înţelege incomunicabilul fiinţei mele,

elementul inconştient care pulsează în spatele opţiunilor politice”. Lumea devine astfel închisă moral în blocuri civilizaţionale şi ontologice.

Trecem astfel la a doua frauda (conceptuala): Deversarea unor principii de drept şi drept internaţional în „liberalism”. Ori nu orice idee asumata sau sprijinită de Occident este „liberalism”. Pentru ca Dasein-urile, civilizaţiile, ţările au reuşit să comunice între ele, umanitatea a construit un întreg sistem de drept internaţional la care Rusia este parte. Exista principii la care adera, deopotrivă, Rusia şi lumea „liberala” – cum ar fi denunţarea terorismului; în fapt, chiar şi teoriştii denunţa terorismul, susţinând ca duc doar un război de apărare în urma unei agresiuni teroriste iniţiate de inamic.

Drepturile omului, pe care Dughin le considera o idee „liberala” (în sens imperialist şi în beneficiul Occidentului) sunt, în general, principii juridice asumate de Rusia prin tratatele la care este parte. Discriminarea pe baza de rasa, de pildă, a fost în mod constant condamnata de spiritul rus – fie că vorbim de denunţarea nazismului, fie că ne gândim la condamnarea segregaţionismului american. Astăzi, nediscriminarea rasială a ajuns un principiu general ai drepturilor omului, îmbrăţişat de dreptul internaţional şi fără adversari teoretici semnificativi.

Faptul că exista un domeniu polemic ai drepturilor omului (drepturile minorităţilor sexuale, de exemplu) nu înseamnă ca ***toate drepturile sunt relative şi reprezintă o creaţie a spiritului liberal***. Să presupunem ca, în adevăr, democraţia şi drepturile minorităţilor sexuale constituie invenţii locale, occidentale, care nu pot fi aplicate decât Dasein-ului occidental; asta nu implica sub nicio formă o concluzie logica prin care orice alt principiu local, occidental, nu poate fi universal, adică admis concomitent de Rusia, Islam, China ş.a.

Pentru a respinge unele din temele propuse de lumea euro-atlantica, Dughin alege să respingă lumea euro-atlantica în ansamblu.

A treia frauda (ideologica): înghesuirea gândirii

politice occidentale contemporane într-un singur concept-bloc, o veritabilă gaura neagră ideologica în care totul trebuie să devină „liberalism”. Ori, cu mult înaintea fascismului sau socialismului, liberalismul european a avut un inamic ideologic puternic şi la fel de durabil: conservatorismul. Toate argumentele pe care le aduce azi Dughin împotriva liberalismului au o sămânţă conservatoare care conduce până în secolul al XVIII-lea – fiind doar radicalizate pe filiera extremei drepte sau a gândirii anti-occidentale. Liberalismul, ca ideologie unica şi universală a lumii occidentale, ţinteşte în pântecul religiei sau al naţiunilor, spune Dughin. Ei bine, dacă chiar o face nu pare să aibă succes nici măcar în spaţiul euro-atlantic, acolo unde – gratie spiritului conservator – ideea creştină sau naţională se menţin viguroase. SUA, metropola liberalismului *à la Dughin,* sunt unul dintre cele mai religioase state ale lumii, fiind conduse până mai ieri de un preşedinte conservator care – spunea el în cadrul unei întâlniri diplomatice – a primit de la Dumnezeu sarcina de a ataca Irakul şi Afghanistanul. Marea Britanie – al doilea nucleu occidental – îşi menţine de decenii, prin intermediul cabinetelor conservatoare, o linie euro-sceptica pe care o punem numi şi „naţională”. Dezbaterile despre familie, avort şi drepturile minorităţilor sexuale sunt la fel de vii în Occident ca şi în spaţiul rus, partidele şi opinia publică fiind divizate în mari segmente liberale şi conservatoare. Civilizaţiile Occidentala şi Ortodoxă şi-au început recent reunificarea gratie spiritului creştin rămas viu în ambele subunităţi civilizaţionale.

Diferenţa dintre conservatorismul european şi ultraconservatorismul cu import existenţialist (evit cuvântul „fascist”) al lui Dughin ţine de faptul ca prima familie ideologica, obişnuită să lupte de două secole politic şi intelectual cu liberalismul din propria curte, o face pe baza unor reguli care nu admit primele două fraude comise de Dughin: postularea unui Dasein ireductibil, care nu poate ieşi din sine prin dialog, respectiv anularea unor principii morale şi de drept internaţional prin afirmaţia ca

ele constituie „ideologie liberala”.

Spre deosebire de a patra ideologie politica a lui Dughin, care e doar un conservatorism bosumflat, supărăcios, care refuza dialogul cu liberalismul, conservatorismul euro-atlantic e obligat să stabilească un limbaj comun – *transdasein* – cu liberalismul. Face asta prin instrumentele confruntării politice: argumente care urmează structurile universale ale logicii. Uneori conservatorismul pierde; alteori liberalismul intra în defensiva. Dar, în lipsa acestui spaţiu abstract al argumentaţiei logice, dacă fiecare Dasein şi-ar afirma dreptatea parţială, dar ireductibila, cerând să fie lăsat în pace, societatea ar deveni anarhica, segregata şi s-ar afla mereu în pragul războiului.

Asta vrea Dughin pentru sistemul internaţional?

De bună seamă:

„Dacă vorbim de Uniunea Eurasiatica şi ţinem cont de conţinutul celei de-a patra teorii politice şi de teoria lumii multipolare, obţinem implementarea principiilor eurasiatice. Asta înseamnă că ne opunem hegemoniei americane şi îi refuzam modelului liberal-occidental pretenţia de a fi universal. Atenţie, noi nu îi contestam dreptul de a exista, ci doar calitatea de a fi universal. Noi nu suntem împotriva valorilor americane, împotriva valorilor europene. Nu, noi vrem doar ca Europa să fie pentru europeni, America pentru americani, Asia pentru asiatici, lumea musulmana pentru musulmani, America Latină pentru latino-americani şi Eurasia pentru eurasiatici. Şi fiecare dintre aceste civilizaţii îşi creează sistemul sau de valori, de criterii, cauta să se apropie, să se integreze cu cei care îi sunt compatibili, spre exemplu, pe principiu religios. Să luăm lumea ortodoxă. Oare hotarul lumii ortodoxe se suprapune pe cel dintre NATO şi CSI? Sigur că nu. Lumea ortodoxă este o parte a Europei, a unei părţi a Europei care astăzi se simte destul de inconfortabil în Uniunea Europeană. Cum poţi să împaci mentalitatea conservatoare, ortodoxă greaca cu obligativitatea căsătoriilor dintre persoane de acelaşi sex?

Cum poate fi împăcată apartenenţa la NATO a grecilor, a bulgarilor, a romanilor, care sunt ortodocşi, cu faptul că sunt de aceeaşi credinţă cu ruşii. De ce lumea ortodoxă s-a pomenit pe diferite baricade? Asta, în mod sigur, este o anomalie".

(Aleksandr Dughin, Discurs despre cea de-a patra teorie politica, Universitatea Populara din Chişinău, 17 iunie 2013).

Ajungem astfel la prezentarea doctrinei geo-strategice şi civilizaţionale a lui Dughin.

Gânditorul rus, aşa cum spuneam într-un capitol precedent, asuma în mare măsură liniile de gândire ale lui Huntington, pe care le ranforsează (riscant) cu teoria spaţiilor mari a lui Carl Schmitt:

„În contextul sec. XXI, civilizaţie înseamnă anume asta: o zonă de influenta stabila şi înrădăcinată a unui stil sociocultural determinat, care coincide de cele mai multe ori (dar nu obligatoriu) cu limitele de răspândire ale religiilor mondiale. În plus, încadrarea politică a unor segmente distincte care alcătuiesc civilizaţia pot fi destul de diferite: de regula, civilizaţiile sunt mai largi decât un stat aparte şi se pot constitui din câteva şi chiar din mai multe tari; mai mult, granitele unor civilizaţii trec prin interiorul unor tari, divizându-le în mai multe părţi. Dacă în antichitate „civilizaţiile" coincideau de cele mai multe ori cu imperiile, fiind, într-un fel sau altul, unite politic, astăzi frontierele lor apar ca nişte linii invizibile, care se suprapun în mod irelevant peste granitele administrative ale statelor. Unele dintre aceste tari făceau parte altă dată dintr-un imperiu unic (de exemplu, islamul se răspândea aproape pretutindeni în urma cuceririlor arabe, care făureau un califat mondial). Altele nu au cunoscut un sistem statal comun, dar erau unite între ele în alt mod, prin religie, cultura sau rasa".

Intenţiile analitice şi descriptive ale lui Huntington devin la Dughin ideologice şi normative. De la ***„cum pare a fi lumea la o privire sociologica"*** Dughin trece la ***„cum trebuie să fie lumea din perspectiva***

ideologica”:

„La Huntington în general se observa o tentativă de a face conceptul „civilizaţie” drept element principal al analizei politice, istorice şi strategice. Altfel zis, Huntington a propus introducerea noţiunii de „civilizaţie” în calitate de concept ideologic fundamental, menit să înlocuiască nu doar analiza în termeni de clasa, dar şi, în egală măsură, utopia liberala, care a perceput la modul prea serios şi non-critic demagogia propagandei „războiului rece”, devenind astfel, la rândul său, victima ei. Capitalismul, piaţă, liberalismul, democraţia par universale şi general-umane doar la suprafaţă. Fiecare civilizaţie reinterpretează conţinutul lor în funcţie de propriile scheme ale inconştientului, unde religia, cultura, limba şi psihologia joaca un rol enorm, uneori chiar decisive. Într-un astfel de context, civilizaţia capătă o importantă centrala în analiza politologica, ieşind în prim-plan şi substituind clişeul „vulgatei” liberale (…) Într-o asemenea situaţie, conceptul „civilizaţie” în calitate de categorie fundamentala vine în ajutorul nostru pentru organizarea unui proiect de alternativa solid la scara globală. Dacă e să punem acest concept în centrul atenţiei, atunci putem găsi baza pentru construirea armonioasa, plină de rezonanta, a unor forte statale, obşteşti, sociale, politice într-un sistem comun. Sub drapelul multitudinii de civilizaţii pot fi unite popoare, comunităţi religioase şi etnice, care locuiesc în diverse tari, propunându-li-se o idee civilizaţionala comuna (cadrul unei civilizaţii concrete) şi lăsându-se în interiorul ei posibilitatea unei alegeri largi de căutare a identităţii, care să admită existenta necontradictorie a altor civilizaţii, diferite în parametrii lor de baza”.

Principiul de coeziune se schimba: nu mai e nici national (statul national îi displace lui Dughin din aceleaşi motive pentru care Rusia nu s-a dat niciodată în vânt după el – e prea mic!), nici universal (prea mare!), ci devine civilizaţional, organizat în jurul Dasein-ului incomunicabil. Dacă Rusia de ieri, prin Uniunea Sovietică, îşi permitea să gândească „ştiinţific” (marxist) în termeni universali, Rusia

lui Putin, confruntata cu probleme economice obiective, trebuie să facă un pas „ştiinţific” (civilizaţional) înapoi. Ori civilizaţia lui Huntington e un concept tocmai bun: nici prea-prea, nici foarte-foarte: *potrivit.* (Să notam această idee: anume ca, în ciuda limitărilor sale, civilizaţionismul lui Dughin e azi noul marxism al Rusiei – şi măcar pentru asta trebuie luat în serios):

„Punerea în evidenta a „civilizaţiei” în calitate de subiect al politicii mondiale a sec. XXI va permite realizarea unei „globalizări regionale”, unificarea ţarilor şi a popoarelor care ţin de aceeaşi civilizaţie. Asta va permite folosirea avantajelor deschiderii sociale, dar nu în raport cu toţi laolaltă, ci, în primul rând, în raport cu cei care aparţin unui tip civilizaţional comun. Un astfel de exemplu de integrare conform principiului civilizaţional într-o nouă formaţiune politica suprastatala ni-l da Uniunea Europeană. Ea constituie modelul unei „globalizări regionale”, incluzând în cadrul sau acele tari care au o cultură, o istorie şi un sistem de valori comune. Însă, recunoscând dreptul indiscutabil al europenilor să-şi creeze un subiect politic nou în temeiul propriilor diferenţe civilizaţionale, este absolut logic să se admită procese similare şi în cadrul civilizaţiei islamice, şi al celei chineze, şi eurasiatice, şi latino-americane, şi africane. Important este precedentul: crearea Uniunii Europene arata ca realizarea în practica a „spaţiului larg”, trecerea de la un stat spre o organizare suprastatala, construită în baza comunităţii civilizaţionale, este posibila, constructiva şi, cu toate problemele interne existente, se dezvolta în mod pozitiv în realitate”.

E foarte important pentru Dughin, desigur, să fixeze structura unei lumi multipolare – o lume sparta în entităţi civilizaţionale (de Dasein) distincte:

„Ideea unei lumi multipolare, unde vor exista tot atâţia poli cate sunt şi civilizaţiile, va permite ca umanităţii să i se propună o alegere larga de alternative culturale, sociale, spirituale şi de viziune asupra lumii. Vom avea un model ce include „universalismul regional” în limitele unui

„spaţiu larg” concret, ceea ce va conferi unor zone imense şi unor segmente semnificative ale umanităţii o necesara dinamica sociala, caracteristica globalizării şi deschiderii, dar lipsită de acele neajunsuri, caracteristice globalismului la scara planetara. În plus, într-un astfel de sistem se poate desfăşura din plin dezvoltarea regionalismului, autonomia comunităţilor locale, religioase şi etnice, deoarece presiunea unificatoare, proprie statelor naţionale, se va diminua considerabil (vedem asta în cazul Uniunii Europene, unde integrarea contribuie în mod substanţial la dezvoltarea comunităţilor locale şi a aşa-numitelor euroregiuni). Pe lângă toate acestea, vom putea rezolva în sfârşit contradicţia fundamentală dintre exclusivismul şi inclusivismul identităţii „imperiale”: planeta va apărea nu ca o singură *oekoumene* (cu „rasismul cultural” inerent acestei unicităţi, evident în cazul distribuirii titlurilor de popoare „civilizate” şi, dimpotrivă, „barbare” şi „sălbatice”), ci ca mai multe *oekoumenes,* mai multe universuri, fiecare în ritmul său, în contextul său, în timpul său, cu conştiinţă şi inconştientul său”. *(Aleksandr Dughin, „Civilizaţia” în calitate de concept ideologic)*

Statele naţionale sunt entităţi depăşite – de multe ori simple instrumente prin intermediul cărora Occidentul îşi impune ideologia imperialista – incapabile să îşi asigure securitatea în faţa marilor actori (cazurile Vietnam sau Afghanistan contrazic totuşi această idee):

„Modelul Westfalia presupune o egalitate juridica deplină a tuturor statelor suverane. Un astfel de model implica existenţa unui număr de poluri de adoptare a unor decizii privind politica externă, care corespunde numărului destate suverane. Aceasta regula funcţionează în mod tacit sau din inerţie pana la ora actuală, întregul drept internaţional bazându-se anume pe ea (…) În realitate, însă, exista o inegalitate şi subordonare ierarhica între diverse state suverane. Pe parcursul Primului şi celui de-al Doilea Război Mondial, distribuţia forţelor între cele mai mari puteri mondiale s-a constituit într-o confruntare a unor blocuri distincte, în cadrul cărora deciziile erau luate

în ţara ce reprezenta cea mai mare forţă între aliaţi. Ca urmare a celui de-al Doilea Război Mondial, după înfrângerea Germaniei naziste şi a ţarilor Axei, în sistemul global s-a constituit schema bipolara a relaţiilor internaţionale, care poartă numele locului unde s-a încheiat pacea respectiva – Ialta. Dreptul internaţional continua să recunoască de jure suveranitatea absolută a oricărui stat naţional. Însă, de facto, deciziile de baza ce ţineau de problemele-cheie ale orânduirii mondiale şi politicii globale se adoptau doar în două centre, la Washington şi la Moscova. Lumea multipolara diferă de sistemul clasic de la Westfalia prin faptul că nu le recunoaşte unor state naţionale aparte, suverane formal-juridic, statutul de pol veritabil. Prin urmare, numărul de poluri într-o lume multipolara trebuie să fie mult mai mic decât numărul de state naţionale recunoscute (cu atât mai puţin al celor nerecunoscute). Majoritatea absolută a acestor tari nu este în stare la ora actuală să-şi asigure în mod independent nici securitatea, nici prosperarea în faţa unui posibil conflict cu hegemonul, al cărui rol îl joacă în lumea de azi în mod univoc SUA. Adică, ele sunt dependente politic şi economic de o instanţă externa. Fiind dependente, ele nu pot fi cu adevărat centre ale unei voinţe autonome şi suverane în chestiunile globale ale ordinii mondiale”.

Multipolaritatea salvează aşadar nu doar onoarea puterilor secundare, dar oferă – gratie echilibrului de putere între poli – o soluţie de supravieţuire şi pentru statele mici:

„Multipolaritatea nu este un sistem al relaţiilor internaţionale care ar insista ca egalitatea juridica a statelor naţionale să fie privita ca existenta de facto a unei stări de lucruri. Deoarece este vorba doar de faţadă unui tablou totalmente diferit al lumii, bazat pe echilibrul de forţe şi potenţialul strategic existent la modul real, nu cel nominal. Multipolaritatea operează cu acea stare de lucruri care exista nu atât de jure, cât de facto şi porneşte de la constatarea unei inegalităţi de principiu existente

între statele naţionale la ora actuală. Mai mult decât atât, structura acestei inegalităţi face ca statele de categoria a doua sau a treia să nu fie în stare să-şi apere propria suveranitate în faţa unei posibile provocări externe din partea puterii hegemonice. Aşadar, o astfel de suveranitate constituie în momentul de faţă o ficţiune juridica. Lumea multipolara nu este una bipolara (aşa cum am cunoscut-o în a doua jumătate a sec. XX), întrucât astăzi în lume nu exista nicio tara capabila sa se opună în mod separat forţei SUA şi a ţarilor NATO. În plus, nu exista nicio ideologie generală şi coerenta capabila sa consolideze o parte semnificativa a omenirii în confruntarea de idei cu ideologia democraţiei liberale, capitalismului şi „drepturilor omului", pe care se întemeiază noua hegemonie a SUA, care a devenit de această dată una singulara. În aceste condiţii, nici Rusia, nici China, nici India şi nici oricare alt statnu pot pretinde la statutul celui de-al doilea pol. Restabilirea bipolarităţii este imposibila atât din raţiuni de ordin ideologic (sfârşitul atractivităţii largi a marxismului), cât şi în virtutea potenţialului strategic, dar şi a resurselor tehnico-militare acumulate (în ultimii 30 de ani, SUA şi ţările NATO au avansat într-atât, încât o concurentă simetrica cu acestea în sferele strategico-militara, economică şi tehnica nu este în puterea niciuneia dintre tari)". *(Aleksandr Dughin, Teoria lumii multipolare).*

Dughin propune, în fapt, un neo-imperialism, cu condiţia sa nu se rezume la existenţa unui unic imperiu. Un neo-multi-imperialism, aşadar:

„Exista o idee destul de răspândită, potrivit căreia noţiunea de „imperiu" presupune în mod obligatoriu existenţa unui împărat. Dar o analiza nepărtinitoare a acestui fenomen demonstrează ca istoria cunoaşte multe imperii fără împăraţi. Unele dintre acestea erau conduse de un grup restrâns de aristocraţi aleşi. Altele – de către parlament sau senat. Prin urmare, existenta unei puteri monarhice uninominale – a împăratului – nu constituie o condiţie obligatorie pentru existenţa imperiului. Deşi au

fost construite pe negarea imperiului, statele-naţiuni europene moderne au preluat integral instituţia cetăţeniei de la modelul imperial. Şi nu e deloc întâmplător faptul ca la etapa actuala anume dreptul roman, ce reflecta logica juridica de devenire a imperiului, sta la baza legislaţiei acestora”.

Imperiul are, pentru Dughin, avantaje evidente:

„Imperiul reprezintă o formaţiune politico-teritoriala care *îmbina un centralism strategic dur* (o verticala a puterii unica, un model centralizat de conducere al forţelor armate, un cod de drept civil comun pentru toţi, un sistem fiscal unic, un sistem unic de comunicaţii etc.) *cu o largă autonomie regionala a formaţiunilor social-politice,* care fac parte din componenta acestuia (existenta unor elemente ale dreptului etnoconfesional la scara locala, o componentă etnica variata, un sistem de administrare locala bine dezvoltat, coexistenta unor modele diferite ale puterii locale, de la democraţia tribala pana la cnezate centralizate şi chiar regate)”.

Imperiul este o civilizaţie prin anvergura universala şi misiune:

„Imperiul pretinde întotdeauna la o *anvergura universala,* înţelegând prin propria organizare politica un nucleu sau un sinonim al unui imperiu mondial. „Toate drumurile duc la Roma”. Toate imperiile se percep ca entităţi mondiale. Un imperiu este purtătorul unei *misiuni.* Ea este privita ca o întruchipare politica a destinului istoric al umanităţii. O misiune poate fi perceputa ca forma de manifestare religioasă (Bizanţ, Austro-Ungaria, califatul islamic, imperiul Moscovit), civilă (Roma antica, imperiul lui Genghis-Han), civilizaţionala (imperiul Chinez, imperiul Iranian) sau ideologica (imperiul comunist URSS, imperiul liberal SUA)”. *(Alexandr Dughin – Proiectul „Imperiul”).*

O altă variantă de a defini „civilizaţia” sau „imperiul” este „spaţiul mare” al eurasianiştilor:

„Eurasianiştii ruşi au utilizat expresia „statul-lume” (Savitki). Aceasta formula de „stat-lume”, de altfel, conţine, de asemenea, un dublu sens, pe care o

descoperise Schmitt în „doctrina Monroe”. Savitki înţelege „statul-lume”, „imperiul”, ca pe o parte concreta a spaţiului mondial, ce constituie o unitate civilizaţionala (anume acesta e fundamentul eurasianismului). Aşa a fost în versiunea iniţială „doctrina Monroe”. Dar dacă e să facem abstracţie de la semnificaţia strict eurasianista a lui Savitki, aceeaşi expresie poate fi interpretata ca globalism, adică reprezentarea „statului mondial”, a „guvernului mondial”. Anume asta s-a şi întâmplat în epoca Versailles şi a creării Ligii Naţiunilor, iar mai târziu s-a reflectat în crearea NATO, a ordinii mondiale a „Comisiei Trilaterale” şi a globalismului americanocentrist contemporan. Universalismul (globalismul) operează cu imaginea fizică a lumii, iar „spaţiul mare” – cu imaginea ei istorica şi sacra. În calitate de subiect al universalismului apare individul (teoria liberala a „drepturilor omului”). Pentru teoria „spaţiilor mari”, subiectul este poporul, un colectiv organic concret. Anume din acest motiv, Carl Schmitt arata legătura între cele două noţiuni

„Dreptul popoarelor” şi „spaţiul mare”. Aici se reflecta esenţa celor două reprezentări opuse asupra ordinii mondiale – multipolar şi unipolar, concret-istoric şi universal, bazat pe câteva „imperii” („Reich”-uri, după Schmitt) sau reprezentând un singur imperiu (în cazul nostru – cel american: acel rol pe care îl jucau SUA în cadrul versiunii iniţiale a „doctrinei Monroe” în sec. XIX în raport cu continentul american şi pe care încep să îl joace împreună cu ţările NATO fata de toată lumea)”.

La Schimtt, din care Dughin se inspira, „statul lume” devine „spaţiu mare”:

„În 1939 Carl Schmitt vedea al treilea Reich ca pe un „imperiu”, ca pe un „spaţiu mare”, ca pe un „stat-lume”. El cauta să fundamenteze anume un astfel de rol pentru Germania. Pentru Schmitt al treilea Reich ca „spaţiu mare” era nu atât german, cât european. El vedea în acesta expresia civilizaţiei europene continentale în versiunea ei clasica (nu cea iluminista) (Schmitt era un catolic şi conservator ardent). El înţelegea statul naţional-socialist

ca pe o inimă a Europei popoarelor, nu ca pe o nouă forţă coloniala sau un stat naţional. De aici şi atitudinea lui fata de „dreptul popoarelor”. Schmitt, fiind un adept al lui Hitler, nu a aprobat niciodată în textele sale interpretarea rasista şi pur germana a „Reich”-ului. Prin termenul „Reich”, Schmitt înţelegea o iniţiativă comuna a tuturor popoarelor europene şi, deşi istoriceşte Imperiul Roman de Vest a fost creat în baza triburilor germanice, toate etniile europene au participat la istoria imperiala comuna şi trebuie să aibă în viitor drepturi egale. Modelul „spaţiilor mari” este aplicabil în mod ideal pentru analiza perioadei sovietice a Rusiei. Această temă a fost elaborata în mod independent de către eurasianiştii ruşi. Ei, de asemenea, operau cu categoria „spaţiu mare”. Pentru aceasta analiza, Savitki a introdus termenul „locul de dezvoltare”. Atât pentru Schmitt, cât şi pentru eurasianişti în calitate de duşman principal rămâneau a fi considerate ţările liberale ale Occidentului, deşi eurasianiştii includeau şi

Germania în componenta Occidentului, în timp ce Schmitt considera ca ea este centrul continentului european, iar „Occidentul începe dincolo de Rin”.

Ideile lui Schmitt îl apropie pe Dughin de forjarea noului Imperiu Rus – Imperiul Eurasianist:

„Schmitt a prevăzut o lume alcătuită din „imperii”, din „spaţii mari”, din „Reich”-uri. Aplicând viziunea lui la actualitate, putem să distingem în mod clar în viitor „imperiul” atlantist (cu centrul în SUA), „imperiul” asiatic (cu condominiul Chinei şi al Japoniei), „imperiul” european (în conformitate cu ideea lui Schmitt) şi, în sfârşit, imperiul „eurasiatic”. Schmitt se vedea pe el însuşi ca pe un observator al Imperiului european şi gândea lumea anume în optica Reich-ului european. La rândul lor, eurasianiştii au elaborat bazele unei viziuni similare asupra lumii, doar ca priveau lumea din Rusia. Modelul japonez de reorganizare a Oceanului Pacific într-un „spaţiu mare” a fost întrerupt prin înfrângerea în cel de-al Doilea Război Mondial, astăzi China fiind cea care încearcă să joace un rol de lider în acest proces. Rusia a pierdut recent un

segment enorm al „spaţiului sau mare”, dar se îndreaptă treptat spre direcţia eurasiatica (ceea ce presupune un nou val de iniţiative integraţioniste). Dacă cele trei potenţiale „spaţii mari” (european, eurasiatic şi asiatic) urmează să se lărgească pentru a devenit „imperii”, „Reich”-uri, atunci spaţiul atlantist, care astăzi pretinde la universalism şi globalism, va fi nevoit să se reducă. Pentru ca SUA să revină la versiunea iniţială a „doctrinei Monroe”, ca să redevină „spaţiu mare” şi „imperiu”, influenta lor trebuie redusa în mod substanţial. O asemenea analiza arata ca teoria lui Carl Schmitt a „spaţiilor mari” ca expresie elocventa a întregii construcţii a celei de-a Patra teorii politice reprezintă cea mai solida platforma pentru o lume multipolara, pentru antiglobalism, pentru antiamericanism şi pentru lupta de eliberare naţională contra dominaţiei americane mondiale”.

Venim aşadar la zi – şi grupul securizator rus primeşte, iată, în sfârşit, o ideologie imperiala în baza căreia toate popoarele din jur au de câştigat:

„Neoeurasianismul este teoria politica pentru construcţia imperiului, a „spaţiului mare” în prezent şi în viitor. Sau neoeurasianismul va deveni viziunea de baza a elitelor ruseşti sau ne aşteaptă starea de ocupaţie. De menţionat ca alte potenţiale „spaţii mari” şi alte popoare sunt cointeresate în cel mai direct mod ca în Rusia să înceapă renaşterea eurasianista. Din asta toţi au de câştigat, deoarece neoeurasianismul se pronunţă ferm nu pentru universalism, ci pentru un „spaţiu mare”, nu pentru imperialism, ci pentru „imperii”, nu pentru „interesele unui popor anume”, ci pentru „drepturile popoarelor”. *(Alexandr Dughin, „Principiul „Imperiului” la Carl Schmitt şi a Patra teorie politica).*

SUA, marele inamic, şi-a însuşit deja, prin neo-conservatori, un proiect imperial universal. Misiunea Rusiei este să spargă acest proiect universal într-unul multi-imperialist:

„Neoconservatorii vedeau SUA în sec. XXI având rolul de integrator global, ca o reeditare în condiţii noi

(postmoderniste) a Romei. Un astfel de proiect dispunea în mod evident de toate elementele unui imperiu:

— O conducere strategica centralizata a lumii (forţele armate ale SUA şi NATO);

— O ideologie globală (democraţia liberala);

— Un model economic unificat (piaţa);

— O anume autonomie regionala a vasalilor (care dispun de un anumit grad de libertate în politica internă, dar sunt obligaţi să urmeze strict linia americană în chestiunile de baza);

— O anvergura planetara (o societate civilă planetara, globalizare, One World);

— O misiune de democratizare şi liberalizare a tuturor ţarilor şi popoarelor lumii.

La începutul anilor nouăzeci ai secolului trecut, Francis Fukuyama a numit, într-un moment de entuziasm, instaurarea imperiului american mondial drept „sfârşit al istoriei". După eşecul lagărului socialist şi dezintegrarea URSS, întregul sistem al păcii de la Ialta s-a prăbuşit, iar paritatea strategica s-a destrămat, astfel încât practic toate statele naţionale sau văzut nevoite să-şi coreleze propria suveranitate cu forţa imperiului american, crescuta în mod disproporţionat. ONU şi-a pierdut orice semnificaţie, iar ordinea mondială stabilita la Ialta a rămas în trecut. Multe tari n-au conştientizat până la capăt aceasta transformare globală şi continua sa gândească din inerţie în categoriile zilei de ieri, când cele două imperii (sovietic şi american) apăreau în calitate de garanţi ai suveranităţii celorlalte tari. După Ialta a rămas un singur imperiu; a nu observa aceasta realitate înseamnă doar a amâna conştientizarea adevăratei stări de fapt, atât de neplăcute pentru multă lume. Ţările care au încercat să se împotrivească acestui tablou unipolar (Irak, Iugoslavia, Afghanistan) au simţit pe propria piele ce înseamnă lumea de după pacea de la Ialta şi ce preţ mai are suveranitatea în aceste circumstanţe. Vorba e ca în condiţiile sec. XXI niciun stat naţional nu este în stare să-şi apere suveranitatea în cazul unei confruntări directe cu imperiul

american. Cu atât mai mult cu cât alături de SUA se afla celelalte tari de frunte ale lumii. Dificultăţile de ordin tehnic, pe care le întâmpină americanii în procesul de construcţie a imperiului planetar (anume asta presupune globalizarea pe diverse planuri), nu trebuie să ne inducă în eroare: dacă la ora actuală cate ceva nu le reuşeşte, asta nu înseamnă că nu le va reuşi nici în viitor. Proiectul construcţiei unui imperiu liberal-democrat global reprezintă principalul şi singurul plan al politicii externe americane în sex. XXI, iar după prăbuşirea lumii bipolare practic nimic nu mai este în stare să se opună acestui model. Optimiştii şi pesimiştii din SUA discuta despre faptul când anume se va instaura definitiv imperiul, mâine sau poimâine, iar nu despre faptul dacă merita, în general, să fie instaurat. Este vorba despre nişte dezbateri extrem de importante. Faptul ca multe state naţionale nu doresc să renunţe la propria suveranitate reprezintă o problemă pur psihologica: este vorba despre ceva asemănător cu durerile-fantoma, care îl chinuiesc pe posesorul unui mădular, care deja lipseşte. Într-o perspectivă medie şi lunga în lumea de azi niciun stat naţional nu e capabil să-şi protejeze în mod real suveranitatea în faţa imperiului global. Maximum ce s-ar putea face la modul realist este să se tragă de timp. Însă amânarea nu reprezintă o alternativa. Aşadar, de acum încolo, statele naţionale sunt suverane doar la modul formal şi nu reprezintă o alternativa a modelului unipolar. În această situaţie, ONU este condamnat să aibă destinul unui muribund, fapt despre care aminteşte în permanenta Washingtonul”. *(Aleksandr Dughin – Proiectul „Imperiul”)*

Imperiul global aduce cu sine o hegemonie americană absoluta: materiala, spirituala, intelectuala, informaţională. Omul nu este controlat numai politic – a devenit, în fapt, un personaj din *1984:*

„Toate ţările situate în jurul „Americii globale” pe orbite diferite sunt incluse în procesul de „democratizare” şi „americanizare”. Răspândirea valorilor americane are loc în paralel cu realizarea practică a intereselor

americane şi lărgirea zonei de control american direct la scara globală. La nivel strategic, unipolaritatea se manifesta în rolul central al SUA în cadrul blocului NATO, urmat de superioritatea asimetrica a potenţialului militar cumulat al ţarilor NATO asupra tuturor celorlalte tari ale lumii. În paralel, Occidentul depăşeşte celelalte tari ca potenţial economic, nivel de dezvoltare a tehnologiilor înalte etc. Iar principalul consta în următoarele: anume Occidentul reprezintă acea matrice în interiorul căreia s-a constituit şi s-a afirmat istoric sistemul de valori şi norme, care sunt tratate în momentul de faţă drept etalon universal pentru toate celelalte tari ale lumii. Acest fenomen poate fi numit hegemonia intelectuala globală, care, pe de o parte, deserveşte infrastructura tehnica a controlului global, iar pe de altă parte, se situează în centrul paradigmei planetare dominante. Hegemonia materiala se desfăşoară în pas cu hegemonia spirituală, intelectuala, cognitiva, culturala, informaţională. De fapt, elita politică americană se conduce anume de o astfel de abordare conştient hegemonica. Însă doar neoconservatorii sunt cei care vorbesc deschis despre asta, în timp ce exponenţii altor curente politice şi ideologice prefera să facă uz de expresii mai elegante. Principiul „universalităţii" valorilor americane şi tendinţa de a le afirma la scara globală nu sunt puse la îndoială în SUA nici măcar de criticii lumii unipolare. Dezacordurile se reduc doar la faptul dacă un astfel de proiect este realist într-o perspectivă medie şi îndelungată, şi dacă SUA vor fi în stare să poarte singure povara imperiului global. Este absolut evident ca organizarea multipolara a lumii nu pur şi simplu se deosebeşte de cea unipolara, ci reprezintă antiteza ei directa. Unipolaritatea presupune o singură hegemonie şi un singur centru de luare a deciziilor, în timp ce multipolaritatea insista asupra existentei câtorva centre; în plus, niciunul dintre acestea nu dispune de drepturi exclusive şi este chemat să ţină cont de poziţiile celorlalţi. Astfel, multipolaritatea se constituie într-o alternativa directa unipolarităţii. Între cele două nu poate

exista vreun compromis: potrivit legilor logicii, lumea este fie unipolara, fie multipolara. Aici contează nu faptul cum este încadrat juridic un model sau altul, ci cum se prezintă el de facto. În epoca războiului rece, diplomaţii şi politicienii recunoşteau cu greu „bipolaritatea", care totuşi era un fapt evident. Iată de ce este nevoie să se facă distincţie între limbajul diplomatic şi realitatea concretă. La ora actuală, lumea unipolara reprezintă structurarea de facto a orânduirii mondiale. Am putea discuta doar asupra faptului dacă un astfel de model este bun sau rău, dacă el constituie răsăritul unui astfel de sistem sau, dimpotrivă, apusul, dacă va dura timp îndelungat sau, dimpotrivă, se va încheia în curând. Dar faptele sunt evidente. Trăim într-o lume unipolara. Momentul unipolar mai continua (deşi unii analişti sunt convinşi ca acesta se apropie de sfârşit)". *(Aleksandr Dughin, Teoria lumii multipolare)*

Rezistenta rusa poate însă pune capăt hegemoniei unipolare. Timpul civilizaţiei eurasianiste a sosit, misiunea ei e evidenta:

„Dar, pentru ca acest proiect al multipolarităţii să se realizeze, trebuie să rezistam în multe batalii. În primul rând, trebuie să răpunem principalul duşman – globalismul, tendinţa polului atlantist occidental să impună încă o dată tuturor popoarelor şi culturilor Pământului hegemonia sa exclusiva. În pofida observaţiilor profunde şi juste ale celor mai buni intelectuali ai săi, mulţi dintre exponenţii *establish ment-ului* politic al SUA utilizează pana azi termenul „civilizaţie" la singular, înţelegând prin el „civilizaţia americană". Este vorba despre o adevărată sfidare, la care noi cu toţii, toate popoarele Pământului, şi, în primul rând, ruşii, trebuie – suntem, pur şi simplu, datori – să dăm un răspuns adecvat". *(Aleksandr Dughin, „Civilizaţia" în calitate de concept ideologic")*

Cum arata, în fapt, lumea civilizaţiilor lui Dughin şi conformaţia geostrategica generata de eurasianism?

Eurasianismul este, să spunem, un concept mai degrabă politic, relativ confuz, care pune ortodoxia în frunte dar, ulterior, include şi zone turanice sau islamice.

Este, aşa zicând, o civilizaţie ortodoxă unde e loc pentru orice doritor – cu condiţia sa respingă imperialismul liberal american: „Prin civilizaţia slava ortodoxă mai exact ar fi să înţelegem civilizaţia eurasiatica, care include în mod organic, istoric şi cultural, nu doar slavii şi nu doar ortodocşii, ci şi alte grupuri etnice (inclusiv turcice, caucaziene, siberiene etc.), precum şi o parte importantă a populaţiei care mărturiseşte islamul". *(Aleksandr Dughin – Civilizaţia în calitate de concept ideologic)*

Civilizaţia Ortodoxă are la baza, pentru Dughin, o fractura radicala şi insurmontabila cu Occidentul:

„Civilizaţia ortodoxă (eurasiatica) are, de asemenea, origini eurasiatice, dar se constituie în baza tradiţiei creştine de răsărit, continuând geopolitica Imperiului Bizantin. Încă mai bine de o mie de ani în urma discordiile între creştinismul occidental şi cel oriental capătă forme critice, cele două părţi ale Oicumenei creştine urmându-şi cai istorice diferite, deseori chiar antagoniste. Rusia reprezintă nucleul civilizaţiei ortodoxiei (eurasianismul), care începând cu sec. XV a căpătat o dubla moştenire istorica şi geopolitica – de la Bizanţul cucerit de otomani şi de la Hoarda de Aur ce se prăbuşise, devenind o sinteza a culturii creştine orientale şi a celei de stepa (turanica). Întreaga istorie a relaţiilor Rusiei cu Europa Occidentala reprezintă un conflict în jurul liniei de fractura civilizaţionala, marcata între ortodoxie şi creştinismul occidental (catolicismul şi protestantismul). Mai târziu (începând cu epoca lui Petru), această confruntare capătă caracterul unei contradicţii în cadrul intereselor naţionale, mai târziu (în sec. XX) manifestându-se prin conflictul capitalismului şi al comunismului la scara mondială. Şi, cu toate că aceasta ultima versiune a rămas în trecut, identitatea civilizaţionala a Rusiei şi a altor societăţi ortodoxe (ca istorie şi cultura) predetermina o deosebire considerabila fata de criteriile occidentale, ceea ce conduce cu uşurinţă spre conflicte de interese, iar în anumite condiţii – la probabilitatea unei confruntări. Civilizaţia ortodoxă (eurasiatica) cu nucleul sau în Rusia

are tot temeiul să pretindă la rolul unui pol într-o lume multipolara. În condiţiile actuale, Rusia, probabil, nu dispune de un potenţial care i-ar permite să se opună Occidentului de una singură, de aceea revenirea la sistemul bipolar este imposibila. Însă în contextul multipolarităţii, aceasta civilizaţie ar putea deveni factorul cel mai important, iar în anumite condiţii chiar hotărâtor în determinarea echilibrului de forţe la scara mondială. Această situaţie a putut fi observată mai ales din 2000, atunci când Moscova a început să-şi consolideze poziţiile după haosul din anii nouăzeci".

Civilizaţia Islamică se poate dovedi un aliat util în lumea multipolara, deşi – conflictele recente ale Rusiei o arata – ea trebuie privită cu prudenta:

„Civilizaţia islamică reprezintă încă o forţă mondială. Astăzi musulmanii sunt separaţi de granitele statelor naţionale, însă exista aspecte asupra cărora reprezentanţii civilizaţiei islamice în mare sunt solidari dincolo de granitele naţionale. Pe măsură modernizării societăţilor islamice şi a consolidării potenţialului lor economic, politic şi strategic, elitele şi cercurile intelectuale conştientizează tot mai mult diferenţele existente în sistemele de valori ale lumii islamice şi ale civilizaţiei occidentale, ceea ce va determina dispoziţii antioccidentale. Atacul întreprins de unele grupuri islamice teroriste din reţeaua „Al Qaida" asupra turnurilor World Trade Center la 9 septembrie 2001 arata pana la ce grad este în stare să ajungă acest conflict. Având în vedere un şir de parametri, civilizaţia islamică poate să pretindă pe deplin la statutul unui pol aparte al lumii multipolare".

Civilizaţia Chineza trezeşte admiraţia lui Dughin deşi, prin caracterul ideologic (nu religios) al auto-definirii sale (sino-socialiste), aceasta se aproapie mai degrabă de profilul civilizaţiei Creştin-democrate decât de acela al eurasianismului sau:

„Nu mai puţin evidente sunt deosebirile de ordin cultural ale civilizaţiei chineze (confucianiste). Societatea chineza este unita nu atât prin religie, cât prin

comunitatea culturii etice, similitudinea postulatelor sociale şi printr-o multitudine de trăsături de ordin spiritual, filosofic şi psihologic. Chinezii îşi conştientizează profund specificitatea lor civilizaţionala şi sunt capabili să rămână fideli tipului cultural chiar şi atunci când locuiesc în alte societăţi. Valorificând cu succes tehnologiile occidentale, chinezii îşi păstrează identitatea culturala practic neschimbata. Individualismul, hedonismul şi raţionalismul etc., caracteristice occidentalilor, nu pătrund în adâncurile societăţii chineze. Păstrarea regimului comunist în China doar accentuează specificul caii chineze. Demografia impresionanta a populaţiei chineze reprezintă o resursă politica şi economică enorma, iar realizările de excepţie ale economiei chineze au transformat China într-un concurent economic redutabil al ţarilor occidentale".

Potenţialul conservator al civilizaţiei Indiene e salutat de Dughin:

„De un potenţial demografic comparabil cu cel al Chinei dispune şi India. Este evident că nu e vorba doar de un stat, ci anume de o civilizaţie milenara şi coduri filosofice şi valorice aparte, ce se deosebesc în mod substanţial de normele Occidentului de azi. Modernizarea Indiei produce anumite schimbări în structura sociala a acestei tari, concomitent cu dezvoltarea tehnică creste şi conştientizarea de către indieni a propriei identităţi civilizaţionale. Civilizaţia indiana nu este una agresiva şi e contemplativa ca origine, dar, în acelaşi timp, este extrem de conservatoare şi stabila, iar în faţa unor coduri culturale de alternativa (islamul, occidentalizarea etc.) este în stare să manifeste o anumită duritate. Creşterea economică a Indiei din ultimii ani o îndreptăţeşte să pretindă rolul unui pol aparte al lumii multipolare".

Potenţialul civilizaţiei Japoneze ar putea fi revalorificat în condiţiile unei despărţiri de Occident:

„Cu toate că după al Doilea Război Mondial, dintre toate societăţile nonoccidentale, civilizaţia japoneza a devenit cea mai integrată în zona „Occidentului global", reprezentând un fenomen unic, având o tradiţie culturala

inedita. Potenţialul economic enorm al Japoniei şi specificul psihologiei sociale japoneze i-a făcut pe un şir de analişti americani să opineze că este posibilă o ciocnire a Occidentului cu Japonia. În ultimele două decenii, creşterea economică a Japoniei a încetinit în mod vizibil, iar ambiţiile ei atât în politica regionala, cât şi în cea globală, s-au diminuat considerabil. Cu toate acestea însă, având în vedere experienţa istorica şi potenţialul enorm al societăţii japoneze, nu putem exclude faptul ca la un moment dat, Japonia va deveni, alături de China, una dintre forţele regionale de frunte, cel puţin în regiunea Pacificului. Aceasta tara dispune de un potenţial remarcabil şi la ora actuală reprezintă interesele strategice ale SUA, inclusiv în chestiunea contrabalansării forţei crescânde a Chinei. În condiţiile multipolarităţii, aceasta funcţie „pro-occidentala" a Japoniei ar putea să sufere schimbări".

Civilizaţia Latino-Americană, mai susceptibila de a fi o zonă de influenta stabilă a SUA, e expediata ambiguu de către Dughin:

„Civilizaţia latino-americană reprezintă o zonă postcoloniala, organizata politic de către europeni. Însă legăturile istorice cu culturile catolice şi conservatoare ale Spaniei şi Portugaliei, precum şi procentul considerabil al populaţiei autohtone ce s-a păstrat, au determinat diferenţe substanţiale între cultura ţarilor Americii Latine şi cea a Americii de Nord (unde predominau influentele anglo-saxone protestante), iar populaţia băştinaşă a fost nimicita aproape în întregime. Diferenţele de ordin cultural, etno-sociologic şi psihologic a latino-americanilor ar putea servi drept premisa pentru conştientizarea de către populaţia Americii de Sud a propriului profil istoric, determinând apariţia unui pol independent, având propria agenda şi interese strategice".

Budismul şi Africa au, pentru Dughin, un statut neclar, de parcurs:

„Civilizaţia africană, văzută ca spaţiu ce ar urma să se integreze într-un pol aparte al lumii multipolare, exista

doar la nivel de proiect imaginar. Popoarele Africii Transsahariene sunt extrem de răzleţite, fiind adunate în state naţionale în baza criteriului pur colonial. Ele nu dispun de nicio identitate culturala comuna şi nici de un sistem civilizaţional. La nivel pur teoretic, popoarele Africii ar putea crea (sau, mai curând, construi), la un moment dat, propria unitate în baza particularităţilor de ordin rasial, spaţial, geopolitic, economic şi sociologic. Astfel de proiecte exista; de exemplu, proiectul Statele Unite ale Africii (Kwame Nkrumah, Abdoulaye Wade, Muammar Qaddafi), Organizaţia Unităţii Africane, Comunitatea economică panafricană etc.

Totalitatea populaţiei şi teritoriul prezintă aceasta construcţie teoretica într-un mod destul de convingător (locul trei la capitolul demografie şi primul din lume după întinderea teritoriala). Dar pentru ca aceasta zona sa se transforme într-un pol independent, probabil va trebui să treacă destul de mult timp (…) Civilizaţia budista arata, de asemenea, destul de nebulos. Din aceasta fac parte tari diferite, ce se deosebesc de civilizaţiile islamică şi indiana vecine după un şir de trăsături culturale şi sociale. Budismul este prezent în China şi Japonia, însă aceste tari ar putea pretinde la rolul unor poluri independente. Tocmai de aceea este mai puţin probabila consolidarea într-o perspectivă apropiata a spaţiului budist, care s-ar deosebi net de arealul influentei chineze şi japoneze. Am putea considera „civilizaţia budista" ca fiind o zonă de rezerva în regiunea Pacificului". *(Aleksandr Dughin, Teoria lumii multipolare).*

Coborând la nivel european, din punct de vedere geostrategic Germania primeşte un rol esenţial, fiind privita cu simpatie de Dughin – ca un important partener pentru Rusia:

„Europa Centrala reprezintă o structura geopolitica fireasca unificată strategic, cultural şi, parţial, politic. Din punct de vedere etnic, din acest spaţiu fac parte popoarele fostului Imperiu Austro-ungar, Germania, Prusia şi o parte din teritoriile Poloniei şi ale Ucrainei de vest. Forţa de

consolidare a Europei Centrale este Germania, care uneşte sub controlul sau acest conglomerat geopolitic. Din considerente de ordin geografic şi istoric fireşti, Europa Centrala are un caracter „de uscat”, continental, foarte pronunţat, opus spaţiilor „maritime”, „atlantice”, ale Europei Occidentale. În principiu, influenta politica a Europei Centrale se poate extinde şi mai spre sud, în Italia şi în Spania, pentru care au existat multe precedente istorice. Este mai logic de a considera Berlinul capitala a Europei Centrale în calitate de simbol al Germaniei care, la rândul ei, este simbolul şi centrul întregii structuri. Doar Germania şi poporul german au toate calităţile necesare pentru integrarea eficienta a acestei regiuni geopolitice – voinţa istorica, o economie foarte bine dezvoltata, o situaţie geografica privilegiata, omogenitate etnica şi conştiinţa misiunii sale civilizatoare. Germania terestra şi ideocratica a opus, în mod tradiţional, rezistenta Angliei comerciale şi maritime, iar specificul acestei rezistente geopolitice şi culturale a afectat simţitor istoria Europei, în special după ce nemţii au izbutit în fine să-şi creeze statul propriu”.

Anglia nu beneficiază de aceeaşi simpatie:

„Din punct de vedere geopolitic, Anglia este un stat mai puţin european ale cărui interese strategice sunt opuse, în mod tradiţional, statelor Europei Centrale şi, mai mult chiar, tendinţelor continentale din Europa. Paralel cu intensificarea rolului SUA şi acapararea de către ele, practic, a controlului total asupra coloniilor engleze, rolul Angliei a scăzut simţitor şi astăzi aceasta tara se manifesta în Europa mai curând ca o bază exteritoriala plutitoare a SUA decât ca o putere independenta. Oricum, Anglia este, în cadrul Europei, cea mai ostila intereselor continentale, antipodul Europei Centrale şi, prin urmare, Noul Imperiu Eurasiatic are în persoana ei un adversar politic, ideologic şi economic. Puţin probabil că ar fi posibil ca, în mod voluntar, să fie schimbat drumul civilizator al acestei tari specifice, care a creat la vremea ei un gigantic imperiu colonial comercial, de tip „maritim”, şi care a contribuit

atât de mult la apariţia întregii civilizaţii occidentale contemporane, întemeiată pe baza comerţului, mercantilismului, capitalismului, speculaţiei şi jocului de bursa. Aceasta este absolut nereal şi de aceea Anglia va deveni inevitabil în proiectul eurasiatic „ţapul ispăşitor", fiindcă procesele europene de integrare continentala se vor desfăşura nu numai ignorând interesele englezilor, ci chiar în opoziţie directa cu aceste interese. Un rol însemnat în acest context va trebui să-l joace spiritul european şi, mai mult chiar, eurasiatic al naţionalismului irlandez, scoţian şi walles ajungând la susţinerea tendinţelor separatiste şi a destabilizării politice a Marii Britanii".

Franţa pare mai promiţătoare decât Marea Britanie, deşi tendinţele ei sunt ambivalente:

„O alta structura geopolitica contradictorie este Franţa. În multe privinţe, istoria franceză a avut un caracter atlantic opus tendinţelor continentale şi ale Europei Centrale. Frântă a fost adversarul istoric principal al Imperiului Austro-ungar, a susţinut în fel şi chip starea de fărâmiţare a principatelor germane, înclinând spre „progresismul" şi „centralismul" de tip antitradiţional şi nefiresc. Din punctul de vedere al subminării tradiţiei europene continentale, Frântă a fost întotdeauna în avangarda şi în multe cazuri s-a identificat cu cel mai agresiv atlantism. Lucrurile au stat anume aşa cel puţin până când SUA nu şi-a asumat funcţia planetară de pol principal al atlantismului. În Franţa exista şi o tendinţă geopolitica alternativa care urca spre linia continentala a lui Napoleon (pe care însuşi Goethe îl considera conducătorul integrării terestre a Europei), ce s-a realizat cu pregnanta în politica europeană a lui de Gaulle care tindea către o alianţă cu Germania, şi crearea unei confederaţii europene independente de SUA. Aceeaşi linie a inspirat şi proiectele franco-germane ale lui Mitterrand. Oricum, putem să ne imaginăm ipotetic o asemenea întorsătură a evenimentelor când Franţa va recunoaşte supremaţia factorului Europei Centrale şi va participa

benevol la blocul geopolitic european de orientare antiamericană şi continentala. Teritoriul Franţei este o componentă necesara a blocului eurasiatic din Occident, fiindcă de aceasta depinde direct controlul asupra litoralului atlantic şi în mod corespunzător, securitatea Noului Imperiu la hotarele de vest. În Occidentul continental, uniunea franco-europeană reprezintă elementul principal al geopoliticii eurasiatice, cu condiţia ca interesele Europei Centrale şi anume autarhia şi independenta ei geopolitica să fie prioritare. Acest proiect este cunoscut sub denumirea „Imperiul European". Integrarea Europei sub egida Germaniei ca temelie a unui asemenea Imperiu European se înscrie ideal în proiectul eurasiatic şi reprezintă procesul cel mai dezirabil într-o integrare continentala mult mai globală".

Germania trebuie aşadar să conducă unificarea europeană în contra Americii şi în deplin parteneriat cu Rusia:

„Toate aspiraţiile către o unitate europeană în jurul Germaniei (a Europei Centrale) vor avea un sens pozitiv doar respectând o condiţie fundamentala – crearea unei axe geopolitice şi strategice stabile Moscova-Berlin. Europa Centrala, singura, nu dispune de un potenţial politic şi militar suficient pentru a obţine o independentă reala fata de controlul atlantic al SUA. Mai mult decât atât, în condiţiile actuale este dificil de sperat la o deşteptare geopolitica şi naţională veritabilă a Europei fără influenta revoluţionară a factorului rusesc. Fără Moscova şi, mai mult chiar, fără Eurasia, în lipsa forţei militare, a iniţiativei politice, a resurselor naturale, Imperiul European nu numai că este incapabil să-şi organizeze pe deplin spaţiul sau strategic, el n-are idealuri şi repere clare în sens civilizator, fiindcă influenta Orânduirii Comerciale şi a valorilor liberale de piaţă au paralizat profund temeliile concepţiei naţionale a popoarelor europene, au subminat sistemele lor organice de valori istorice. Imperiul European va deveni o realitate geopolitica şi civilizata deplina doar sub influenţa unei noi energii ideologice,

politice şi spirituale din străfundul continentului, adică din Rusia. Pe lângă toate acestea doar Rusia şi ruşii pot să-i asigure Europei independenta strategica şi politica şi autarhia resurselor. De aceea Imperiul trebuie să se formeze anume în jurul Berlinului, care se afla pe o axa directa şi vitala cu Moscova. Impulsul eurasiatic trebuie să provină exclusiv de la Moscova, transmiţând Berlinului misiunea civilizatoare a ruşilor (cu condiţia unei adaptări corespunzătoare la specificul european), iar acesta va purcede la rândul său, la o integrare europeană conform principiilor şi proiectelor inspirate de un impuls geopolitic continental de profunzime. Garanţia ca acest Imperiu European este cel corespunzător consta în predominarea univoca a tendinţelor rusofile în Germania – aşa înţelegeau acest lucru cele mai luminate minţi ale nemţilor – de la Müller von den Bruk până la E. Nikisch, Karl Haushofer şi Jordis von Lohausen. Restul Europei (şi în primul rând Franţa), ca o continuare a unei asemenea rusofilii, trebuie să urmeze orientarea germanofila. Doar în asemenea condiţii vectorul occidental al Imperiului Eurasiatic va fi adecvat şi stabil, asigurat din punct de vedere strategic şi consecvent din punct de vedere politic. Trebuie să recunoaştem însă ca nicio alta unificare a Europei nu este posibila fără contradicţii profunde şi sciziuni interne. De exemplu, actuala unificare a Europei sub controlul american NATO va face simţită foarte curând contradicţia sa geopolitica şi economică şi, prin urmare, conform previziunii lui Jean Thiriart, ea va fi, în mod inevitabil, ori compromisa ori suspendata, sau va lua, spontan, pe neaşteptate o dimensiune antiamericană (şi potenţial, eurasiatica)”.

Învăţând din erorile lui Hitler, Germania trebuie să genereze un imperiu european, salvând bătrânul continent de mercantilismul american:

„Este important de subliniat de la bun început ca unificarea Europei în jurul Germaniei trebuie să ţină seama de marile eşecuri politice din încercările anterioare şi, în primul rând, nereuşită epopeii lui Hitler şi a celui de-

al Treilea Reich. Unificarea geopolitica a Europei în jurul Europei Centrale (a Germaniei), nu trebuie să subînţeleagă în niciun caz dominaţia etnica a nemţilor sau crearea unei structuri centralizate în sens iacobin sub forma unui Stat German gigantic. După cum spunea Thiriart, „greşeală fundamentala a lui Hitler este ca el a vrut să facă o Europa germana, în timp ce trebuia s-o facă europeană". Aceasta teza rămâne valabila şi în etapa actuală, şi, în general, poate să vizeze toate procesele neo-imperiale inclusiv şi Rusia. Imperiul European, organizat în jurul Germaniei, trebuie să fie anume european, independent de dominaţia etnica şi lingvistica a unui singur popor. Pentru a fi inima geopolitica a Europei, Germania trebuia să capete de fapt un caracter supranaţional, civilizator, imperial, renunţând la încercările contradictorii şi irealizabile de a crea un „stat naţiune" rasial omogen. Popoarele europene trebuie să fie parteneri egali la construirea capului de pod occidental al Eurasiei şi să adapteze impulsul imperial comun specificului lor naţional şi cultural. Imperiul European nu trebuie să domine naţiunile europene, să nu le subordoneze nemţilor sau ruşilor ci, dimpotrivă, să le elibereze de sub jugul civilizaţiei mercantile, de consum, de civilizaţia pieţei, să trezească energiile lor naţionale în profunzime, să le întoarcă, în mijlocul istoriei ca subiecte politice de reala valoare, vii şi independente, libertatea cărora va fi garantata de puterea strategica a întregii Eurasii".

Axa Berlin-Moscova trebuie să depăşească aprehensiunile trecutului şi să acţioneze „trilateral", împreună cu fostele state „tampon":

„Crearea axei Berlin – Moscova, ca o construcţie occidentala portanta a Imperiului Eurasiatic, presupune câţiva paşi serioşi privind ţările Europei de Est situate între Rusia şi Germania. Politica tradiţională atlantica s-a bazat în această regiune pe teza lui Mackinder despre necesitatea creării aici a unui „cordon sanitar" care ar servi ca zona tampon de conflict; ce ar înlătura posibilitatea uniunii ruso-germane, periculoasa pentru

întregul bloc atlantic. În acest scop, Anglia şi Franţa doreau să destabilizeze cu orice preţ popoarele est-europene, să le insufle ideea despre necesitatea „independentei" şi eliberării de sub influentele germana şi rusa. Pe lângă toate acestea potenţialul diplomatic al atlantiştilor spera să consolideze cu orice preţ orientările rusofobe din Germania şi cele germanofobe din Rusia, ca să atragă ambele statele într-un conflict local pentru împărţirea sferelor de influenta în spaţiile intermediare – Polonia, România, Serbia, Ungaria, Cehoslovacia, Ţările Baltice, Ucraina de Vest etc. Aceeaşi linie o urmăresc şi actualii strategi ai NATO, promovând ideea creării „Federaţiei Marea Neagră – Marea Baltica" care ar fi în legătură nemijlocita cu atlantismul şi ar fi duşmanul potenţial atât al Rusiei cât şi al Germaniei. Este necesara crearea unei frontiere nemijlocite şi clare între Rusia şi Europa Centrala (Germania) prietene, iar perspectiva unui bloc strategic unic pe axa Berlin – Moscova aceasta frontiera trebuie să-şi păstreze importanta geopolitica ca limita a omogenităţii culturale, etnice şi religioase, pentru a exclude din timp o expansiune etnica sau confesionala în spaţiile de frontieră (...) Relaţiile ruso-ucrainene, ruso-baltice, ruso-romane, ruso-polone etc., iniţial trebuie analizate nu bilateral ci trilateral, cu participarea Germaniei. Acelaşi lucru se referă şi la relaţiile dintre Germania şi ţările (popoarele) est europene; acestea trebuie să aibă şi ele un caracter trilateral cu participarea obligatorie a părţii ruse (cu excluderea de fiecare dată a amestecului străin, atlantic, american). Spre exemplu, relaţiile germano-ucrainene trebuie să fie, după necesităţi, germano-ruso-ucrainene; germano-baltice – germano-ruso-baltice; germano-poloneze – germano-ruso-poloneze etc."

România şi Moldova pot să se unească, între altele, dar numai ca garanţie a unităţii blocului ortodox din aria de influenta a Rusiei:

„Prin România, Republica Moldova şi Ucraina Centrala trece o fâşie neîntreruptă, populata de popoare ortodoxe, care uneşte pământurile Rusiei cu Serbia,

avanpostul Eurasiei în Balcani. Este în interesul Eurasiei, ca acest ţinut să se transforme într-o regiune strategica şi culturala unitara – de fapt într-o singură tara. Aceasta înseamnă ca tocmai Moscova să fie iniţiatoarea integrării moldo-romane; pusă de la bun început sub semnul ortodox şi eurasiatic. Totodată, este important ca enclava ortodoxă românească, din răsărit, şi din apus, să unească popoarele ortodoxe slave – ucrainenii şi sârbii –, asigurând în felul acesta continuitatea integrării teritoriale, bazată nu atât pe particularităţile etnice, cât pe cele confesionale şi pe înrudirea culturala. Totodată, un asemenea „bloc ortodox", de la Nistru până în Muntenegru, în centrul căruia trebuie să se afle România unificată, trebuie să se formeze în colaborare cu Berlinul, căruia i se oferă partea cea mai de vest a Europei Centrale, din Prusia, prin Cehia şi Slovacia, spre Ungaria şi Austria, apoi spre Croaţia, până la Marea Adriatica. Dacă adăugăm la toate acestea extremitatea de răsărit a Poloniei şi a Prusiei răsăritene, care mai spre nord îi revine Germaniei, atunci continuarea firească a Rusiei spre vest, în regiunea balcanica, va fi logica şi acceptabila, nu va încalca echilibrul geopolitice ale

Europei Centrale care, din punct de vedere geopolitic, aparţine sferei de influenta a Germaniei. *(Aleksandr Dughin, „Bazele Geopoliticii", 1997, Moscova).*

Analiza critica a construcţiei civilizaţionale a lui Dughin, pe care am schiţat-o în capitolele trecute, vizează eşecul acestuia de a indica o civilizaţie periferica în jurul nucleului rus; nucleul rus subordonează, în fapt, chiar spaţiul civilizaţional rus (incluzând Belarusul sau unele zone din Ucraina), ceea ce este oricum mult, trasând harta unei mari puteri. China sau India, de altfel, generează civilizaţii relativ similare, fără divizări rasiale sau culturale spectaculoase.

Civilizaţia Ortodoxă nu este una cu nucleul în Rusia, ci în Grecia: a existat un moment în care slavii, poate, au privit înspre Moscova ca nucleu spiritual, dar slavii nu reprezintă ortodoxia în ansamblu (grecii sau romanii, de pildă, s-au raportat întotdeauna spiritual la fostul spaţiu

bizantin, care, simbolic, includea şi Ierusalimul, centrul lumii creştine, dar şi teritoriul sacru athonit şi Constantinopolul).

În plus, civilizaţia Ortodoxă în ansamblu constituie, ca şi civilizaţia Occidentala, doar o subunitate a marii civilizaţii Creştine care, după 1989, prin instituţii ideologice (nu religioase) de tip NATO şi UE, şi-a început procesul de regăsire şi reunificare. Ca şi America Latină, Rusia reprezintă o alta subunitate a acestei civilizaţii comune – idee pe care o vom discuta într-un capitol viitor.

Pierzând spaţiul ortodox, care pur şi simplu nu doreşte să fie parte a unei civilizaţii subordonate Rusiei şi a făcut deja aceasta opţiune politica explicita, imperiul lui Dughin trebuie să se întoarcă cu fata spre Asia. Dar e deja delegitimat conceptual – pentru ca esenţa sa spirituala, Dasein-ul sau a fost definit în termeni ortodocşi, deci creştini, ceea ce lumea asiatica nu poate accepta. Nu exista niciun factor real de coeziune civilizaţionala – în chiar termenii heideggerieni pe care Dughin îi impune – între Rusia, Turkmenistan, Mongolia sau Iran. Sunt lumi radical diferite prin limba, religie, istorie, reprezentări, dezvoltare economică.

Edificiul intelectual al lui Dughin se surpa astfel sub propria greutate. Imperiul visat de gânditorul rus a fost prea mare, prăbuşindu-se înainte de naştere.

Dar, deşi nu va fi edificat niciodată, el poate lăsa grupului securizator rus senzaţia că a pierdut un teritoriu real, că e în drept să lupte pentru recuperarea spaţiul eurasianist.

Aşa devin conceptele periculoase.

Capitolul V. Civilizaţiile azi

Confuzia semantica din jurul conceptului de civilizaţie ţine de caracterul greoi, imitativ şi anchilozat al disciplinelor academice care se confrunta cu o materie vie, în plina devenire, cu o lume care uneori poate fi „scoasa din ţâţâni”.

În secolul XX, de pildă, imitaţia academica a continuat să vorbească insistent despre civilizaţii ca

moduri în care societăţile răspund la provocări ale mediului şi geografiei – pentru că aşa putem explica, în mare măsură, apariţia şi dezvoltarea unor societăţi ale trecutului. E firesc să observam, de pildă, ca marile civilizaţii antice (Mesopotamia, Egipt, China) au constituit soluţii organizatorice ample la provocarea unor fluvii cu revărsări multiple şi fertile. Sau să admitem că exista o relaţie directa între succesul unor civilizaţii şi accesul acestora la cereale şi animale domesticabile (o comparaţie între Semiluna Fertila şi Australia e de-a dreptul umilitoare pentru cea din urma). Sau să acceptăm, împreună cu Toynbee, ideea ca o civilizaţie puternica se naşte într-o zonă unde provocarea mediului e suficient de puternica încât să genereze o vitalitate abnorma (civilizaţiile nu se nasc în paradisuri unde bananele pica gata pârguite din copaci), dar, totuşi, mediul nu e într-atât de ostil încât să strivească eforturile sociale sau să le facă prizoniere într-o continuă lupta cu geografia (polinezienii – pentru care încordarea cu apa a fost disproporţionată; eschimoşii – au învins frigul, s-au adaptat, dar efortul i-a făcut incapabili de alte forme de creaţie sociala).

Ei bine, în ultimele decenii teoreticienii istoriei nu au înţeles ca vechile criterii prin intermediul cărora judecam conceptul de civilizaţie se schimba sub ochii lor. Ca globalizarea implica o omogenizare a soluţiilor tehnice, economice, de adaptare la mediu – şi o revalorificare pozitiva a identităţii culturale şi religioase.

François Braudel, de pildă, distingea *(Grammaire de Civilisations, Les Editions Artaud, 1986),* pe lângă istorie, patru direcţii din perspectiva cărora poate fi înţeleasă diversitatea civilizaţiilor:

bullet Geografie bullet Sociologie bullet Economie bullet Moduri de gândire (psihologie colectivă, conştiinţă, mentalitate, structura mentala)

Mult mai recent, Niall Ferguson *(Civilization: The West and the Rest, 2011)* scria: „O civilizaţie este cea mai mare forma de organizare umană, mai înaltă, dar mai amorfa chiar decât un imperiu. Parţial, civilizaţiile sunt

forme de reacţie practica a populaţiilor umane la mediu – la necesitatea de a se hrăni, de a bea apa, de a-şi găsi adăpost şi de a se apăra –, dar ele au şi un caracter cultural; au un caracter religios (deşi nu obligatoriu); şi sunt comunităţi lingvistice (deşi nu întotdeauna)".

Ce observam, totuşi, chiar şi la o privire superficiala, dacă vom fixa în paralel un peisaj din New York, unul din Dubai şi altul din Shanghai? Faptul ca lucrurile arată, de fapt, la fel. Aceleaşi soluţii arhitecturale, aceleaşi materiale, aceeaşi sistematizare urbana, acelaşi tip de canalizare. Aceleaşi maşini, aceleaşi soluţii de transport în comun, acelaşi tip de aeroport. Oamenii care se îmbraca la fel, vorbesc la aceleaşi terminale mobile, îşi fac acelaşi tip de poza *(selfie)* cu aparate identice şi le publica pe portaluri comune (Facebook, Flickr, Twitter).

Realităţile geografice, economice, de mediu au fost topite de globalizare într-un malaxor al „civilizaţiei materiale unice". Nu este însă, nici pe departe, acea civilizaţie despre care vorbea în urmă cu câteva decenii Raymond Aron:

„Am ajuns la o fază în care descoperim, concomitent, validitatea limitata a conceptului de civilizaţie, cât şi nevoia de a transcende acest concept. Etapa civilizaţiilor se apropie de sfârşit, şi – cu consecinţe bune sau rele – umanitatea trece într-o nouă faza – aceea a unei singure civilizaţii care ar putea deveni universala".

Nici gând: pe măsură ce umanitatea se unifica sub raportul expresiei materiale, ea îşi reafirma structurile identitare. Iar civilizaţiile reprezintă cele mai mari unităţi identitare cu care putem opera *astăzi*. Primul „divizor" al conceptului de „umanitate" este „civilizaţia".

Nu a fost şi nu va fi mereu aşa.

Până la momentul în care Pământul a „devenit" rotund prin explorare geografica şi imperialism integrator, până când spaţiul nu s-a globalizat şi culturile nu s-au întâlnit, descoperit şi chestionat reciproc, conceptul de „civilizaţie" a fost mai puţin operaţional decât cel de „Imperiu".

În zorii umanităţii, grupurile locale erau prea pestriţe, prea buimace şi prea dependente de spaţiile mici ale lumii în care roata abia se inventa ca să poată forma mari unităţi identitare. Iată de ce ***funcţia integratoare aparţinea unităţii administrative – adică Imperiului.*** Imperiul Roman, de pildă, a înghiţit, în toate zările, la nord, la sud, în est şi vest, grupuri etnice, tribale şi religioase de o diversitate admirabila – diversitate pe care o etala, prin gladiatori de toate culorile şi soiurile, în marile sale sărbători „globaliste”.

Civilizaţia romană nu se putea suprapune, în mod natural, cu spaţiul acoperit de Imperiul Roman. Niciun Imperiu clasic nu a avut timpul şi mijloacele de comunicare în masa care pot forja o civilizaţie omogena şi cu granite ample. Fără o reţea larga şi minuţios organizata de biserici (temple, moschei) ale unei religii comune, cu scripturi şi limba sacra comune, fără cărţi tipărite, presa, televiziune, Internet e imposibil să integrezi civilizaţional teritoriile uriaşe şi atât de variate tribal ale unui Imperiu Antic.

Imperiul Roman, de pildă, a generat, pentru a putea gestiona administrativ toată diversitatea pe care o conţinea, o civilizaţie juridico-militara, birocratica, în care forma culturala era de import (grecii elaboraseră o cultură cu potenţial universal incomparabil mai mare, deci mult mai potrivita pentru unificarea unui spaţiu larg, pe care romanii şi-au însuşit-o cu seninătatea lipsită de orgolii a unui mare Imperiu) şi în care religia era reglementata doar de principiul nereglementarii: ***The only rule is that there are no rules.*** S-a dovedit însă un pariu greşit, cu orizont scurt: integrarea administrativ-culturala nu putea satisface uriaşă sete de religie universala care pulsa în adâncurile Imperiului. Soluţia monoteista „pura şi dura”, „geloasa”, nedispusa la niciun compromis, descoperita în micul spaţiu cultural iudeu, s-a dovedit instrumentul unificării civilizaţionale a marilor spaţii continentale – nu toleranta elenista a birocraţiei militare romane. Când, în anii proximi lui Hristos, Imperiul Roman se confrunta cu

rezistenta spirituala evreiască – şi decidea, finalmente, după numeroase tentative împăciuitoare, de integrare toleranta, să strivească nucleul tare şi nesupus al sufletului iudeu – nimeni nu s-ar fi gândit ca Imperiul tocmai a făcut alegerea care îi va aduce pieirea. Viitorul aparţinea „intolerantei" monoteiste unificatoare: Dumnezeul Unic era singurul concept care putea să topească izolaţionismul tribal, etnic sau mica religiozitate „locala" (spiritul strămoşilor, totemurile, zeii locului)

Aşadar, civilizaţia a devenit un concept cu adevărat operaţional – la scara mare a geografiei şi istoriei – abia după primul mileniu creştin, când în Europa.

Asia şi Africa (apoi Americi) începuse omogenizarea civilizaţionala realizata de marile religii. Foarte probabil, pe termen lung – cât cele două milenii scurse la de Hristos şi alegerea greşită a Imperiului Roman – civilizaţia îşi va pierde poziţia de principala subunitate a „umanităţii", fiind înlocuită (pe măsură ce integrarea politică şi culturala continua şi pe măsură ce ***tehnologia anularii distantelor spaţiale*** se dezvolta) de ***cultura planetara.***

Anularea organizata a distantelor a fost, întotdeauna, o îndeletnicire baziliara a spiritului uman şi un instrument decisiv al dezvoltării; omul este, între altele, o fiinţă care călătoreşte şi colonizează. Simpla sa prepoziţionare, „alocare", prin naştere, într-un spaţiu determinat, înconjurat de întunericul „lumii necunoscute", este refuzata – în ciuda confortului pe care îl aduce. Omul explorează teritoriile neştiute, periculoase, populate cu spaimele sale inconştiente cele mai mari, indiferent cât de mare e preţul acestei explorări: specia a cucerit *orice* ocean sau munte, fiind dispusa să accepte *oricâte* sacrificii individuale pentru asta. Pentru greci, Coloanele lui Hercule (Gibraltarul) reprezentau sfârşitul spaţiului cunoscut şi sigur – dincolo de ele te prăbuşeai în vid; totuşi, specia a forţat pariul căderii în gol pentru a afla ce este „dincolo". Aşa a ajuns în Atlanticul pe care Columb l-a traversat cu riscul (explicit în epoca) de a pătrunde în Infern: specia era dispusa să meargă şi acolo. Oriunde

exista un spaţiu necercetat – reprezentat pe harta prin ameninţătorul ***„Hic sunt leones”*** – specia a pătruns, înfruntând „leii”.

Odată cu înţelegerea gravitaţiei şi a mijloacelor de propulsie necesare pentru a o învinge, natura noastră de fiinţă care călătoreşte şi colonizează a trecut de la orizontala la verticala. Vrem să cartografiem şi să luăm în posesie sistemul solar şi spaţiul cosmic din vocaţie, din voluptatea descoperirii lumilor ascunse; dar am găsit şi o raţiune vitala pentru a justifica asta: supravieţuirea speciei.

Ameninţată de evenimente cosmice cu probabilitate mica, însă posibile la scara medie a istoriei (asteroizi), confruntata cu certitudinea – pe termen foarte lung – a dispariţiei sistemului solar odată cu moartea violenta a astrului său, omenirea – care a primit abia de câteva decenii confirmarea ştiinţifică a acestor ipoteze – a început deja organizarea pentru cucerirea altor planete. Poate părea un scenariu *science-fiction,* însă orice călătorie clasica (Columb, Magellan) a fost cândva un SF care acum e luat de bun; şi, în fond, prin SF nu înţelegem decât specia prospectiva a literaturii. În plus, ştim cu siguranţa un lucru: nimic nu poate opri instinctul speciei pentru anularea distantelor. Nici măcar sacrificiul de sine, dacă el va fi necesar (şi va fi!): numărul celor care s-au înscris, în mod voluntar, pentru o călătorie sinucigaşă pe Marte în cadrului proiectului Mars-One, de pildă, a fost de 202.586.

Vom face aşadar, cu certitudine (doar o catastrofă majora, care să ne anihileze sau să ne distrugă durabil potenţialul tehnologic ne poate opri) saltul către o alta planeta. Primul astfel de salt – pe care îl vom realiza undeva intre în anii ’2030 – 2100, probabil la interval de un secol de la zborul în cosmos şi pe Luna – va însemna, aproape sigur, o colonizare a planetei Marte prin intermediul unor colonişti „sinucigaşi” (nu se mai pot întoarce înapoi, nu au pe Marte tehnologia necesară învingerii gravitaţiei) care vor încerca o „terraformare” a Planetei Roşii. Terraformarea va presupune utilizarea unui

set de proceduri din chimie, biologie, inginerie genetică ş.a. menite să genereze forme incipiente de viaţă sau atmosfera. E greu de estimat cât de îndelungat va fi acest efort şi cate eşecuri vom înregistra (colonizarea Americii, o provocare aproape la fel de dificila pentru perioada în care a avut loc, a consemnat nenumărate eşecuri, catastrofe, colonii distruse sau incapabile să genereze societăţi mai durabile de o generaţie) însă e limpede ca Marte ne va învăţa acele proceduri necesare „reformării" unui spaţiu planetar aparent mort. Pe baza acestor lecţii, în intervalul unui alt secol, am mai putea realiza un salt planetar similar.

Aceasta versiune a multiplicării bazelor pentru umanitate este mai lucida şi mai accesibila decât cea cunoscuta în mod uzual publicului – şi anume popularea unei Terre gata formate, adică unei planete cu toate datele necesare vieţii deja prezente gratie hazardului (apropierea corecta de o stea sănătoasă, dimensiunea potrivită ş.a.). Şi asta pentru ca distanta fata de astfel de planete (descoperite de astronomi şi care ne aşteaptă) e mult prea mare pentru tehnologia de transport la care avem acces astăzi. Pentru a călători între stele aflate la distante colosale, de sute de ani lumina, simplul progres al tehnologiei prezente e insuficient – e nevoie de un concept tehnologic cu totul nou, excepţional, capabil să suprime distantele la o rată de sute de ori mai mare decât tot ceea ce ne permitem astăzi. Un astfel de progres a fost realizat constant de omenire (carul, automobilul, trenul, avionul, racheta au implicat creşteri constante, rapide şi importante în capacitatea noastră de a anula distantele) însă e greu de estimat dacă ideea revoluţionară va surveni în interval de un secol sau de trei. Procedura modesta, prudenta, dar accesibila a saltului din planeta în planeta pare mult mai probabila având în vedere dorinţa speciei de a acţiona grabnic.

Când acest proces va începe să ofere rezultate stabile vom fi confruntaţi cu o nouă realitate conceptuala: locul civilizaţiilor va fi luat de societăţile planetare.

Civilizaţiile Terrei se vor globaliza accelerat, formând în sfârşit un unic bloc identitar (Pământul va deveni un soi de „Vechi Continent” în raport cu Diaspora) prin poziţionare progresiv adversativa cu Noile Pământuri care îşi vor căuta independenta şi îşi vor clama, firesc, „specificul planetar”. Vor apărea atunci Dughini nepământeni, care vor vorbi despre Dasein-ul marţian ori sentimentul jupiterian al fiinţei.

Până atunci, însă, să ne întorceam la conceptul (fluid) de civilizaţie, cel care, spuneam, defineşte marile unităţi identitare ale umanităţii. E suficienta o singură privire atentă pentru a înţelege ca, în fapt, civilizaţia reprezintă o noţiune de hibridare şi compromis utilizata de istorici pentru a corija imperfecţiunea categoriilor mai simple, mai naturale, mai limpezi care ar trebui să asigure clivajele ferme ale umanităţii: etnia, limba, rasa, religia, naţionalitatea oferită de statul-naţiune, unitatea geografică. Totuşi, niciuna dintre aceste categorii tari nu a reuşit să blocheze, să conţină opţiunea identitară liberă a spiritului uman. Etnia nu a fost suficientă pentru a bloca, de pildă, extinderea religiei sau a unor sisteme etice la alte grupuri decât cele care le-au consacrat. Deşi inamici tradiţionali, francezii şi germani sau sârbii şi croaţii mărturisesc aceeaşi înviere a lui Hristos. Deşi n-au nimic de împărţit din punct de vedere etnic sau geografic, indonezienii şi marocanii sunt strâns uniţi de Coran. Americanul şi polonezul, deşi divizaţi radical de o graniţă lingvistică aparent imposibil de depăşit, formează, în fapt, un grup civilizaţional comun.

Nici concentrarea geografică nu s-a putut dovedi un unificator identitar solid: creştinismul a trecut din Asia în Europa, apoi în America şi Australia, refuzând să ţină cont de distante şi blocuri continentale. Islamul a făcut salturi similare între Orient, Africa, insulele Asiei îndepărtate şi chiar porţile Europei (zona iberică, Bosnia). Pe de altă parte, istoria a dovedit posibilitatea unor oaze civilizaţionale durabile în mijlocul unor blocuri culturale diferite sau chiar ostile: Bosnia e un astfel de exemplu; sau

Etiopia creştină; ori Israelul contemporan, un experiment pe viu al re-implantării unei civilizaţii într-o arie radical adversativa. (Fie că privim statul israelian ca exponent al unei civilizaţii distincte, evreieşti, fie ca îl consideram o subunitate specială a civilizaţiei creştin-democrate, e limpede ca acesta constituie un „promontoriu" sau un „portavion" civilizaţional într-o mare a Islamului care va continua să-i conteste prezenţa, să o considere o provocare geografică).

Nici măcar rasa – atât de adânc înrădăcinată în prejudecăţile noastre – nu a reuşit să traseze o graniţă culturala de nedepăşit. În 1977, conservatorul stat israelian admitea ca principiile reîntoarcerii se aplică şi comunităţii Beta Israel – a evreilor negri din Etiopia. Creştinismul e un conglomerat rasial care include albi, populaţii americane native, negri, populaţii ale Pacificului. Unul din liderii lumii creştin-democrate, preşedintele SUA, este exponentul direct al universalismului rasial creştin. Aceeaşi diversitate funcţionează şi în Islam.

Eliminând pe rând toţi aceşti „divizori superficiali" din regula de conturare a unei civilizaţii actuale vom vedea din ce în ce mai limpede faptul ca aceasta se constituie în jurul unor mari idei de natura „metafizica" sau „morala". Religiile şi sistemele etice sunt unificatorii identitari ai lumii actuale. Acestea pot fi ajutate, contextual, de sisteme politice, ideologii sau chiar de geografie – rolul lor fiind însă unul *complementar*.

Numărul civilizaţiilor actuale acceptate de teoreticieni (Braudel, Huntington, Melko, Eisenstadt) variază în funcţie de poziţionarea fata de câteva probleme cheie. Fernand Braudel, de pildă, vede America ca pe o civilizaţie distincta de Occident. Huntington (precum Toynbee sau Spengler) include America în civilizaţia Occidentala, în schimb rupe creştinismul în Occident şi Ortodoxie. Eisenstadt identifica o civilizaţie Evreiască distincta, care în general e ignorata de istorici. Rarisim, civilizaţia Africană este văzută ca una distincta.

În fapt, având în vedere progresul „civilizaţiei

materiale universale”, concomitent cu aprofundarea clivajelor identitare de natura religioasă (morala, metafizica) peisajul civilizaţiilor astăzi arata aşa:

1. Civilizaţia creştin-democrată

Reprezintă o civilizaţie cu substrat metafizic şi moral comun, care se reunifica însă prin intermediul unor valori politice dezvoltate în Occident pe baza unui *pattern* răsăritean (grecesc): democraţie, libertăţi şi drepturi individuale, stat de drept, economie de piaţă.

În cadrul acestei civilizaţii avem trei subunităţi care şi-au câştigat deja statutul de membri de drept:

bullet Occidentul bullet America de Nord bullet Ortodoxia nerusa (Grecia, Serbia, România, Bulgaria, Moldova)

Tot aici consemnam două subunităţi care fie sunt în curs de a bifa criteriul ideologic-democratic (America Latină), fie încă lupta ideologic pentru a-şi asigura un statut civilizaţional distinct (Rusia):

bullet Rusia bullet America Latină

A şasea subunitate a civilizaţiei creştin-democrate are un caracter special, deoarece bifează criteriul ideologic-democratic şi lucrează într-o sincronizare intelectuala şi politica esenţială cu lumea creştină (de al cărei sprijin militar ferm şi depinde parţial); în plus, reprezintă mediul religios din care a apărut creştinismul, deşi religiile în sine implica o contrarietatea teologica foarte sensibila (evreii şi creştinii nu pot avea în acelaşi timp dreptate cu privire la natura şi misiunea evreului Iisus):

Israelul

2. Civilizaţia Islamică

Islamul reprezintă cea mai dinamica şi mai imprevizibila civilizaţie a zilei. Islamul nu a identificat încă o soluţie ideologica prin intermediul căreia să poată căpăta o omogenitate valorica transreligioasă. După eşecul pseudosocialismului încercat de tiranii anilor ’70 – care a oferit totuşi o importantă stabilitate zonei – singura alegere relativ funcţională pare astăzi un „islamism” care

nu poate constitui o soluţie pe termen lung, pentru că va genera (cel puţin în ţările sărace) o opoziţie laica solida, care poate ajunge pana la revoluţie şi război civil.

Vor fi foarte importante evoluţiile politice şi ideologice ale diferitelor subunităţi islamice. Într-una din aceste subunităţii poate fi identificată soluţia ideologica pe care o cauta întreaga civilizaţie (aşa cum Occidentul a identificat soluţia ideologica pentru întregul creştinism):

Blocul arab

Cel mai vizibil prin tradiţie, care subordonează şi spaţiul african. Blocul arab include un spaţiu de „avangarda" civilizaţionala (statele Golfului), dar şi zone marcate de probleme politice majore (Siria, Palestina). Conflictul cu Israelul şi gestionarea ultimelor resurse de petrol vor bloca probabil evoluţiile ideologice ale zonei pentru următorul secol.

Blocul asiatic

Spaţiul insular islamic (Indonezia, Malaezia) care începe chiar din Pakistan sau Bangladesh are propriul sau profil identitar şi poate genera propriile soluţii ideologice – deşi azi, la prima vedere, poate părea doar o zonă conexa centrului arab – aşa cum e Africa islamică.

Blocul turcic

Cele mai importante evoluţii ale Islamului vor veni din blocul turcic. Şi asta pentru ca, pe măsură ce Rusia îşi pierde influenta asupra statelor islamice din vechiul sau fief, pe măsură ce Turcia se redescoperă ca mare putere zonala şi renunţă parţial la filosofia laica a lui Atatürk, blocul turcic poate emerge spectaculos, cu o identitate nebănuită, cu o experienţă politica vasta (socialista în zona turanica, democratica în Turcia) şi cu un potenţial economic solid – asigurat de petrolul caspic şi de trăinicia capitalista turca.

Iranul

Actor politic semnificativ, Iranul are totuşi o identitate prea puternica şi speciala în cadrul lumii islamice ca să poată fi integrat într-un spaţiu mai larg. Unicitatea şi nobleţea istorica îl şi izolează.

3. Civilizaţia Chineza

China formează un spaţiu identitar mai omogen cultural şi mai concentrat geografic decât Islamul sau Creştinismul. În plus, China beneficiază de avantajul unei ideologii politice unificatoare (comunismul *sui generis)* care omogenizează diversitatea religioasă şi etnica a cuprinderii sale.

În condiţiile în care China a devenit, după unele criterii, cea mai mare forţă economică a lumii, marea întrebare a secolului XXI rămâne dacă ea va încerca o „abordare" ideologica a Japoniei şi Coreei în vederea formării unui mare centru comun de putere asiatica.

4. Civilizaţia Japoneza

Japonia constituie o *civilizatie-paradox.* Deşi foarte mica în raport cu alţi actori civilizaţionali (asta pentru ca expansiunea din Al Doilea Război Mondial nu i-a reuşit) a generat totuşi o civilizaţie atât de puternica încât nu poate deveni subcategorie pentru nicio alta civilizaţie. Al doilea paradox japonez vizează caracterul sau de „intrând" occidental în spaţiul asiatic – deşi nimic din identitatea japoneza nu ar fi anunţat succesul unei astfel de altoiri. Putem gândi Israelul, de pildă, ca subcategorie şi insula a civilizaţiei Creştin-democrate în marea arabă; Japonia nu are însă niciodată care să o recomande pentru un astfel de statut în spaţiul asiatic. Relaţia Japonei cu Occidentul este strict politica, având la baza traumele numite „Pearl Harbor", respectiv „Hiroshima-Nagasaki".

În următoarele decenii, Japonia – precum Turcia – îşi va redescoperi specificul civilizaţional şi va începe căutarea unui drum politic separat de Occident. Problema este ca – în lipsa garanţiilor militare occidentale – acest drum are o singură direcţie: o forma oarecare de asociere cu China.

5. Civilizaţia Indiana

India constituie un actor civilizaţional omogen, concentrat geografic, auto-suficient şi cu posibilităţi mici de expansiune. India este, astăzi, actorul civilizaţional cel mai închis în sine şi mai puţin prezent pe scena relaţiilor

internaţionale: va mai petrece un secol ajustându-şi propriile dezechilibre interne.

Care poate fi destinul special al Rusiei în acest context civilizaţional vom vedea în capitolul următor.

Capitolul VI. Un proiect pentru Rusia: hacker moral şi nucleu al civilizaţiei Creştin-democrate

Suntem în primăvara anului 2014, la Campionatele Europene de Haltere de la Tel Aviv. Toată lumea aşteaptă regina competiţiei, categoria grea: + 105 kg. Un rus tânăr, de 24 de ani, fără vreun trecut spectaculos – Alexei Lovehev – se suie pe podium şi, fără să rateze nici măcar o încercare, îşi surclasează adversarii la ambele probe ale disciplinei: smulge fără emoţii 205 kg, deşi locul doi abia reuşeşte să smulgă 192 kg; împinge 252 kg, deşi are pe urme un armean specializat în împins, care reuşeşte doar 246 kg şi leşină când vrea să pună mai mult pe bara. La total, aşadar, rusul Lovehev câştiga cu 457 de kg ridicate, argintul ridicând doar 436 kg: o diferenţă bizara de 21 de kg desparte cei mai puternici halterofili europeni.

Tot în primăvara anului 2014 este actualizat clasamentul oficial al Federaţiei Internaţionale de Şah. În primii zece jucători ai lumii găsim un norvegian, un bulgar, un cubanez, un italian, un american, un indian şi, atenţie, trei ruşi şi un armean-evreu format tot la şcoală rusa. Ruşii domina sportul minţii cu lejeritatea din vremea marilor ciocniri Kasparov-Kapov.

Trebuie, de bună seamă, să existe ceva excepţional în acest amestec civilizaţional dintre slavii de est şi nucleul conducător vareg (normand, viking) – amestec care a fost educat de Bizanţ între 988, când îşi asuma creştinarea ortodoxă, şi 1700, când se cristalizează reformele lui Petru cel Mare şi începe influenta occidentala.

E vorba de un „excepţionalism” care porneşte de la structura antropologica – amestecul slavo-viking face din rus cel mai masiv etnotip al estului şi al stepelor, un endomorf înalt, care dobândeşte uşor masa musculara şi forţa (exista, de altfel, două centre ale „celor mai puternici pământeni”: centrul de la Marea Baltica, care-i include pe

scandinavi, ruşi, baltici, ucraineni, polonezi; şi centrul de la Marea Caspică, care-i include pe armeni şi iranieni). Aceasta somatologie, care face ca şi astăzi principalele medalii olimpice sau mondiale de aur ale Rusiei să vină din probe de forţă sau excelenta musculara (lupte, judo, haltere, box, atletism, gimnastica – plus orice sport de iarna) era menita sa încurajeze, fie şi inconştient, un expansionism militar în dauna populaţiilor mai mici ale Asiei.

Dar excepţionalismul „fizic" este dublat, în mod vădit, de unul intelectual. Scorul mediu IQ al Rusiei (PISA) este, aparent, de numai 96 (locul 28 în lume); Heiner Rinderman duce estimarea la 97.3 în 2009, iar Richard Lynn la 96.6 în 2012. Totuşi, acest clasament trebuie să ia în calcul distribuirea IQ la nivelul întregului spaţiu rusesc, incluzând zone unde populaţiile au fost prinse într-o încordare extrema cu mediul sau unde sistemul de educaţie a fost pulverizat după 1991 (Daghestan, să spunem):

Distribuţia regionala IQ pentru Rusia

Moscova	10 6.6
Sankt Petersburg	10 2.6
Tiumen	10 0.6
Novosibirsk	10 0.O
Chelyabinsk	99 .7
Omsk	99 .3
Samara	99

	.2	
Vladimir		98
	.9	
Tula		98
	.6	
Karelia		98
	.1	
Tatarstan		98
	.1	
Komi		98
	.O	
Tomsk		97
	.9	
Primorie		97
	.2	
Krasnoyarsk		97
	.1	
Chuvashia		97
	.O	
Udmurtia		96
	.4	
Sakhalin		96
	.4	
Saratov		96
	.O	
Tambov		95
	.9	
Volgograd		95
	.5	
Vologda		95
	.3	
Kemerovo		95
	.3	
Altai		94
	.9	
Astrakhan		94
	.8	
Ryazan		94

		.7
	Kursk	94
		.6
	Khanty-Mansijsk	94
		.2
	Bashkortostan	93
		.4
	Krasnodar	93
		.3
	Perm	93
		.3
	Rostov	93
		.3
	Nizhnij Novgorod	93
		.1
	Voronezh	92
		.7
	Orenburg	92
		.7
	Kaluga	91
		.7
	Sverdlovsk	91
		.6
	Ulyanovsk	91
		.5
	Adygea	91
		.2
	Stavropol	91
		.O
	Mari El	90
		.1
	Daghestan	88
		.7
	Chita	88
		.5
	Sakha (Yakutia)	87
		.7
	Rusia	96

(Raportul analitic PISA 2009)

Dacă ne concentram exclusiv asupra centrelor, vom observa, de pildă, ca scorul Moscovei este *(nota bene:* într-un moment de vădită prăbuşire economică şi educaţionala a Rusiei) unul dintre cele mai mari din lume (107 este media din Hong-Kong, cel mai „inteligent" oraş al lumii, într-un moment de apogeu al civilizaţiei Chineze; 106, 6 este media Moscovei în ani critici ai Rusiei).

Rusia are, de altfel, una dintre cele mai profitabile *rate de eficienta a investiţiei în elite:* între 1700, când Petru cel Mare deschide pentru Rusia porţile culturii europene, şi 1870, când Dostoievski scrie marile capodopere ale acestei culturi (1869 – Idiotul; 1872 – Demonii; 1880 – Fraţii Karamazov) nu trec decât 170 de ani, adică trei generaţii culturale. Este exact aceeaşi gestaţie (170 de ani) de care Rusia are nevoie pentru a reinventa muzica clasica europeană: Ceaikovski compune Lacul Lebedelor în 1876 şi Uvertura 1812 în 1880. Doctorul Cehov, e drept, are nevoie de câţiva ani în plus pentru Pescăruşul (1896).

Nicio alta elita nu a reuşit să parcurgă drumul de la absenta formelor culturale la capodopere absolute într-un termen atât de scurt: America Latină, cu creativitatea sa spectaculoasa, a aşteptat a doua parte a secolului XX pentru a-şi produce capodoperele (Borges, Aleph – 1945; Sabato, Despre eroi şi morminte – 1961; Márquez, Un veac de singurătate – 1967; Llosa, Conversaţie la catedrala – 1969); chiar şi America de Nord e mai degrabă un spaţiu cultural al primei jumătăţi de secol XX (Faulkner, Fitzgerald, Salinger), deşi formele culturale occidentale au fost implantate aici înainte de 1700.

În ciuda văditei sale întârzieri „occidentale" în raport cu Occidentul însuşi, care se dezvoltase organic, Rusia şi-a atins perioada clasica imediat după nucleul cel mai avansat al culturii occidentale: Anglia – Franţa – Germania. În raport cu Franţa (Moş Goriot – 1835; Mănăstirea din

Parma – 1839; Mizerabilii – 1862) întârzierea a fost nesemnificativa, doar Germania lui Goethe ori Schiller şi Anglia lui Byron sau Keats având o generaţie în avans, o generaţie de gratie mai precoce. Şi asta în condiţiile în care aceste tari produceau cultura occidentala cvasi-moderna încă de la Chaucer (The Canterbury Tales – cca. 1380) şi Rabelais (Pantagruel – 1553), adică într-o perioadă când Rusia se lupta să supravieţuiască tătarilor.

Rata excepţională de eficienta a investiţiei în elitele ruse poate fi înţeleasă şi dacă ne concentram asupra proiectului de modernizare militară şi tehnologica impus de Stalin. Abia ieşiţi din revoluţie, război civil, foamete, savanţii ruşi au avut la dispoziţie un deceniu (uneori doar un an sau o lună) pentru a recupera întârzierile tehnice structurale în raport cu Germania şi, ulterior, America. Ei au trecut peste noapte de la „niciun tanc" la „cel mai bun tanc", de la „niciun avion" la „cel mai bun avion" – fixând nişte repere antologice în materie de armament. Un exemplu mai grăitor: programul nuclear sovietic. Între aprilie 1942, când fizicianul Flerov i-a scris lui Stalin ca suspectează faptul ca Occidentul cauta o soluţie militară de tip nuclear (bazându-se pe dispariţia brusca şi totala a temei din literatura academica) pana în august 1949, când ruşii testează cu succes propria bomba, trec şapte ani. Cam cât a trecut de la momentul scrisorii Einstein-Szilard către Roosevelt (august 1939) pana la primul test atomic american, din iulie 1945. Şi asta deşi condiţiile din Rusia şi America sunt incomparabile: o tară este nimicita de războiul total dus pe propriul teritoriu, în timp ce alta intra târziu şi moderat în lupta, având infinit mai multe resurse umane (toată elita fizicienilor europeni emigrase în America) şi economice pentru cercetare.

Ei bine – pentru a intra în materie – trebuie să ne întrebăm cumva consternaţi: cum este posibil ca o astfel de naţiune excepţională, cu o cultură excepţională şi cu dimensiuni colosale atinse deja la începutul secolului XX, să fie învinsul de serviciu al veacului trecut şi – în acest ritm – al veacului nostru?

Unde greşeşte Rusia?

Ei bine – ca şi Germania imperiala şi nazista – greşeşte în propria definire şi în fixarea unui proiect civilizaţional lucid. În 1914 şi 1939 Germania s-a auto-definit ca civilizaţie (apoi rasa) baziliara, menita să devină nucleul civilizaţiei europene şi, pe cale de consecinţă, stăpânul lumii coloniale. Proiect sortit eşecului: civilizaţia europeană era multipolara, transnaţionala, includea deja puternica America şi nu ar fi permis niciunei componente interne (Franţa, Marea Britanie, Germania) să devină nucleu hegemonic.

Rusia ţarista, a treia Roma, protectoarea slavilor şi ortodoxiei, a crăpat din toate încheieturile în 1917 pentru că se întinsese dincolo de posibilităţile sale administrative şi economice. Rusia comunista, stăpâna URSS, protectoarea tuturor oamenilor muncii s-a prăbuşit, în 1991, ca un castel de nisip pentru ca, din nou, îşi definise greşit obiectivele şi îşi înţelesese greşit mijloacele, luând de buna propria propaganda. Şi astăzi, provocând Occidentul, Rusia se îndrepta spre o forma relativ controlata de prăbuşire economică din cauza unui proiect civilizaţional iluzoriu, inconsistent, ineficient – cel schiţat în linii mari de Dughin şi urmat din instinct de Putin.

Paul Starobin scrie în *After America* (Viking, 2009) despre posibilităţile obiective ale Rusiei de a deveni o putere dominanta în noul secol: „Prin contrast cu India, Rusia se simte prin tradiţie confortabil în rolul de mare putere dominanta, dar şansele sunt foarte mici ca ea să reuşească să devină hegemonul global al secolului XXI. Prin comparaţie cu India şi China, economia Rusiei nu are o asemenea greutate; iar Rusia tinde să inspire lumii mai mult teama decât fascinaţie”.

Sunt trei concepte-cheie pe care Starobin le utilizează aici şi care ne pot ajuta să înţelegem erorile Rusiei: „putere dominanta”, „economie” şi „teama”. Proiectul civilizaţional rus a fost, în general, unul ultraofensiv, militarist, bazat în mare măsură pe teama şi în mica măsură pe capacitatea de seducţie. La drept

vorbind, ruşii au jucat întotdeauna la cacealma, grăbindu-se să înghită orice teritoriu disponibil fără a-şi chestiona capacitatea de a-l păstra sau administra; sperând cumva ca problemele economice se vor regla de la sine; mizând pe un miracol care va face posibil, de pildă, triumful comunismului în ţara mai puţin industrializata – împotriva teoriei lui Marx.

Ori, în materie de civilizaţii, lucrurile nu se fac aşa: imperiile militariste, excesiv de întinse şi lipsite de putere de seducţie sunt cele mai vulnerabile. Într-un punct oarecare de criza ele nu vor mai avea capacitatea de a-şi întreţine suprastructura militară din producţia scăzută a infrastructurii economice. Atunci populaţiile din teritoriile „înghiţite" prin argumentul fricii se vor revolta (1917, 1989), proclamându-şi dreptul la auto-determinare.

Trei ideologii expansioniste a utilizat Rusia în ultimul secol:

1. ***Ideologia ţaristă: naţionalistă, imperialista, panslavista, ortodoxista.***

2. ***Ideologia comunista: universalista, imperialista, laica.***

3. ***Ideologia Puţin-Dughin: naţionalistă, imperialista, eurasianista, ortodoxista.***

În mod evident (şi paradoxal) comunismul este, de departe, cea mai seducătoare dintre aceste ideologii. Primele decenii ale URSS au fost singurele momente în care Imperiul Rus a căpătat o oarecare putere de seducţie autentica, bazându-se pe o ideologie cu cuprindere universala. Mizând pe naţionalism, Puţin şi predecesorii săi, ţării, au ales, în schimb, să se sprijine numai pe forţa şi teama. Imperiul rus eurasianist visat de Dughin, eroul nostru, de pildă, este înjghebat pe baza a doua mistificări civilizaţionale care îl fac, în fapt, imposibil practic: o mistificare ortodoxista şi una asiatica.

Prima dintre ele ne oferă ocazia de a spune o poveste esenţială pentru a înţelege eroarea ortodoxista pe care o fac Huntington şi Dughin.

Suntem în 1439. În cadrul Conciliului de la Florenţa,

creştinismul se reunifica: Bizanţul şi Biserica Romano-Catolică pun capăt unei sciziuni de patru secole. Cneazul Vasili al II-lea (un conducător extrem de important în istoria Rusiei – a rezolvat, între altele, problema tătarilor propunând soluţia cooperării cu aceştia) îi cere explicit mitropolitului Isidor (mitropolit grec al Kievului), înainte de plecarea spre Italia, să nu încheie niciun acord cu Biserica Catolică.

Isodor e însă, mai presus de orice, alesul patriarhului de la Constantinopol şi supusul acestuia. Motiv pentru care, surpriza: accepta unirea cu Roma! Devenit cardinal şi legat papal, el se întoarce la Moscova şi face lucruri de neînchipuit: îl numeşte pe papa în liturghii, predica în favoarea latinilor, poarta în procesiuni crucea latina – pe care o mai şi sărută.

Elita rusească e uluita şi reacţionează: e limpede ca Isidor a fost ispitit de Diavol şi şi-a pierdut minţile. Vasili al II-lea îi retrage funcţia şi îl închide într-o mănăstire. El este susţinut de toţi episcopii Bisericii Ortodoxe Ruse şi de toţi nobilii însemnaţi: nimeni nu vrea unirea cu Roma. În 1448, la nouă ani de la criza Conciliului de la Florenţa, Vasili convoacă un sinod care alege noul mitropolit fără acordul sau consultarea patriarhului de la Constantinopol – deşi ruşii sunt încă politicoşi şi atenţi cu împăratul bizantin.

Suntem, atenţie, cu doar câţiva ani înainte de căderea Constantinopolului. Ori, aşa cum arata Francis Dvornik (The Slavs în European History and Civilization, 1962, Rutgers, The State University of New Jersey): „Proclamarea independentei ecleziastice a Moscovei a fost un pas crucial care a avut consecinţe importante pentru evoluţia ulterioară a Rusiei şi a ortodoxiei în general. Biserica Rusa a pierdut sprijinul îndepărtatului, dar influentului patriarh al Constantinopolului şi a devenit tot mai dependenta de marele cneaz al Moscovei. Din acel moment, mitropolitul avea să fie ales de episcopi, dar confirmat de marele cneaz (…) Pe de altă parte, „apostazia” Constantinopolului prin acceptarea unirii de la

Florenţa a a făcut Biserica Rusa mai conştientă de sine ca fiind unica apărătoare a credinţei ortodoxe. Căderea Constantinopolului a fost considerata de Iona şi de contemporanii săi ca o pedeapsă divina pentru aceasta „apostazie" şi i-a convins pe ruşi ca atitudinea lor fata de uniunea cu latinii „eretici" s-a bucurat de aprobarea divina. Victoria definitivă a lui Vasili al II-lea asupra lui Semiaka precum şi moartea celui din urma au fost interpretate ca răsplată divina pentru atitudinea neclintita a marelui cneaz în probleme de credinţă. Toate acestea iau confirmat Bisericii Ruse că avea dreptate în a avea o atitudine plină de suspiciune fata de toate influentele ce pătrundeau în estul Rusiei, fie din Apusul latin, fie din Răsăritul grec, atitudine ce făcea ca izolarea ei spirituala să fie completa. Marele principe a fost considerat în curând apărătorul ortodoxiei şi astfel el îşi asuma, într-un fel, rolul împăratului din Constantinopol în timp ce animozitatea politica dintre Polonia-Lituania şi Moscova accentua şi mai mult sentimentele anti-latine. Astfel se pregătea stadiul final al conducerii politice şi religioase a Moscovei, atins sub Ivan al III-lea, Vasili al III-lea şi Ivan al IV-lea. Toate acestea aveau să dea naştere la doctrina „Noii Rome", care a devenit atât de influenta în gândirea rusa: prima fusese Roma însăşi, care era cuprinsă de desfrâu; a doua era reprezentată de

Bizanţ, care trădase ortodoxia; a treia era Moscova; iar a patra nu putea exista".

Să revenim la ideea centrala – şi atât de puţin amintita azi: la conciliul Ferrara-Florenta reprezentantul Rusiei a votat pentru reunificarea Bisericilor! Europenistul avant la lettre care a fost Isidor nu a acceptat ideea unei Ruşii rupte spiritual de creştinism şi de nucleul sau civilizaţional – care era Bizanţul. Isidor era, în mod evident, un vizionar (sau un paseist), pentru ca realitatea zilei obliga elita politică şi ecleziastica rusa sa mizeze pe cartea separatista în momentul emergentei sale ca putere zonala.

Problema e ca pariul izolaţionist rus, care a fost

corect în 1439, asigurându-i noului imperiu o parte din moştenirea bizantină, nu a mai fost adecvat după 1700, când Petru cel Mare a reformat tara şi când Europa şi Asia au cunoscut modernizări şi dislocări rapide. Panortodoxismul rusesc era, în secolul al XIX-lea, o ideologie fosila în condiţiile în care ortodocşii erau cel puţin reci în relaţia cu Rusia (grecii, romanii); panslavismul, la rândul său, reprezenta o forma nedorita de generozitate pentru polonezi sau ucraineni, care se gândeau cu groaza la protectoratul marelui frate rus.

A fost momentul în care, dezamăgită progresiv de eşecul proiectului „A treia Roma", dezabuzata de răceala slavilor şi ortodocşilor, Rusia întoarce spatele Europei post-bizantine şi cauta să profite, în Asia, de căderea altor două imperii: Otoman şi Persan.

Aici vom întâlni a doua mistificare a eurasianismului lui Dughin – cea care face din Rusia un spaţiu de sinteza care include organic spiritul turcic şi Islamic. Asta deşi cucerirea rusa din Caucaz şi Asia Centrala e una colonialista în cea mai victoriana lectura (SUA nu susţine, totuşi, ca expasiunea sa către vest, în dauna nativilor americani, a format o cultură de sinteza anglo-indiana – adevărul este ca nativii au fost asimilaţi cultural fără drept de apel).

Rusia devine o mare putere eurasiatica începând cu anul 1817, când începe lungul război al Caucazului (1817 – 1864). Este un război de anexare, o invazie care îi striveşte şi împrăştie în toate direcţiile pe cerchezi şi aduce în Imperiu Cecenia, Daghestanul, zona abhaza ş.a. Georgia, Armenia şi Azerbaidjan sunt anexate în urma războaielor cu Imperiul Otoman şi Persia.

După războiul Crimeei (1856) şi înfrângerea musulmanilor din Cauzaz (1859), Imperiul expansionist se confrunta cu problema unui excedent de trupe bine antrenate (250.000 de oameni au luptat în Războiul din Caucaz) pe care, aşa cum explica Jean-Paul Roux (Asia Centrala, Istorie şi civilizaţie, Artemis 2007) „guvernul imperial nu intenţionează să le lase la vatra. Cucerirea

hanatelor din Turkestan, spre deosebire de bazele instalate în stepele kazahe, pare simpla şi poate să satisfacă nevoia de acţiune a militarilor. Campania se dovedeşte într-adevăr uşoară". Rusia devine hegemonul Asiei centrale.

Cucerirea rusa este, în expresia lui Roux, una militară şi culturala în forţă:

„Rasismul este un sentiment străin sufletului slav, dar nu şi cultul slavismului; acesta trezeşte suspiciuni fata de Islam, suspiciuni care se transforma uşor în ură. Începând de la Petru cel Mare (1682 – 1725) musulmanii sunt persecutaţi şi chiar dacă, sub Ecaterina cea Mare, persecuţiile s-au atenuat sau au încetat, ele au fost reluate, poate mai puţin violent, sub Alexandru al II-lea (1855 – 1881). În hanatul Kazan, 418 moschei, din 536, au fost închise. Aproximativ patru sau cinci sute de mii de persoane au fost convertite cu forţa (...) Ocupaţia rusă era de tip colonial şi capitalist, concepută ca o exploatare cât se poate de sistematica a bogăţiilor şi întemeiată pe subjugarea indigenilor, ţinuţi în frau de câţiva funcţionari şi de o mână de soldaţi. La europeni apărea astfel un sentiment de superioritate pe care poziţia lor îl justifica. Singura posibilitate oferita autohtonilor pentru a-şi schimba statutul de inferioritate era de a se rusifica şi de a se creştina".

Nicio diferenţă de substanţă între Imperiul ţarist şi URSS:

„Prăbuşirea ţarismului, în februarie 1917, a fost salutata de toţi musulmanii din Rusia ca zi a eliberării lor. Până atunci, revoluţionarii le promiseseră marea cu sarea. Dar, în adâncul sufletului, toţi ruşii, conservatori sau oameni de extrema stângă, considerau Islamul o religie retrograda, pe musulmani ca pe membri unei societăţi feudale, iar pe ţărani ca pe nişte înapoiaţi (...) Atât înainte cât şi după căderea monarhiei, în hanate şi în oraşele din Turkestan, colonii urbani îşi manifestau dispreţul fata de musulmani. Bolşevicii împărtăşeau opinia generală, dar se fereau s-o arate: nu erau încă la putere".

Ideea unei Ruşii expansioniste în est (în maniera occidentala în care SUA cucereşte vestul) este împărtăşită şi de Niall Ferguson:

„Şi cum rămâne cu Rusia? Să fie Rusia europeană cu adevărat occidentala, iar cea de dincolo de Urali o parte a Orientului? În timpul Războiului Rece, Uniunea Sovietică şi sateliţii săi erau numiţi „blocul estic". Însă sunt destul argumente pentru a considera Uniunea Sovietică un produs al civilizaţiei vestice în aceeaşi măsură ca şi Statele Unite. Ideologia sa de baza are aceeaşi origine victoriana ca şi naţionalismul, mişcarea împotriva sclaviei şi cea pentru dreptul de vot al femeii – aceasta s-a născut şi a crescut în vechea Sala de Lectura circulara a British Library. Iar întinderea sa geografica a fost un produs al expansiunii şi colonizării europene, la fel de mult ca şi colonizarea celor două Americi. În Asia Centrala, ca şi în America de Sud, europenii îi guvernau pe non-europeni. Din acest punct de vedere, în 1991 s-a produs moartea ultimului imperiu european". (Niall Ferguson, Civilization: The west and the Rest, 2011)

Nu exista, în rezumat, spaţii civilizaţionale neruse care să aparţină în mod natural – prin Dasein – Rusiei: eventuala civilizaţie distincta rusa este compusa doar din ruşii de pretutindeni şi din cetăţenii Federaţiei. Ortodocşii şi-au început integrarea în NATO şi UE, punând în practica marea reunificare creştină pe calea ideologiei democraţiei şi drepturilor omului. Musulmanii din Caucaz şi Asia Centrala vor redeveni parte din civilizaţia Islamică – în special pe filiera turca sau, după caz, vor rămâne doar cetăţeni loiali ai Federaţiei, neacceptând însă şi o asumare civilizaţionala a lor.

Ce îi rămâne de făcut Rusiei, în aceste condiţii?

Un prim pas ar trebui să fie revizuirea excepţionalismului cultural şi civilizaţional rusesc. În lumea globalizata şi multipolara, „unicitatea" şi „excepţionalismul" care hrăneau orgoliul disproporţionat al marilor imperii au devenit noţiuni caduce şi pernicioase. Centrele excelentei creatoare sunt astăzi distribuite

uniform – iar materia de cercetare este atât de ampla şi dinamica încât nu-ţi poţi permite să faci lucrurile „în maniera chinezească" sau „rusească": trebuie să preiei inovaţia, s-o integrezi rapid în sistemul tău şi să mergi mai departe. India este un centru inovativ plin de viaţă – care nu poate fi ignorant; Israelul generează constant performanta intelectuala; Brazilia e un jucător creativ; oricine îl cunoaşte pe nelipsitul „cercetător britanic", plin de curiozităţi bizare.

Toată lumea împrumuta de la toată lumea; fiecare îl imita pe celălalt.

Paul Starobin notează în After America: „Ascensiunea americană a fost susţinută de imperativul lui Emerson: „Să nu imitaţi niciodată!" Un sfat necesar pentru o civilizaţie tânără, încă prada convenţiilor europene. Dar acea America nu mai exista. Într-o lume post-America, americanii pot profita de ocazie, primind, la rândul lor, daruri de la ceilalţi, exact aşa cum, în trecut, alţii se bazau pe darurile primite de la americani. Nu spun ca America ar trebui să devină o tară de imitatori, printr-o inversare a imperativului lui Emerson, ci doar ca America ar putea avea de câştigat de pe urma unei infuzii de idei noi (...) Unul dintre motivele pentru care California cunoaşte în continuare un succes atât de răsunător în secolul XXI este faptul ca a adoptat deja acest comportament, de civilizaţie ce nu se sfieşte să împrumute şi să amestece stiluri şi obiceiuri multiculturale. Urmând exemplul Californiei, americanii de pretutindeni trebuie să deschidă ochii şi să vadă ca alte popoare fac anumite lucruri mai bine decât ei. Lumea abunda în astfel de exemple, ca sistemul francez de sănătate, modelul de guvernare regionala în stil oraş-stat oferit de Stuttgart şi minunile tehnologiei wireless din Coreea de Sud".

Teoria imitaţiei lui Tarde primeşte azi, sub ochii noştri, importante dezvoltări civilizaţionale. La Tarde, de pildă, „geniul" reprezenta un factor esenţial de progres, fiind – din momentul triumfului sau social – imitat de un întreg grup subsumat. Aşa au stat, până la un punct,

lucrurile şi în materie civilizaţionala: marile puteri, corespondente „geniului”, fixau standarde ale excelentei culturale, politice, economice, tehnice – pe care imitatorii şi le asumau necritic.

O dezbatere clasica în cultura romană (o cultură de imitaţie occidentala – în linii mari) îi desparte pe criticii literari Titu Maiorescu şi Eugen Lovinescu: primul, conservator, respinge imitaţia abuziva şi necritica a instituţiilor şi expresiilor culturale occidentale, observând ca aceasta este sterila şi ineficienta, nereuşind să genereze valoare şi împingând în subteran forţa creatoare autentica, vie, „populara”; avem o cultură a formelor fără fond, spunea criticul conservator. Liberalul Lovinescu i-a răspuns astfel: forma generează fondul. E posibil să dureze, e probabil să implice maimuţăreli civilizaţionale neplăcute – dar, după o vreme, cultura „mica” se va „sincroniza” cu cea „mare”; îi va interioriza valorile; va deveni la rândul sau creativa în termenii formelor cândva „imitate”. În mod evident, Lovinescu a avut dreptate din perspectiva sociologiei culturii, sincronismul sau reprezentând cea mai veche şi consistenta preformulare a teoriei globalizării.

Astăzi lumea sincronizata a lui Lovinescu este omniprezenta. Comunicarea este prea alerta pentru ca un centru anume să poată păstra un monopol cultural sau tehnic mai mult de câteva luni; orice inovaţie performanta va fi imediat imitată de centrele concurente. „Unicitatea” şi „excepţionalismul” sunt imposibile în astfel de condiţii. Te condamna la minorat.

Un al doilea pas firesc pentru Rusia: să renunţe la marea ruptura a lui Vasili al II-lea din 1439: a venit momentul ca mitropolitul unionist Isidor să aibă, în sfârşit, dreptate. În acest mod, Rusia şi-ar recunoaşte apartenenţa la marea civilizaţie Creştină.

În al treilea rând, Rusia ar trebui să înţeleagă ca, în acest moment, civilizaţia Creştină – mult prea performanta socio-politic pentru a se auto-defini exclusiv religios, ca la 1200 – îşi asigura coerenta ideologica printr-o diversitate

de doctrine cu caracter logic-universal. „Logic-universal” nu înseamnă deloc „imperialist”, cum ar spune Dughin, ci implica exclusiv capacitatea unor principii şi argumente de a fi înţelese concomitent la Paris, Londra şi Moscova; ideea ca o idee politica rusească nu poate fi înţeleasă decât de un rus, cu Dasein rusesc, este primitiva.

Din varietatea doctrinelor post-religioase europene, Rusia poate alege fără emoţii şi inconsistente doctrina conservatoare – care este compatibila atât cu specificul tradiţionalist rus, cât şi cu obişnuinţele argumentative occidentale. Conservatorismul este perfect coerent cu un proiect imperial moderat – Marea Britanie şi SUA mizează, la rândul lor, pe acesta în momentele de provocare civilizaţionala (reacţia Americii la 11 septembrie a fost una conservatoare, condusa de conservatori). Vorbind în termenii unei doctrine cu validitate logica universala ai garanţia ca rămâi constant în spaţiul dreptului internaţional, ca nu devii un destabilizator al sistemului politic global. Acţiunile tale nu au în spate un Dasein particular şi inexplicabil, pe care niciun alt actor din sistem nu îl poate înţelege, ci valori traductibile – şi care în acelaşi timp te reprezintă.

Pe termen mediu şi lung, marele proiect civilizaţional rus ar trebui să vizeze obţinerea poziţiei de nucleu al civilizaţiei Creştin-democrate. Acest nucleu a călătorit constant: a fost la începuturile istoriei în Grecia, apoi s-a mutat în vest, în Italia, revenind în Bizanţ din secolul al IV-lea. Începând cu Renaşterea şi Reforma, nucleul creştin a trecut în zona italo-germano-franco-flamanda, cu un scurt epicentru iberic, fixându-se apoi mai clar în Germania, Franţa, Marea Britanie şi Ţările de Jos. Din secolul XX a trecut Atlanticul, stabilizându-se în SUA.

De ce ar refuza Rusia un astfel de proiect? Nu are nimic dezonorant – a fost destul de nobil pentru americani sau britanici. Nu are nimic imposibil – excepţionalismul rus a dovedit că este capabil de salturi uluitoare. Nu are nimic implauzibil – subcivilizaţia Americană e într-un oarecare regres care lasa loc concurentei şi alternativelor.

În fapt, doar două argumente tacite pledează, în complicatul „suflet slav”, împotriva idei unei Ruşii ca nucleu al civilizaţiei Creştin-democrate:

1. Nerăbdarea ruseasca

Niciodată ruşii nu au avut răbdare cu propria devenire istorica. Au acţionat în salturi civilizaţionale – momente de uriaşă încordare şi expansiune, în care prima poziţie trebuie atinsa acum, grabnic, imediat; apoi au căzut intro toropeala de secole sau decenii, toropeala bântuită de frustrări şi conspiraţionisme care să justifice „eşecul”. „Uriaşa forţă trândava” despre care vorbesc romancierii ruşi, moleşeala cinica a eroului vremii noastre desenat de Lermontov sunt manifestări ale acestor hibernări prelungite dintre momentele de activism maniacal.

Ori, niciodată o civilizaţie nu atinge un apogeu durabil lucrând în salturi zgomotoase: doar îşi forţează excesiv resursele pentru câteva decenii în scopul atingerii unui scop politic anume (ţării au dorit grabnic un imperiu de dimensiunile Americii, Stalin a visat să cucerească lumea de azi pe mâine, Puţin vrea să lase moştenire o Rusie Mare reconstruită de el).

„Quand la Chine’s eveillera… le monde tremblera” profeţea Alain Peyrefitte în 1973. Foarte probabil: totuşi, China refuza să se ridice – iar lumea nu tremura încă. E calea chineazeasca către statutul de mare putere, de civilizaţie dominanta, de hegemon: pe tăcute. China a devenit (în ce măsură, e alta discuţie) noul centru al lumii fără să scoată o vorbă; ba chiar negând ca lucrurile stau aşa.

Statele Unite ale Americii au procedat similar în secolul al XIX-lea şi chiar la începutul secolului XX, refuzând să se grăbească spre statutul de civilizaţie dominanta şi preferând o politică relativ izolaţionista, aplecata asupra propriilor provocări economice. Pana la editorialul „Secolul American”, publicat de Harry Luce, în februarie 1941, în Life, publicul american a fost în mod temeinic refractar la idei ca aceasta: „Să ne acceptam cu din toată inima datoria în calitate de cea mai puternică şi

cea mai importantă naţiune din lume”.

Rusia procedează pe dos: îşi anunţa zgomotos o renaşterea în calitate de civilizaţie dominanta, se agita două decenii pentru a hrăni imagologic această idee, apoi oboseşte şi renunţă.

2. Excepţionalismul contestatar

Un amănunt foarte interesant: deşi a avut mereu în faţa opţiunea de a deveni nucleul civilizaţiei Creştine, „afirmaţia” ei dialectica, Rusia a ales constant să fie „negaţia”, contestatarul celor care şi-au asumat acest rol.

Apusul desacralizat e rău – au spus ţării, noi suntem mistici, noi îl avem pe Rasputin; America e un imperiu burghez în descompunere, noi suntem alternativa triumfătoare – au proclamat bolşevicii; Occidentul liberal se prăbuşeşte în lipsa unui inamic – anunţă Dughin.

Să fie „nihilismul rus” un adversar inevitabil, incontrolabil şi fix al „pozitivismului occidental”? Să fie aceasta o pereche dialectica necesara, care generează progres prin tensiune pentru întreaga civilizaţie Creştin-democrată?

Răspunsul poate fi afirmativ, însă cu două condiţii.

Prima a fost deja formulata: Rusia sa se auto-definească ca parte a civilizaţiei Creştin-democrate şi să-şi propună (ca proiect temeinic, cu întindere seculara, nu într-un mare şi superficial salt înainte) să devină noul nucleu al acestei civilizaţii.

A doua condiţie ne arata drumul până acolo: etapa de interval pe care Rusia o parcurge pana la statutul de nucleu al civilizaţiei Creştin-democrate să nu fie gândită în termenii excluderii adversative (cum vrea Dughin), ci în logica „hackerului moral”. Spre deosebire de „hackerul rău”, care caută slăbiciunile sistemice ale „inamicului” pentru a-l anihila pe acesta, hackerul moral constata eroarea şi trage semnalul de alarma.

Pentru a-şi optimiza sistemele până la momentul naturalei reunificări integrale în interiorul civilizaţiei Creştin-democrate, Rusia şi Occidentul extins îşi pot analiza critic sistemele politice, culturale, militare,

căutând viciile de programare, însă urmărind ca obiectiv final sinteza dialectica, nu anihilarea reciproca.

Este un traseu legic şi el va fi oricum parcurs în următorul secol.